RETTENS DOM (Tredje Udvidede Afdeling)

14. maj 1998 *

I sag T-334/94,

Sarrió SA, Pamplona (Spanien), ved advokaterne Antonio Creus Carreras, Barcelona, Alberto Mazzoni, Milano, Antonio Tizzano og Gian Michele Roberti, Napoli, og med valgt adresse i Luxembourg hos advokat Alain Lorang, 51, rue Albert 1er,

sagsøger,

mod

Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber ved Richard Lyal, Kommissionens Juridiske Tjeneste, som befuldmægtiget, og advokat Alberto Dal Ferro, Vicenza, og med valgt adresse i Luxembourg hos Carlos Gómez de la Cruz, Kommissionens Juridiske Tjeneste, Wagnercentret, Kirchberg,

sagsøgt,

* Processprog: italiensk.

angående en påstand om annullation af Kommissionens beslutning 94/601/EF af 13. juli 1994 om en procedure i henhold til EF-traktatens artikel 85 (IV/C/33.833 — Karton, EFT L 243, s. 1),

har

DE EUROPÆISKE FÆLLESSKABERS RET I FØRSTE INSTANS
(Tredje Udvidede Afdeling)

sammensat af afdelingsformanden, B. Vesterdorf, og dommerne C. P. Briët, P. Lindh, A. Potocki og J. D. Cooke,

justitssekretær: H. Jung,

på grundlag af den skriftlige forhandling og efter mundtlig forhandling, der fandt sted fra den 25. juni 1997 til den 8. juli 1997,

afsagt følgende

Dom

Sagens faktiske omstændigheder

1 Den foreliggende sag vedrører Kommissionens beslutning 94/601/EF af 13. juli 1994 om en procedure i henhold til EF-traktatens artikel 85 (IV/C/33.833 — Karton, EFT L 243, s. 1), som berigtiget inden offentliggørelsen ved Kommissionens

beslutning af 26. juli 1994 (K(94) 2135 endelig udg.) (herefter »beslutningen«). Ved beslutningen blev 19 producenter, der leverer karton inden for Fællesskabet, pålagt bøder for overtrædelser af traktatens artikel 85, stk. 1.

2 Det produkt, som beslutningen vedrører, er karton. I beslutningen omtales tre kartonkvaliteter, henholdsvis »GC«, »GD« og »SBS«.

3 Kartonkvaliteten GD (herefter »GD-kvaliteter«) er en bleget æskekarton (genbrugspapir), der normalt anvendes til emballering af nonfoodprodukter.

4 Kartonkvaliteten GC (herefter »GC-kvaliteter«) er en karton med hvidt dæklag, der normalt anvendes til emballering af fødevarer. GC-kvaliteter er af en bedre kvalitet end GD-kvaliteter. I den periode, beslutningen vedrører, var prisforskellen mellem disse to produkter sædvanligvis ca. 30%. De bedste GC-kvaliteter anvendes endvidere i et vist omfang til grafiske formål.

5 SBS er forkortelsen for et helt igennem hvidt kartonprodukt (herefter »SBS-kvaliteter«). Prisen for dette produkt ligger ca. 20% over prisen for GC-kvaliteter. Det anvendes til emballering af fødevarer, kosmetik, lægemidler og cigaretter, men dets hovedanvendelse er grafiske formål.

6 Ved skrivelse af 22. november 1990 indgav British Printing Industries Federation, der er brancheorganisation for de fleste kartonemballagetrykkerier i Det Forenede Kongerige (herefter »BPIF«), en uformel klage til Kommissionen. BPIF hævdede,

at de kartonproducenter, der leverede til Det Forenede Kongerige, havde foretaget en række samtidige og ensartede prisforhøjelser, og anmodede Kommissionen om at undersøge, hvorvidt der forelå en overtrædelse af Fællesskabets konkurrenceregler. BPIF udsendte en pressemeddelelse for at sikre, at dens initiativ blev omtalt i pressen. Pressemeddelelsen blev omtalt af fagpressen i december 1990.

7 Den 12. december 1990 indgav Fédération française du cartonnage ligeledes en uformel klage til Kommissionen, hvori den fremsatte påstande vedrørende det franske kartonmarked svarende til dem, der var indeholdt i BPIF's klage.

8 Den 23. og 24. april 1991 foretog Kommissionens repræsentanter i henhold til artikel 14, stk. 3, i Rådets forordning nr. 17 af 6. februar 1962, første forordning om anvendelse af bestemmelserne i traktatens artikel 85 og 86 (EFT 1959-1962, s. 81), samtidige, uanmeldte kontrolundersøgelser hos et antal virksomheder og brancheorganisationer inden for kartonsektoren.

9 Efter disse undersøgelser fremsatte Kommissionen i henhold til artikel 11 i forordning nr. 17 begæring til alle de virksomheder, denne beslutning er rettet til, om oplysninger og skriftligt materiale.

10 På grundlag af de ved kontrolundersøgelserne og begæringerne om oplysninger og skriftligt materiale fremkomne oplysninger konkluderede Kommissionen, at de berørte virksomheder fra midten af 1986 og mindst til april 1991 (i de fleste tilfælde) havde deltaget i en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1.

11 Den besluttede som følge heraf at indlede en procedure i henhold til denne bestemmelse. Ved skrivelse af 21. december 1992 fremsendte Kommissionen en meddelelse af klagepunkter til hver enkelt virksomhed. Samtlige virksomheder svarede skriftligt. Ni virksomheder begærede mundtlig høring. Høringen fandt sted fra den 7. til den 9. juni 1993.

12 Som afslutning på proceduren vedtog Kommissionen en beslutning, der bl.a. indeholder følger bestemmelser:

»*Artikel 1*

Buchmann GmbH, Cascades SA, Enso-Gutzeit Oy, Europa Carton AG, Finnboard — the Finnish Board Mills Association, Fiskeby Board AB, Gruber & Weber GmbH & Co. KG, Kartonfabriek 'De Eendracht' NV (der handler under navnet BPB de Eendracht), NV Koninklijke KNP BT NV (tidligere Koninklijke Nederlandse Papierfabrieken NV), Laakmann Karton GmbH & Co. KG, Mo och Domsjö AB (MoDo), Mayr-Melnhof Kartongesellschaft mbH, Papeteries de Lancey SA, Rena Kartonfabrik A/S, Sarrió SpA, SCA Holding Ltd (tidligere Reed Paper & Board (UK) Ltd), Stora Kopparbergs Bergslags AB, Enso Española SA (tidligere Tampella Española SA) og Moritz J. Weig GmbH & Co. KG har overtrådt artikel 85, stk. 1, i EF-traktaten ved deltagelse

— i Buchmann's og Rena's tilfælde fra omkring marts 1988 og i hvert fald til slutningen af 1990

— hvad angår Enso Española i hvert fald fra marts 1988 til i hvert fald udgangen af april 1991

— i Gruber & Weber's tilfælde i hvert fald fra 1988 og indtil slutningen af 1990

— i de andre tilfælde fra midten af 1986 og i hvert fald til april 1991

i en aftale og samordnet praksis, der startede medio 1986, og som indebar, at leverandører af karton i EF

— samledes regelmæssigt ved en række hemmelige og institutionaliserede møder for at diskutere og nå til enighed om en fælles brancheplan med henblik på at begrænse konkurrencen

— nåede til enighed om regelmæssige prisstigninger for hver produktkvalitet i den enkelte nationale valuta

— planlagde og iværksatte samtidige og ensartede prisstigninger i hele EF

— nåede til forståelse om at fastholde markedsandelene for de store producenter på konstante niveauer, dog med mulighed for ændring fra tid til anden

— traf i stigende grad siden begyndelsen af 1990 samordnede foranstaltninger til styring af leverancer af produktet i EF for derved at sikre gennemførelsen af de nævnte samordnede prisstigninger

— udvekslede forretningsmæssige oplysninger om leverancer, priser, midlertidige produktionsstandsninger, ordrebeholdninger, kapacitetsudnyttelsesgrader osv. til støtte for nævnte forholdsregler.

...

Artikel 3

Følgende bøder pålægges nedennævnte virksomheder for den overtrædelse, der er omhandlet i artikel 1:

...

xv) Sarrió SpA, en bøde på 15 500 000 ECU

...«

13 Det fremgår af beslutningen, at overtrædelsen fandt sted gennem organet »Product Group Paperboard« (herefter »PG Paperboard«), der omfattede en række grupper eller udvalg.

14 Under dette organ oprettedes i midten af 1986 et udvalg, »Presidents Working Group« (herefter »PWG«), der bestod af repræsentanter for den øverste ledelse for de største kartonproducenter i Fællesskabet (ca. otte).

15 PWG's formål var navnlig drøftelse og opnåelse af enighed vedrørende markeder, markedsandele, priser og kapacitet. Gruppen traf navnlig generelle beslutninger om tidspunkterne for og størrelsen af de prisforhøjelser, som producenterne skulle gennemføre.

16 PWG refererede til »Direktørkonferencen« (herefter »Direktørkonferencen« eller »PC«), i hvis møder næsten samtlige administrerende direktører for virksomhederne deltog (mere eller mindre regelmæssigt). I den relevante periode holdt Direktørkonferencen møde to gange om året.

17 I slutningen af 1987 oprettedes »Joint Marketing Committee« (herefter »JMC«). Dette udvalgs hovedopgave var at bestemme, hvorvidt og i bekræftende fald hvorledes der kunne gennemføres prisforhøjelser, samt at fastlægge enkelthederne i forbindelse med de prisinitiativer, der besluttedes af PWG, for hvert af de berørte lande og for de store kunder med henblik på at gennemføre et ensartet prissystem i Europa.

18 Det Økonomiske Udvalg (herefter »DØU«) drøftede bl.a. prisbevægelser på de nationale markeder og ordrebeholdninger og meddelte resultaterne af sine undersøgelser til JMC, eller indtil udgangen af 1987 til dens forgænger, Marketing Committee. DØU, der bestod af flertallet af de berørte virksomheders marketingdirektører, holdt møder flere gange om året.

19 Det fremgår endvidere af beslutningen, at Kommissionen antog, at PG Paperboard's aktiviteter befordredes ved hjælp af udveksling af oplysninger gennem Fides, der er et forvaltningsinstitut med hjemsted i Zürich (Schweiz). Det fremgår af beslutningen, at de fleste af PG Paperboard's medlemmer sendte regelmæssige rapporter om ordrer, produktion, omsætning og kapacitetsudnyttelse til Fides. Rapporterne blev behandlet i Fides-systemet, og de samlede data blev udsendt til medlemmerne.

20 Sagsøgeren, Sarrió SA (herefter »Sarrió«), opstod ved en fusion, der fandt sted i 1990, mellem kartondivisionen hos den største italienske producent, Saffa, og den spanske producent Sarrió (beslutningens betragtning 11). I 1991 erhvervede Sarrió endvidere den spanske producent Prat Carton (a.st.).

21 Sarrió blev anset som ansvarlig for Prat Carton's deltagelse i kartellet i hele det tidsrum, deltagelsen varede (beslutningens betragtning 154).

22 Sarrió fremstiller hovedsagelig GD-kvaliteter, men har tillige produktion af GC-kvaliteter.

Retsforhandlinger

23 Sagsøgeren anlagde nærværende sag ved stævning indleveret til Rettens Justitskontor den 14. oktober 1994.

24 16 af de øvrige 18 selskaber, der blev anset for ansvarlige for overtrædelsen, har ligeledes anlagt sag til prøvelse af beslutningen (sag T-295/94, T-301/94, T-304/94, T-308/94, T-309/94, T-310/94, T-311/94, T-317/94, T-319/94, T-327/94, T-337/94, T-338/94, T-347/94, T-348/94, T-352/94 og T-354/94).

25 Ved skrivelse indleveret til Rettens Justitskontor den 10. juni 1996 hævede sagsøgeren i sag T-301/94, Laakmann Karton GmbH, sagen, der blev slettet af Rettens register ved kendelse af 18. juli 1996 (sag T-301/94, Laakmann Karton mod Kommissionen, ikke trykt i Samling af Afgørelser).

26 Fire finske virksomheder, der er medlemmer af sammenslutningen Finnboard, og som i denne egenskab er anset for solidarisk ansvarlige for den bøde, der er pålagt Finnboard, har ligeledes anlagt sag til prøvelse af beslutningen (forenede sager T-339/94, T-340/94, T-341/94 og T-342/94).

27 Endelig er der anlagt sag af sammenslutningen CEPI-Cartonboard, som ikke er adressat for beslutningen. CEPI har imidlertid ved skrivelse, indleveret til Rettens Justitskontor den 8. januar 1997, hævet sagen, der blev slettet af Rettens register ved kendelse af 6. marts 1997 (sag T-312/94, CEPI-Cartonboard mod Kommissionen, ikke trykt i Samling af Afgørelser).

28 Ved skrivelse af 5. februar 1997 indkaldte Retten parterne til et uformelt møde, bl.a. for at høre deres bemærkninger til en eventuel forening af sagerne T-295/94, T-304/94, T-308/94, T-309/94, T-310/94, T-311/94, T-317/94, T-319/94, T-327/94, T-334/94, T-337/94, T-338/94, T-347/94, T-348/94, T-352/94 og T-354/94 med henblik på den mundtlige forhandling. Under mødet, der fandt sted den 29. april 1997, tiltrådte parterne, at sagerne forenedes.

29 Ved kendelse af 4. juni 1997 har formanden for Rettens Tredje Udvidede Afdeling besluttet at forene sagerne med henblik på den mundtlige forhandling, idet de har forbindelse med hinanden, jf. procesreglementets artikel 50, og at tage en begæring om fortrolighed, som sagsøgeren i nærværende sag har fremsat, til følge.

30 Ved kendelse af 20. juni 1997 har afdelingsformanden taget en begæring om fortrolighed fra sagsøgeren i sag T-337/94 til følge for så vidt angår et dokument, der er blevet fremlagt som svar på et skriftligt spørgsmål fra Retten.

31 På grundlag af den refererende dommers rapport har Retten (Tredje Udvidede Afdeling) besluttet at indlede den mundtlige forhandling og truffet foranstaltninger med henblik på sagens tilrettelæggelse, idet parterne er blevet opfordret til at besvare en række skriftlige spørgsmål samt til at fremlægge visse dokumenter. Parterne har efterkommet opfordringerne.

32 Parterne i de i præmis 28 anførte sager afgav mundtlige indlæg og besvarede spørgsmål fra Retten i retsmøder, der blev afholdt i tidsrummet fra den 25. juni til den 8. juli 1997.

Parternes påstande

33 Sagsøgeren har nedlagt følgende påstande:

— Beslutningen annulleres.

— Subsidiært: Beslutningens artikel 2 annulleres tillige med artikel 3, i det omfang der herved pålægges sagsøgeren en bøde på 15 500 000 ECU.

— Mere subsidiært: Bøden nedsættes.

— Kommissionen tilpligtes at betale sagens omkostninger.

34 Kommissionen har nedlagt følgende påstande:

— Frifindelse.

— Sagsøgeren tilpligtes at betale sagens omkostninger.

Påstanden om annullation af beslutningen

A — *Anbringendet om tilsidesættelse af retten til kontradiktion*

Parternes argumenter

35 Sagsøgeren har gjort gældende, at retten til kontradiktion er tilsidesat, idet Kommissionen (i beslutningens betragtning 79) har anset et dokument, som blev fundet hos Finnboard (UK) Ltd i forbindelse med de kontrolundersøgelser, der fandt sted i april 1991 (herefter »Finnboard-prislisten«), som bevis for overtrædelsen. Sagsøgeren har henvist til, at dokumentet først blev fremsendt til virksomheden den 28. april 1994, dvs. en rum tid efter at sagsøgeren havde svaret på meddelelsen af klagepunkter og efter den mundtlige høring for Kommissionen. Denne ugrundede forsinkelse havde afskåret sagsøgeren fra at fremføre sin opfattelse af dokumentets egentlige betydning, den sammenhæng, hvori det var blevet til, samt Kommissionens konklusioner (Domstolens dom af 13.2.1979, sag 85/76, Hoffmann-La Roche mod Kommissionen, Sml. s. 461). Dokumentets fremsendelse den 28. april 1994 havde ikke afhjulpet denne mangel.

36 Kommissionen har heroverfor anført, at dokumentet blev fremsendt til Sarrió tillige med en skrivelse af 28. april 1994, hvoraf dokumentets indhold og de konklusioner, som Kommissionen havde draget, udførligt fremgik. Det fremgik endvidere af skrivelsen af 28. april 1994, at sagsøgeren havde mulighed for at fremsætte eventuelle bemærkninger skriftligt, således at selskabet i tide kunne have udtalt sig om dokumentets bevisværdi (jf. Rettens dom af 17.12.1991, sag T-4/89, BASF mod Kommissionen, Sml. II, s. 1523, præmis 36).

Rettens bemærkninger

37 Kommissionen fandt Finnboard-prislisten under sin kontrolundersøgelse på Finnboard (UK) Ltd's kontorer i april 1991, og den blev meddelt sagsøgeren tillige med en forklarende skrivelse 16 måneder efter meddelelsen af klagepunkter.

38 Ifølge Rettens praksis fremgår det af artikel 19, stk. 1, i forordning nr. 17, sammenholdt med artikel 2 og 4 i Kommissionens forordning nr. 99/63/EØF af 25. juli 1963 om udtalelser i henhold til artikel 19, stk. 1 og 2, i Rådets forordning nr. 17 (EFT 1963-1964, s. 42), at Kommissionen skal give meddelelse om de klagepunkter, den gør gældende mod de berørte virksomheder og sammenslutninger, og at den i sine beslutninger kun kan tage sådanne klagepunkter i betragtning, om hvilke disse har haft lejlighed til at udtale sig (dom af 23.2.1994, forenede sager T-39/92 og T-40/92, CB og Europay mod Kommissionen, Sml. II, s 49, præmis 47).

39 På tilsvarende måde kræver retten til kontradiktion i en procedure, der kan medføre sanktioner som den omtvistede, at de pågældende virksomheder og sammenslutninger af virksomheder under den administrative procedure skal sættes i stand til at tage stilling til, om de faktiske forhold, klagepunkter og andre omstændigheder, som Kommissionen påberåber sig, virkelig foreligger, og hvilken betydning de da har (dommen i sagen Hoffmann-La Roche mod Kommissionen, a.st., præmis 11, og Rettens dom af 18.12.1992, forenede sager T-10/92, T-11/92, T-12/92 og T-15/92, Cimenteries CBR m.fl. mod Kommissionen, Sml. II, s. 2667, præmis 39).

40 I den foreliggende sag blev der ikke ved fremsendelsen af det pågældende dokument fremført nye klagepunkter i forhold til meddelelsen af klagepunkter. Det fremgår således klart af følgeskrivelsen til Finnboard-prislisten, at denne alene er et yderligere bevis for en fælles plan om prisfastsættelse, hvilket udgør et klagepunkt, som allerede klart er nævnt i meddelelsen af klagepunkter.

41 Ifølge følgeskrivelsen til dokumentet har sagsøgeren under alle omstændigheder udtrykkeligt fået oplysning om muligheden for under den administrative procedure, og inden ti dage, at fremsætte sine bemærkninger til dette bevis. Under disse omstændigheder har Kommissionen ikke afskåret sagsøgeren fra i tide at udtale sig om dokumentets bevisværdi (Domstolens dom i sagen Hoffmann-La Roche mod Kommissionen, a.st., præmis 11, og dom af 25.10.1983, sag 107/83, AEG mod Kommissionen, Sml. s. 3151, præmis 27).

42 Det følger heraf, at anbringendet ikke kan tiltrædes.

B — *Realiteten*

Anbringendet om, at faktureringspriserne ikke var genstand for samordning, og om, at begrundelseskravene var tilsidesat

Parternes argumenter

43 Sagsøgeren har vedgået at have deltaget i en samordning af de annoncerede priser, men har bestridt, at samordningen også vedrørte faktureringspriserne. Foruden de dokumenter, der er fremlagt som bilag til sagsøgerens skriftlige indlæg, og som viser, at faktureringspriserne ikke fulgte de annoncerede priser, har sagsøgeren henvist til de enkelte kunders forhandlingsposition, udviklingen i efterspørgslen og produktionsomkostningerne samt de særlige forhold, der gælder for kartonmarkedet, bl.a. regelmæssig annoncering af prisstigninger og en høj grad af gennemskuelighed.

44 Ifølge sagsøgeren har Kommissionen ikke klart givet udtryk for, om det gøres gældende, at der var tale om samordning ikke blot af de annoncerede priser, men også af faktureringspriserne. I modsætning til hvad Kommissionen hævder, er en sondring mellem disse to former for samordning af afgørende betydning som følge af deres forskellige virkninger (jf. Domstolens dom af 31.3.1993, forenede sager C-89/85, C-104/85, C-114/85, C-116/85, C-117/85 og C-125/85 — C-129/85, Ahlström Osakeyhtiö m.fl. mod Kommissionen, Sml. I, s. 1307). Sagsøgeren har i replikken gjort gældende, at den usikkerhed, der hersker med hensyn til, hvad der er genstand for samordningen, i sig selv er en overtrædelse af de krav, der stilles til begrundelsen og klarheden med hensyn til beslutninger, der fastslår, at konkurrencereglerne er overtrådt. Denne mangel er således et alvorligt indgreb i sagsøgerens retmæssige adgang til kontradiktion.

45 Ifølge Kommissionen er det uforståeligt, at sagsøgeren på samme tid erkender at have deltaget i en samordning af priser og gør gældende, at de prisforhøjelser, der fandt sted, ikke var en følge af samordningen. Kommissionen har navnlig gjort gældende, at beslutningen (jf. betragtning 72-102) henviser til såvel de dokumenter, der beviser samordningen af de enkelte forhøjelser, der var annonceret i medfør af kartellet, som de dokumenter, hvorved de enkelte producenter faktisk meddelte den pågældende forhøjelse.

46 Kommissionen har endvidere gjort gældende, at en sondring mellem en samordning af annoncerede priser og en samordning af faktureringspriserne ikke er relevant i den foreliggende sag. Den samordning, der fandt sted inden for PWG og JMC, vedrørte ikke blot de annoncerede priser, men ligeledes beslutningerne om de periodiske prisforhøjelser for de enkelte produkter og en samtidig indførelse af disse i hele Fællesskabet (jf. det bevismateriale, der er nævnt i beslutningens betragtning 74-90, 92 og 94, 95 og 96).

47 Når endvidere henses til de beviser, der foreligger for en samordning inden for de udvalg, som sagsøgeren deltog i, kan det ikke hævdes, at de annoncerede priser ikke fjernede den enkelte virksomheds usikkerhed med hensyn til konkurrenternes adfærd, og at sagsøgeren gennemførte prisforhøjelser uafhængigt af denne samord-

ning (jf. Rettens dom af 24.10.1991, sag T-1/89, Rhône-Poulenc mod Kommissionen, Sml. II, s. 867, præmis 122 og 123).

Rettens bemærkninger

48 Ifølge beslutningens artikel 1 har de heri nævnte virksomheder overtrådt traktatens artikel 85, stk. 1, idet de i referenceperioden har deltaget i en aftale og samordnet praksis, som indebar, at leverandører af karton i Fællesskabet bl.a. »nåede til enighed om regelmæssige prisstigninger for hver produktkvalitet i den enkelte nationale valuta« og »planlagde og iværksatte samtidige og ensartede prisstigninger i hele EF«.

49 Sagsøgeren har erkendt sin deltagelse i fire af PG Paperboard's organer og har hverken i sine skriftlige indlæg eller i sine svar på Rettens spørgsmål under retsmødet bestridt, at virksomheden siden 1988 havde deltaget i en samordning af de annoncerede priser.

50 Inden Retten tager stilling til sagsøgerens argument om, at samordningen ikke vedrørte faktureringspriserne, skal det undersøges, om Kommissionen i sin beslutning faktisk antager, at samordningen vedrørte faktureringspriserne.

51 I denne henseende bemærkes for det første, at det på ingen måde i beslutningens artikel 1 er præciseret, hvilken pris der har været genstand for samordnede forhøjelser.

52 For det andet fremgår det ikke af beslutningen, at Kommissionen skulle have antaget, at producenterne havde fastsat eller havde haft til hensigt at fastsætte ensartede faktureringspriser. Det fremgår navnlig af beslutningens betragtning 101 og 102 vedrørende »de samordnede prisinitiativers betydning for prisniveauet«, at Kommissionen antog, at prisinitiativerne vedrørte listepriserne og skulle føre til en forhøjelse af faktureringspriserne. Det hedder bl.a.: »Selv om alle producenterne havde holdt fast ved beslutningen om at indføre den fulde prisforhøjelse, betød kundernes mulighed for at skifte over til en billigere materialekvalitet eller -type, at en leverandør kunne blive nødt til at gøre nogle indrømmelser over for sine faste kunder med hensyn til tidspunktet for forhøjelsens ikrafttræden eller tilbyde yderligere fordele i form af mængderabat for at få kunden til at acceptere hele grundprisforhøjelsen. Det ville derfor uundgåeligt tage noget tid, før en forhøjelse af grundprisen slog igennem« (betragtning 101, sjette afsnit).

53 Det fremgår således af beslutningen, at det var Kommissionens opfattelse, at formålet med det ulovlige samarbejde om priser mellem producenterne var, at de samordnede forhøjelser af de annoncerede priser skulle føre til en forhøjelse af faktureringspriserne. Det fremgår af beslutningens betragtning 101, stk. 1, at »producenterne ikke [nøjedes] med at annoncere de aftalte prisforhøjelser, men tog også, med få undtagelser, strenge forholdsregler for at sikre, at forhøjelserne blev håndhævet over for kunderne«. Omstændighederne i den foreliggende sag adskiller sig følgelig fra dem, Domstolen undersøgte i Ahlström Osakeyhtiö-sagen, idet Kommissionen til forskel fra den beslutning, der lå til grund for denne sag, ikke i den foreliggende beslutning har gjort gældende, at virksomhederne har aftalt faktureringspriserne direkte.

54 Denne analyse af beslutningen bekræftes af de dokumenter, som Kommissionen har fremlagt.

55 Bilag 109 til meddelelsen af klagepunkter indeholder specielt et referat af et møde i JMC den 16. oktober 1989, hvori det bl.a. hedder:

»d) Holland

...

Betydelige problemer med hensyn til de store aftagere, navnlig Imca, som Cascades og Van Duffel endnu tilbyder vanvittige priser, hvilket skaber problemer for KNP og finnerne.

...

f) Belgien

En tilsvarende situation som i Holland. Finnboard havde videregivet prisforhøjelsen over for Van Genechten, men var blevet nødt til at holde endnu et møde med denne som følge af de indrømmelser, der var blevet gjort i Belgien (af Cascades). Der skal fortsat vises fasthed, og det forventes af Beghin, Cascades og KNP, at de gør det samme.

...

h) Italien

Saffa har meget store problemer med Kopparfors', Finnboard's og Cascades' importpriser.

Saffa's leverancer er faldet betydeligt, indførslerne er steget betydeligt.

Saffa opfordrer indtrængende importørerne til ubetinget at overholde de udsendte prisanvisninger.«

56 Dette dokument viser klart, at selv om producenterne generelt accepterede, at virksomhederne hver især forhandlede faktureringspriserne med kunderne, forventede de enkelte producenter, bl.a. sagsøgeren, der udtrykkeligt er nævnt i bilaget, at konkurrenterne anvendte faktureringspriser, der var i overensstemmelse med de priser, der var aftalt, således at individuelle forhandlinger i det mindste ikke skulle være til hinder for, at de aftalte forhøjelser af listepriserne slog igennem.

57 Sagsøgeren har endvidere under retsmødet erkendt, at de annoncerede priser tjente som første grundlag for forhandlinger med kunderne om faktureringspriser, hvilket bekræfter, at målet i sidste ende var at opnå en forhøjelse af faktureringspriserne. I denne forbindelse er det tilstrækkeligt at fremhæve, at fastsættelsen af ensartede listepriser, som producenterne har aftalt, er helt irrelevante, såfremt de i realiteten er uden betydning for faktureringspriserne.

58 For så vidt angår sagsøgerens argument, ifølge hvilket uvisheden om, hvad der var genstand for samordningen, i sig selv måtte anses for en tilsidesættelse af begrundelseskravene, bemærkes, at det på ingen måde i beslutningens artikel 1 er præciseret, hvilken pris det ulovlige samarbejde vedrørte.

59 I overensstemmelse med fast retspraksis skal beslutningens konklusion i en sådan situation læses i sammenhæng med dens begrundelse (jf. f.eks. Domstolens dom af 16.12.1975, forenede sager 40/73-48/73, 50/73, 54/73, 55/73, 56/73, 111/73, 113/73 og 114/73, Suiker Unie m.fl. mod Kommissionen, Sml. s. 1663, præmis 122, 123 og 124).

60 Det fremgår af det allerede anførte, at Kommissionen i fornødent omfang i beslutningens betragtninger har redegjort for, at det ulovlige samarbejde vedrørte listepriser, og at den havde til formål at opnå en forhøjelse af faktureringspriserne.

61 Dette anbringende kan derfor ikke tiltrædes.

Anbringendet om, at der ikke var tale om deltagelse i et kartel med henblik på fastfrysning af markedsandele og kontrol med udbuddet

Parternes argumenter

62 Anbringendet omfatter tre led.

63 Med anbringendets første led gør sagsøgeren gældende, at Kommissionen hverken har bevis for, at der var tale om en samordning med henblik på at fastfryse markedsandelene eller på at kontrollere udbuddet. Selv om det antages, at en sådan samordning måtte anses for tilstrækkeligt bevist, har Kommissionen ikke bevist, at sagsøgeren deltog i denne samordning. Sagsøgeren bestrider navnlig bevisværdien af visse bilag til meddelelsen af klagepunkter, som Kommissionen har henvist til i beslutningen.

64 For det første er bilag 73, der er et internt notat fra Mayr-Melnhof, alene bevis for samordningen af priser, ligesom det forklarer følgerne af en streng prispolitik og godtgør, at sagsøgeren ikke lagde pres på Mayr-Melnhof, for at denne virksomhed ikke skulle øge sine markedsandele ved hjælp af en prisnedsættelse. I denne forbindelse har sagsøgeren henvist til Mayr-Melnhof's forklaring som indeholdt i dennes skrivelse af 23. september 1991 (bilag 75 til meddelelsen af klagepunkter).

65 For det andet angår bilag 102, der et notat fra Rena, et møde i sammenslutningen Nordic Paperboard Institute (herefter »NPI«), som sagsøgeren ikke var medlem af.

66 For det tredje kan Stora's redegørelser ikke isoleret set anses for tilstrækkeligt bevis. Stora har gentagne gange understreget den relative autonomi, som de forskellige virksomheder havde, bl.a. med hensyn til produktionens størrelse og den tidsmæssige planlægning af produktionsstandsninger (jf. beslutningens betragtning 57, 59, 60, 69, 70 og 71). Stora's redegørelser bekræfter endvidere, at der ikke var indført nogen form for kontrolordning fra et eventuelt kartels side med hensyn til kvantitet. Den omstændighed, at der ikke fandtes nogen form for kontrolordning med den kvantitative udvikling, er klart bevis for, at der ikke fandtes et kartel. I øvrigt er Stora's redegørelser kun udtryk for virksomhedens egen opfattelse af interessen i at vedtage foranstaltninger med henblik på kontrol med omfanget af produktion og salg.

67 Med anbringendets andet led gør sagsøgeren gældende, at udviklingen i de forskellige virksomheders markedsandele viser, at der ikke var tale om samordning med henblik på en fastfrysning af markedsandelene, eller for det tilfælde at det antages, at der forelå en samordning mellem visse virksomheder, at sagsøgeren i hvert fald ikke havde deltaget i denne.

68 For så vidt angår den almindelige udvikling i markedsandele har sagsøgeren understreget, at visse producenter, bl.a. Iggesund (MoDo) og Mayr-Melnhof, havde haft betydelige kapacitetsudvidelser i den relevante periode.

69 Sagsøgeren har ligeledes henvist til, at selskabets samlede markedsandel inden for Fællesskabet faldt fra 14,3% i 1987 til 11,7% i 1990. Ifølge sagsøgeren er et sådant fald ikke foreneligt med Kommissionens påstand om, at selskabet havde deltaget i et kartel med henblik på en fastfrysning af de forskellige producenters markedsandele. For så vidt angår Prat Carton godtgør faldet på 9% i dets samlede markedsandele inden for Fællesskabet i perioden fra 1987 til 1990 ligeledes, at der absolut ikke var tale om deltagelse i nogen form for samordning med henblik på fastfrysning af markedsandele.

70 Sagsøgeren gør med anbringendets tredje led gældende, at selskabets adfærd i relation til produktionsstandsninger og eksport til markeder uden for Fællesskabet heller ikke er forenelig med Kommissionens påstande.

71 For så vidt angår anbringendets første led finder Kommissionen, at de beviser, den har påberåbt sig, bl.a. Stora's redegørelser (bilag 39-43 til meddelelsen af klagepunkter) og bilag 73-102 til meddelelsen af klagepunkter, er fuldt tilstrækkelige såvel som bevis for, at der fandtes et kartel med henblik på fastfrysning af markedsandelene og kontrol med udbuddet, som for sagsøgerens deltagelse i disse elementer af kartellet.

72 Med hensyn til anbringendets andet led har Kommissionen henvist til, at den har baseret sig på dokumenter, der beviser, at der fandtes et kartel med det formål at fastfryse markedsandelene, og at sagsøgerens argumentation om udviklingen af de forskellige virksomheders markedsandele derfor ikke er relevant for så vidt angår spørgsmålet, om der fandtes et sådant kartel. Kommissionen har endvidere udtrykkeligt i beslutningen medgivet, at der fandt en langsom udvikling sted for så vidt angår visse virksomheders markedsandele, idet markedsandelene blev genforhandlet hvert år (beslutningens betragtning 60 og 131). Artikel 85 forbyder under alle omstændigheder karteller, som har til formål eller til følge at begrænse konkurrencen, uanset graden af deres succes.

73 Hvad nærmere angår sagsøgerens argumenter om udviklingen i selskabets egne markedsandele har Kommissionen henvist til, at overtrædelsen vedrørte hele Fællesskabets marked. Sagsøgeren havde deltaget i PWG, hvor drøftelserne om markedsandele fandt sted. I 1989 var Saffa's administrerende direktør endog blevet udnævnt til næstformand for PG Paperboard.

74 Kommissionen har endelig anført, at sagsøgeren ikke på nogen måde har ført bevis for sin påstand om, at selskabet altid havde udvist en uafhængig adfærd. Selv om det måtte antages, at sagsøgeren var gået imod kartellet, er dette uden betydning for overtrædelsen (Rhône-Poulenc-dommen, a.st.).

75 For så vidt angår anbringendets tredje led har Kommissionen gjort gældende, at Stora ifølge bilag 39 til meddelelsen af klagepunkter har bekræftet, at PGW havde forudset og indført en ordning med henblik på at genskabe ligevægten og føre kontrol med produktionen for at fastholde et konstant prisniveau. At markedssituationen eller den omstændighed, at kartellet var velfungerende, derfor medførte, at sagsøgeren efter det oplyste ikke havde været nødt til at gribe til produktionsstandsninger som aftalt, er uden betydning såvel for selskabets ansvar som for dets deltagelse i kartellet, hvis formål var at føre kontrol med markedsandele og udbud.

Rettens bemærkninger

1. Eksistensen af en samordning med hensyn til fastfrysning af markedsandele og kontrol med udbuddet

76 For så vidt angår anbringendets første led bemærkes, at det fremgår af beslutningens artikel 1, at de deri nævnte virksomheder har overtrådt traktatens artikel 85, stk. 1, idet de i referenceperioden har deltaget i en aftale og samordnet praksis, som indebar, at leverandører af karton i Fællesskabet bl.a. »nåede til forståelse om at fastholde markedsandelene for de store producenter på konstante niveauer, dog med mulighed for ændring fra tid til anden« og »i stigende grad siden begyndelsen af 1990 [traf] samordnede foranstaltninger til styring af leverancer af produktet i EF for derved at sikre gennemførelsen af de nævnte samordnede prisstigninger«.

77 Ifølge Kommissionen blev disse to former for ulovligt samarbejde, der i beslutningen behandles under overskriften »Mængdetilpasning«, indledt i referenceperioden af de virksomheder, der deltog i PWG's møder. Det fremgår således af beslutningens betragtning 37, tredje afsnit, at PWG's egentlige formål ifølge Stora bl.a. var »drøftelser og opnåelse af enighed vedrørende markeder, markedsandele, priser, prisforhøjelser og kapacitet«.

78 I beslutningen (betragtning 37, femte afsnit) hedder det om PWG's rolle i relation til det ulovlige samarbejde om markedsandele: »I forbindelse med initiativer til prisforhøjelser foregik de i PWG indgående drøftelser vedrørende markedsandele i Vesteuropa for sammenslutninger af virksomheder inden for de enkelte lande og for de enkelte producentkoncerner. Som et resultat af disse drøftelser opnåedes visse former for 'arrangementer' mellem deltagerne med hensyn til deres respektive markedsandele med det formål at sikre, at gennemførelsen af de samordnede prisinitiativer ikke blev truet af en situation, hvor udbuddet oversteg efterspørgslen.

Faktisk enedes de store producentkoncerner om at fastholde deres markedsandele på de niveauer, der fremgik af de årlige produktions- og salgsstatistikker, der forelå i endelig form fra Fides i marts det følgende år. Udviklingen med hensyn til markedsandele blev analyseret på hvert af de møder, der holdtes i PWG, på basis af månedlige opgørelser fra Fides, og såfremt der konstateredes væsentlige udsving, blev den formodet ansvarlige virksomhed afkrævet en forklaring.«

79 Det fremgår af beslutningens betragtning 52, at »i forbindelse med den enighed, der opnåedes i PWG i løbet af 1987, blev de store producenters andele af det vesteuropæiske marked 'fastfrosset' på de aktuelle niveauer, og der blev ikke gjort forsøg på at hverve nye kunder eller forøge salget til de faste kunder gennem aggressive priskampagner«.

80 I betragtning 56, første afsnit, understreges følgende: »Den grundlæggende forståelse mellem de største producenter om ikke at udvide deres respektive markedsandele bestod i hele den periode, denne beslutning vedrører.« I betragtning 57 hedder det: »'Udviklingen inden for markedsandele' blev analyseret på alle PWG's møder på grundlag af foreløbige statistikker.« Endelig understreges det i betragtning 56, sidste afsnit: »De virksomheder, der deltog i disse drøftelser om markedsandele, var de samme, som havde sæde i PWG, nemlig: Cascades, Finnboard, KNP (indtil 1988), [Mayr-Melnhof], MoDo, Sarrió, de to medlemmer af Stora-koncernen, CBC og Feldmühle og (fra 1988) Weig.«

81 Retten finder, at Kommissionen har bevist eksistensen af et ulovligt samarbejde om markedsandele mellem deltagerne i PWG's møder.

82 Kommissionens analyse hviler navnlig på Stora's redegørelser (bilag 39 og 43 til meddelelsen af klagepunkter) og bestyrkes af bilag 73 til meddelelsen af klagepunkter.

83 I bilag 39 til meddelelsen af klagepunkter oplyser Stora: »[Der] afholdtes møder i PWG fra 1986 med det formål at bidrage til at skabe disciplin på markedet ... Til gruppens (lovlige) formål hørte bl.a. drøftelser og opnåelse af enighed vedrørende markeder, markedsandele, priser, prisforhøjelser, efterspørgsel og kapacitet. Gruppens opgaver omfattede bl.a., at give Direktørkonferencen en vurdering og beskrivelse af den nøjagtige tilstand med hensyn til udbud og efterspørgsel på markedet og de forholdsregler, der burde træffes for at skabe disciplin på markedet.«

84 Stora har om det ulovlige samarbejde med hensyn til markedsandele oplyst, at »de andele, der blev erhvervet af koncerner i Det Europæiske Fællesskab, EFTA og i andre lande, som PG Paperboard's medlemmer havde leveret til, blev gennemgået i PWG«, samt at PWG »drøftede muligheden for at bevare markedsandelene på det hidtidige niveau« (bilag 39 til meddelelsen af klagepunkter, punkt 19). Stora anførte endvidere (samme dokument, punkt 6), at »drøftelserne vedrørende markedsandelene for fabrikanterne i Europa fandt ligeledes sted i denne periode, således at den første referenceperiode byggede på 1987-niveauerne«.

85 I sit svar af 14. februar 1992 på et spørgsmål fra Kommissionen af 23. december 1991 (bilag 43 til meddelelsen af klagepunkter) præciserer Stora endvidere: »Aftalerne om niveauerne for markedsandelene, som PWG's medlemmer indgik, vedrørte hele Europa. Disse aftaler byggede på samlede årlige tal for det foregående år, der sædvanligvis forelå endeligt i marts måned det følgende år« (punkt 1.1).

86 Denne påstand underbygges i samme dokument med følgende formulering: »... drøftelserne mundede ud i aftaler mellem PWG's medlemmer, der sædvanligvis blev indgået marts måned hvert år, og som havde til formål at fastholde deres markedsandele på samme niveau som i det foregående år« (punkt 1.4). Stora har endvidere anført, at »der ikke blev truffet nogen form for foranstaltninger for at sikre, at aftalerne blev overholdt«, og at deltagerne i PWG's møder »var klar over, at hvis de erhvervede en særlig stilling på markeder, som andre leverede til, ville disse gøre gengæld på andre markeder« (samme punkt).

87 Stora har endelig oplyst, at Saffa deltog i drøftelserne om markedsandele (punkt 1.2).

88 Stora's påstande om et ulovligt samarbejde om markedsandele bekræftes af bilag 73 til meddelelsen af klagepunkter. Dette dokument, der blev fundet hos FS-Karton, er et fortroligt notat af 28. december 1988 fra den marketingchef, der var ansvarlig for Mayr-Melnhof-koncernens salg i Tyskland (hr. Katzner), til koncernens administrerende direktør i Østrig (hr. Gröller), om markedssituationen.

89 Ifølge dette dokument, der er gengivet i beslutningens betragtning 53, 54 og 55, havde det nærmere samarbejde på »direktørniveau« (»Präsidentenkreis«), som var blevet aftalt i 1987, betydet »vindere« og »tabere«. Ifølge notatets forfatter hørte Mayr-Melnhof til taber-gruppen af en række grunde, herunder:

»2) Der har kun kunnet indgås en aftale, idet vi er blevet pålagt en 'sanktion' — man har krævet, at vi bringer visse 'ofre'.

3) Markedsandele for 1987 skulle 'fastfryses', bestående kontakter skulle opretholdes, og der måtte ikke anvendes tilbudspriser for at hverve nye aktiviteter eller kvaliteter (resultatet vil vise sig i januar 1989 — såfremt alle deltagere er loyale).«

90 Disse passager skal læses på baggrund af den større sammenhæng, notatet indgår i.

91 Herom henviser forfatteren til notatet i dets indledning til det nærmere samarbejde på europæisk plan på »direktørniveau«. Dette udtryk blev af Mayr-Melnhof fortolket som omfattende både PWG og PC generelt, dvs. uden reference til en bestemt begivenhed eller et bestemt møde (bilag 75 til meddelelsen af klagepunkter, punkt 2.a), hvilket ikke kræver nærmere forklaring på dette sted.

92 Forfatteren anfører endvidere, at samarbejdet har medført »prisdisciplin«, hvilket har betydet »vindere« og »tabere«.

93 Bemærkningen om fastfrysning af markedsandelene på 1987-niveau skal således forstås på baggrund af denne disciplin, som blev besluttet på »direktørniveau«.

94 Henvisningen til 1987 som referenceår stemmer endvidere overens med Stora's anden redegørelse (bilag 39 til meddelelsen om klagepunkter, jf. præmis 84).

95 Med hensyn til PWG's rolle i det ulovlige samarbejde om kontrol med leverancer, som var karakteristisk for analysen af produktionsstandsninger, hedder det i beslutningen, at PWG havde afgørende betydning for gennemførelsen af produktionsstandsninger, da produktionskapaciteten forøgedes, og efterspørgslen faldt: »... fra begyndelsen af 1990 [fandt] de førende producenter i branchen ... det nødvendigt at træffe aftale i PWG's regi om behovet for at indføre midlertidige produktionsstandsninger. De store producenter erkendte, at de ikke kunne styrke efterspørgslen ved at sænke priserne, og at priserne simpelt hen ville falde, hvis de opretholdt fuld produktionskapacitet. Teoretisk kunne man på grundlag af kapacitetsrapporterne beregne, hvor længe driften skulle indstilles for at genoprette ligevægten mellem udbud og efterspørgsel« (beslutningens betragtning 70).

96 I beslutningen hedder det endvidere: »Dog foretog PWG aldrig nogen formel tildeling af 'downtime' til de enkelte producenter. Ifølge Stora voldte det praktiske problemer at nå frem til en koordineret plan for produktionsstandsninger, der dækkede samtlige producenter. Stora har udtalt, at dette var grunden til, at der kun 'fandtes et løst system i form af henstillinger'« (beslutningens betragtning 71).

97 Retten finder, at Kommissionen i fornødent omfang har bevist eksistensen af et ulovligt samarbejde om produktionsstandsninger mellem deltagerne i PWG's møder.

98 De dokumenter, som Kommissionen har fremlagt, underbygger dens analyse.

99 I sin anden redegørelse (bilag 39 til meddelelsen af klagepunkter, punkt 24) udtalte Stora: »Med PWG's vedtagelse af princippet om 'pris frem for mængde' og den gradvise gennemførelse af et ensartet prissystem fra 1988, erkendte PWG's medlemmer, at det var nødvendigt at gennemføre produktionsstandsninger for at fastholde priserne, idet stigningen i efterspørgslen faldt. Uden produktionsstandsninger havde det ikke været muligt for producenterne at fastholde det aftalte prisniveau med en voksende overkapacitet.«

100 I det følgende punkt i redegørelsen tilføjes det: »I 1988 og 1989 kunne industrien arbejde med en næsten fuldstændig kapacitetsudnyttelse. Produktionsstandsninger, bortset fra sædvanlige standsninger, som skyldtes reparation eller ferier, blev nødvendige fra 1990 ... Senere viste det sig nødvendigt at anvende produktionsstandsninger, når tilgangen af ordrer svigtede, for at kunne gennemføre princippet om 'pris frem for mængde'. De produktionsstandsninger, som krævedes af producenterne (for at sikre ligevægten mellem produktion og forbrug), kunne beregnes på grundlag af kapacitetsrapporterne. PWG angav ikke formelt omfanget af produktionsstandsningerne, men der fandtes et løst system i form af henstillinger ...«

101 For så vidt angår punkt 73 i meddelelsen af klagepunkter bemærkes, at forfatterens begrundelse for, at han i skrivende stund anså Mayr-Melnhof for »taber«, er et vigtigt bevis for, at der fandtes et ulovligt samarbejde om produktionsstandsninger mellem deltagerne i PWG's møder.

102 Forfatteren fastslår således:

»4) På dette punkt begynder parterne at blive uenige om, hvad målet er.

...

c) Samtlige salgsmedarbejdere og salgsagenter i Europa blev fritaget for at skulle overholde deres mængdebudgetter, og der fulgtes, stort set undtagelsesfrit, en streng prispolitik (ofte har vore medarbejdere ikke forstået vores ændrede holdning i relation til markedet — tidligere stilledes der kun krav med hensyn til mængde, mens det herefter alene var prisdisciplinen, der talte, uanset risikoen for produktionsstandsninger).«

103 Mayr-Melnhof har anført (bilag 75 til meddelelsen af klagepunkter), at den ovenfor gengivne passage vedrører et internt forhold i virksomheden. Når notatet imidlertid ses i en større sammenhæng, giver dette uddrag udtryk for, at der i forhold til salgsmedarbejderne blev gennemført en streng politik, som var blevet vedtaget på »direktørniveau«. Dokumentet må endvidere ses som udtryk for, at deltagerne i 1987-aftalen, dvs. i hvert fald deltagerne i PWG's møder, utvivlsomt har vurderet følgerne af den politik, der blev besluttet, for det tilfælde at den skulle blive håndhævet med strenghed.

104 Den omstændighed, at der fandt drøftelser sted mellem producenterne vedrørende produktionsstandsninger i forbindelse med forberedelsen af prisforhøjelser, støttes bl.a. af et notat fra Rena af 6. september 1990 (bilag 118 til meddelelsen af klagepunkter), der nævner omfanget af prisforhøjelser i en række lande, datoerne for den fremtidige offentliggørelse af disse samt ordrebeholdningen udtrykt i antal arbejdsdage for flere producenter.

105 Notatets forfatter giver udtryk for, at visse producenter forudså produktionsstandsninger, idet han anfører:

»Kopparfors 5-15 days
5 /9 will stop for five days.«

106 Af disse grunde finder Retten, at Kommissionen har ført tilstrækkeligt bevis for, at der fandtes et ulovligt samarbejde om markedsandele mellem deltagerne i PWG's møder, samt at der fandtes et ulovligt samarbejde mellem de samme parter om produktionsstandsninger. I det omfang det ikke bestrides, at Sarrió deltog i PWG's møder, og i det omfang virksomheden udtrykkeligt er nævnt i de belastende centrale bevisdokumenter (redegørelserne fra Stora og bilag 73 til meddelelsen af klagepunkter), har Kommissionen med føje anset sagsøgeren for ansvarlig for at have deltaget i de to former for ulovligt samarbejde.

107 Sagsøgerens indvendinger mod Stora's redegørelser og bilag 73 til meddelelsen af klagepunkter, hvormed sagsøgeren bestrider dokumenternes bevisværdi, kan ikke antages at svække denne konstatering.

108 For så vidt angår Stora's redegørelser til Kommissionen, er det for det første ubestridt, at disse hidrører fra en af de virksomheder, der anses for at have deltaget i

den påståede overtrædelse, og at de indeholder en detaljeret beskrivelse af de drøftelser, der fandt sted i PG Paperboard's organer, af det mål, som forfulgtes af de virksomheder, der havde sæde her, samt af virksomhedernes deltagelse i de forskellige organers møder. I det omfang dette hovedbevis bekræftes af andre omstændigheder i sagen, er det et relevant grundlag for Kommissionens påstande.

109 Ifølge sagsøgeren er bilag 73 til meddelelsen af klagepunkter alene bevis en samordning af priser, idet de deri nævnte udsving i afsætningen blot må anses for en følge af prispolitikken. Sagsøgeren henviser herved til Mayr-Melnhof's fortolkning af dokumentet (bilag 75 til meddelelsen af klagepunkter).

110 Sagsøgerens analyse kan imidlertid ikke stå for en fortolkning ud fra dokumentets kontekst, og Mayr-Melnhof's fortolkning er heller ikke tilstrækkelig til at underbygge sagsøgerens argumentation.

111 Ifølge bilag 75 til meddelelsen af klagepunkter indeholder bilag 73 »en generel fremstilling af situationen, affattet af salgsdirektøren for FS-Karton til koncernledelsen, som alene er et forsøg på at begrunde stagnationen i virksomhedens omsætning over for koncernledelsen, navnlig under henvisning til, at den nye politik har tvunget datterselskabet til at føre en absolut prisdisciplin med et fald i omsætningen til følge«. Mayr-Melnhof har endvidere anført: »'Fastfrysning af markedsandele' betød i denne sammenhæng, at der ikke for at opnå et højere prisniveau inden for Mayr-Melnhof-koncernen skulle gøres forsøg på at opnå større markedsandele ved salg af yderligere mængder til nye kunder eller ved salg af nye produkter til ikke rentable priser. Målsætningen var derimod, til trods for højere priser, at bevare de eksisterende kunderelationer.«

112 Disse generelle betragtninger er imidlertid ikke forenelige med henvisningen til »direktørniveau« i indledningen, og dokumentet som sådan skal læses i lyset af denne henvisning.

113 I det omfang de oplysninger, der er indeholdt i bilag 73 om »fastfrysning« af markedsandele og kontrol med udbuddet, er sammenfaldende med de oplysninger, der er indeholdt i redegørelserne fra Stora, har Kommissionen med føje kunnet antage, at disse dokumenter under ét vidner om et fælles forsæt, som var mere vidtgående end blot en samordning med hensyn til priser.

114 Da Kommissionen har bevist, at de to nævnte former for ulovligt samarbejde fandtes, er det ikke fornødent at undersøge de indsigelser, som sagsøgeren har rejst mod bilag 102 til meddelelsen af klagepunkter.

2. Sagsøgerens faktiske adfærd

115 Anbringendets andet og tredje led, hvorefter selskabernes faktiske adfærd ikke er forenelig med Kommissionens påstande om, at der fandtes de to former for ulovligt samarbejde, kan heller ikke tiltrædes.

116 For det første må det ulovlige samarbejde mellem PWG's medlemmer om de to aspekter af princippet om »pris frem for mængde« ikke forveksles med gennemførelsen heraf. De beviser, som Kommissionen har fremlagt, har en sådan bevisværdi, at oplysningerne om sagsøgerens faktiske adfærd på markedet ikke kan påvirke Kommissionens konklusioner om selve eksistensen af det ulovlige samarbejde vedrørende de to aspekter af den omtvistede politik. Sagsøgerens argumenter kan højest ses som et forsøg på at godtgøre, at selskabets adfærd ikke fulgte den linje, der var fastlagt mellem virksomhederne i PWG.

117 For det andet modsiges Kommissionens konklusioner heller ikke af de oplysninger, som sagsøgeren har fremlagt. Det understreges, at Kommissionen udtrykkeligt har medgivet, at det ulovlige samarbejde om markedsandele ikke indeholdt »nogen formel bøde- eller erstatningsordning til at styrke den forståelse, der var opnået om markedsandele«, samt at enkelte store producenters markedsandele øgedes svagt år for år (jf. bl.a. beslutningens betragtning 59 og 60). Kommissionen har endvidere erkendt, at da branchen havde arbejdet med fuld kapacitetsudnyttelse indtil begyndelsen af 1990, havde der praktisk taget ikke været behov for produktionsstandsninger før dette tidspunkt (beslutningens betragtning 70).

118 For det tredje følger det af fast retspraksis, at den omstændighed, at en virksomhed ikke bøjer sig for udfaldet af møder, der havde et klart konkurrencebegrænsende formål, ikke kan fritage virksomheden for det fulde ansvar som følge af dens deltagelse i kartellet, når den ikke offentligt har taget afstand fra deres indhold (jf. eksempelvis Rettens dom af 6.4.1995, sag T-141/89, Tréfileurope mod Kommissionen, Sml. II, s. 791, præmis 85). Selv om det antages, at sagsøgerens adfærd på markedet ikke var i overensstemmelse med det aftalte, påvirker denne omstændighed på ingen måde selskabets ansvar for en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1.

Anbringendet om fejl fra Kommissionens side med hensyn til prissamordningens varighed

Parternes argumenter

119 Sagsøgeren har gjort gældende, at der kun fandt en samordning af de annoncerede priser sted fra 1988, i det omfang den vedrører sagsøgeren. Prisforhøjelsen i januar 1987 i Det Forenede Kongerige var kun en naturlig reaktion fra producenterne på den britiske valutas svage stilling i forhold til andre europæiske valutaer, og den omstændighed, at stigningen var ensartet, var en følge af markedets gennemskuelighed. Det er ikke forbudt, at erhvervsdrivende tilpasser deres adfærd efter

konkurrenternes konstaterede eller forventede adfærd (ovennævnte dom i sagen Suiker Unie m.fl.). Hverken bilag 44 eller 61 til meddelelsen af klagepunkter eller dokument A-17-2 beviser, at virksomhederne foretog en samordning af priserne. De omhandler under alle omstændigheder ikke sagsøgeren.

120 Kommissionen har fejlagtigt lagt april 1991 til grund som ophørstidspunktet for prissamordningen, uanset at den sidste samordnede forhøjelse blev annonceret i september-oktober 1990.

121 Kommissionen har heroverfor anført, at sagsøgeren havde deltaget i møder i PWG og JMC helt fra oprettelsen og fortsat var medlem i 1991. Den understreger, at den omstændighed, at det fremgik af dokumenter, der blev fundet hos en af de involverede virksomheder, at der i slutningen af 1987 var blevet indgået en aftale, der vedrørte spørgsmål i relation til mængdetilpasning og prisdisciplin (beslutningens betragtning 53), ikke udelukker, at producenterne inden da havde holdt en række hemmelige møder for at drøfte en plan om at udelukke konkurrence (jf. bl.a. beslutningens betragtning 161). Bilag 35 og 43 til meddelelsen af klagepunkter bekræfter denne påstand. Kommissionen har tilføjet, at rigtigheden af dens antagelse om overtrædelsens varighed ligeledes godtgøres af de prisforhøjelser, som producenterne foretog efter 1987.

Rettens bemærkninger

122 Ifølge beslutningens artikel 1 har sagsøgeren overtrådt traktatens artikel 85, stk. 1, ved fra midten af 1986 og i hvert fald til april 1991 at have deltaget i en aftale og samordnet praksis, som indebar, at leverandører af karton i Fællesskabet bl.a. besluttede af forhøje priserne på karton og planlagde og iværksatte samtidige og ensartede prisstigninger i hele EF. I beslutningens betragtning 74 præciseres det, at det første samordnede prisinitiativ, som sagsøgeren deltog i (bilag A til beslutnin-

gen), fandt sted i Det Forenede Kongerige i slutningen af 1986, »mens PG Paperboard's nye system endnu var under udarbejdelse«.

123 Det fastslås endvidere i beslutningens betragtning 161, stk. 2, at flertallet af de virksomheder, som beslutningen var rettet til, deltog i overtrædelsen fra juni 1986, hvilket »var tidspunktet for PWG's etablering og det tidspunkt, hvor [det ulovlige samarbejde] mellem producenterne voksede i omfang og begyndte at virke mere effektivt.«

124 Til støtte for sin indsigelse mod det tidspunkt, der er lagt til grund som prissamordningens begyndelse, har sagsøgeren bestridt bevisværdien af bilag 61 og 44 til meddelelsen af klagepunkter samt af dokument A-17-2.

125 Bilag 61 til meddelelsen af klagepunkter er et notat, som blev fundet hos Mayr-Melnhof's salgsagent i Det Forenede Kongerige. Kommissionen finder, at der er tale om »et internt notat fra en Direktørkonference, [der bekræfter] Stora's indrømmelse af, at Direktørkonferencen rent faktisk drøftede [ulovligt samarbejde om priser]« (beslutningens betragtning 41, tredje afsnit, og betragtning 75, andet afsnit).

126 Dokumentet, der vedrører et møde i Wien den 12. og 13. december 1986, indeholder følgende oplysning:

»Fastsættelse af priser for det britiske marked

I seneste Fides-møde deltog også Weig's repræsentant, der udtalte, at de fandt 9% for højt for det britiske marked og havde besluttet sig for 7%! Stor skuffelse, da

det indebærer et forhandlingsniveau for alle andre. Prispolitikken for Det Forenede Kongerige overlades til RHU, med støtte fra [Mayr-Melnhof], selv om dette indebærer et *midlertidigt* omsætningstab, mens vi gør bestræbelser på at fastholde målet på 9% (som man vil kunne se). [Mayr-Melnhof/FS] fastholder en vækstpolitik i Det Forenede Kongerige, men det faldende overskud er alvorligt, og vi må slås for at få kontrol med priserne igen. [Mayr-Melnhof] erkender, at det ikke hjælper, at det er kendt, at de har øget omsætningen i Tyskland med 6 000!«

127 Det Fides-møde, der nævnes i indledningen af den citerede passage, må ifølge Mayr-Melnhof (svar på en begæring om oplysninger, bilag 62 til meddelelsen af klagepunkter) antages at være PC's møde den 10. november 1986.

128 Det bemærkes, at dokumentet bekræfter, at Weig reagerede med at give oplysninger om sin fremtidige prispolitik i Det Forenede Kongerige i forhold til prisstigningernes oprindelige omfang.

129 Dette kan imidlertid ikke betragtes som bevis for, at Weig reagerede på en bestemt prisforhøjelse, som var aftalt mellem virksomhederne i PG Paperboard før den 10. november 1986.

130 Kommissionen har ikke på dette punkt påberåbt sig andre beviser. Weig's henvisning til en prisforhøjelse på »9%« kan forklares med, at Thames Board Ltd havde annonceret en prisforhøjelse i Det Forenede Kongerige den 5. november 1986 (bilag A-12-1). Denne meddelelse blev offentliggjort med kort frist, hvilket fremgår af et avisudklip (bilag A-12-3). Kommissionen har ikke fremlagt andet materiale, der umiddelbart kan tjene som direkte bevis for, at prisforhøjelserne var blevet drøftet på PC's møder. Det kan herefter ikke udelukkes, at Weig's udtalelse,

som den fremgår af bilag 61 til meddelelsen af klagepunkter, fandt sted uden for mødet i PC den 10. november 1986, i overensstemmelse med hvad Weig gentagne gange gjorde gældende under retsmødet.

131 Det referat af et bestyrelsesmøde i Feldmühle (UK) Ltd den 7. november 1986 (bilag A-17-2), som Kommissionen har henvist til i beslutningen (betragtning 74, tredje afsnit), bekræfter kun, at Feldmühle's britiske datterselskab inden den 10. november 1986 var bekendt med, at Thames Board Ltd havde annonceret en prisforhøjelse på ca. 9%: »TBM and the Fins have announced price increases of approximately 9% to be effective from February 1987 and it would appear that most other mills will be looking for the same sort of increase« [»TBM og finnerne har annonceret prisforhøjelser på ca. 9% med virkning fra februar 1987, og det ser ud til, at de fleste andre virksomheder overvejer en lignende prisforhøjelse«] (bilag A-17-2, gengivet af Kommissionen i beslutningens betragtning 74).

132 Kommissionen anser bilag 44 til meddelelsen af klagepunkter, der er et håndskrevet notat på siderne for den 15. til den 17. januar 1987 i en kalender tilhørende en medarbejder hos Feldmühle, for et »yderligere bevis for, at der havde fundet en samordning sted« (beslutningens betragtning 75, tredje afsnit).

133 Notatet har imidlertid ikke den bevisværdi, som Kommissionen hævder. Det møde, det refererer til, har ikke kunnet identificeres, hvorfor det ikke kan udelukkes, at det drejer sig om et internt møde i Feldmühle. Notatet, der sandsynligvis kan dateres til midten af januar 1987, beviser endvidere ikke, at prisforhøjelserne, »også af TBM«, var en følge af en samordning, idet oplysningen blot kan være en konstatering.

134 Bestemte oplysninger i notatet må endog antages at modsige Kommissionens påstand om, at notatet bekræfter, at der fandtes et ulovligt samarbejde om at forhøje priserne i Det Forenede Kongerige. Specielt kan bemærkningerne om, at

Feldmühle's direktør havde erklæret sig »skeptisk« over for Kopparfors og havde anset Mayr-Melnhof for »uansvarlig« (»ohne Verantwortung«), ikke antages at støtte Kommissionens teori. Det samme er tilfældet med hensyn til udsagnet: »Finnboard: Preisautonomie auch f. Tako« [»Finnboard: prisautonomi også for Tako«].

135 Heraf følger, at Kommissionen hverken har godtgjort, at virksomhederne var enedes om at forhøje priserne i Det Forenede Kongerige i januar 1987, eller så meget desto mere, at sagsøgeren var involveret i drøftelser herom.

136 Da sagsøgeren imidlertid har erkendt at have deltaget i PWG's møder, fra dette organ blev oprettet under PG Paperboard omkring midten af 1986, bør virksomheden anses for ansvarlig for et ulovligt samarbejde om priser fra dette tidspunkt.

137 PWG blev oprettet af en række virksomheder, herunder sagsøgeren, overvejende med et konkurrencebegrænsende formål for øje. Ifølge Stora (bilag 39 til meddelelsen af klagepunkter, punkt 8) »afholdtes der møder i PWG fra 1986 med det formål at bidrage til at skabe disciplin på markedet«, og hovedformålet var »drøftelser og opnåelse af enighed vedrørende markeder, markedsandele, priser, prisforhøjelser og kapacitet« (bilag 35 til meddelelsen af klagepunkter, punkt 5, nr. (iii)).

138 Virksomhedernes opgave i dette organ er beskrevet under det forrige anbringende for så vidt angår det ulovlige samarbejde om markedsandele og produktionsstandsninger (jf. præmis 78-106). De virksomheder, der havde sæde i dette organ, drøftede ligeledes prisinitiativer. Ifølge Stora (bilag 39 til meddelelsen af klagepunkter, punkt 10) »nåede PWG fra 1987 til enighed og traf generelle beslutninger om tidspunkterne for og størrelsen af de prisforhøjelser, som kartonproducenterne skulle gennemføre«.

139 Medvirken ved oprettelsen af og deltagelse i møder i et organ, hvis konkurrencebegrænsende formål — der navnlig bestod i drøftelser af fremtidige prisforhøjelser — var kendt og godkendt af de virksomheder, der tog initiativ til dets oprettelse, er en tilstrækkelig begrundelse for at anse sagsøgeren for ansvarlig for et ulovligt samarbejde om priser fra midten af 1986, fra hvilket tidspunkt sagsøgeren har vedgået at have deltaget i PWG.

140 Som ophørstidspunkt for prissamordningen har Kommissionen med føje lagt april 1991 til grund, i hvilken måned Kommissionens repræsentanter foretog kontrolundersøgelser i lokaler på flere virksomheder i henhold til artikel 14 i forordning nr. 17. Den sidste samordnede prisforhøjelse, som sagsøgeren annoncerede i oktober 1990, fandt anvendelse fra januar 1991, og de listepriser, der var fastlagt mellem virksomhederne, fandt fortsat anvendelse i april 1991.

141 Det følger heraf, at dette anbringende ikke kan tiltrædes.

Anbringendet om, at Kommissionen begik en fejl med hensyn til varigheden af det ulovlige samarbejde om fastfrysning af markedsandele og om kontrol med udbuddet

Parternes argumenter

142 Sagsøgeren har gjort gældende, at såfremt det måtte anses for bevist, at der fandtes et ulovligt samarbejde om fastfrysning af markedsandele og om kontrol med udbuddet, har Kommissionen bedømt varigheden forkert, idet de beviser, som Kommissionen har påberåbt sig, godtgør, at der ikke forelå nogen form for samarbejde før slutningen af 1988. I replikken har sagsøgeren tilføjet, at bilag 102 til meddelelsen af klagepunkter, dvs. notatet fra Rena vedrørende NPI's møde den

3. oktober 1988, viser, at der ikke fandtes noget ulovligt samarbejde, da notatet blev udfærdiget, idet forfatteren alene omtaler muligheden for at overveje en tilpasning af udbuddet for det tilfælde, at man skulle støde på vanskeligheder med hensyn til priserne.

143 Kommissionen har henvist til de argumenter, den har fremført i forbindelse med anbringendet om, at den skulle have begået en fejl med hensyn til varigheden af prissamordningen (jf. præmis 121).

Rettens bemærkninger

144 Retten har allerede fastslået (jf. præmis 78-106), at Kommissionen har godtgjort, at de virksomheder, der forsamledes i PWG, havde deltaget dels i et ulovligt samarbejde om markedsandele, dels i et ulovligt samarbejde om produktionsstandsninger.

145 Det fremgår af beslutningen, at »fastfrysningen« af markedsandele og overvejelserne om at gennemføre produktionsstandsninger var genstand for særlige drøftelser mellem deltagerne i PWG's møder fra udgangen af 1987 for at sikre, at prisinitiativerne skulle blive en succes fra og med 1988 (jf. navnlig beslutningens betragtning 51-60). I denne forbindelse hedder det i beslutningen: »Det var alle medlemmerne af PWG magtpåliggende at undgå, at de fornyede prisinitiativer blev undermineret af en kraftig forøgelse af den solgte mængde. Stora betegnede denne politik med udtrykket 'pris frem for mængde'« (beslutningens betragtning 51, første afsnit). Kommissionen har endvidere henvist til, at princippet om »pris frem for mængde«, som karakteriserede PG Paperboard fra slutningen af 1987 og indtil april 1991, kendetegnedes af en »'fastfrysning' af de store producenters markedsandele, oprindelig på grundlag af situationen i 1987« samt af »de store producenters samordning af 'downtime' frem for prisnedsættelser (hovedsagelig fra 1990)« (beslutningens betragtning 130, andet afsnit).

146 Kommissionen bygger navnlig disse påstande på bilag 39 og 73 til meddelelsen af klagepunkter.

147 Stora præciserer i det dokument, som bilag 39 (punkt 5) vedrører: »I forbindelse med prisinitiativet i 1987 var det nødvendigt at opretholde en omtrentlig balance mellem produktion og forbrug (princippet om pris frem for mængde).«

148 Med hensyn til begyndelsestidspunktet for det ulovlige samarbejde om markedsandele, fremgår det af bilag 73 til meddelelsen af klagepunkter (jf. præmis 89), at det på »direktørniveau« (»Präsidentenkreis«) var blevet besluttet at indgå et nærmere samarbejde fra oktober eller november 1987. Resultatet af dette samarbejde blev et ulovligt samarbejde om markedsandele fra dette tidspunkt.

149 Stora har om begyndelsestidspunktet for det ulovlige samarbejde om produktionsstandsninger oplyst: »Med PWG's vedtagelse af princippet om 'pris frem for mængde' og den gradvise gennemførelse af en ordning med koordinerede priser fra 1988 erkendte PWG's medlemmer, at produktionsstandsninger var nødvendige for at opretholde priserne, når stigningen i efterspørgslen var faldende. Uden produktionsstandsninger ville producenterne ikke have været i stand til at opretholde det aftalte prisniveau, når overskudskapaciteten øgedes« (bilag 39, punkt 24).

150 Det hedder endvidere: »I 1988 og 1989 arbejdede branchen praktisk taget med fuld kapacitetsudnyttelse. Produktionsstandsninger, bortset fra normale indstillinger af driften i tilfælde af reparation og ferie, blev nødvendige fra 1990 ... Senere viste det sig nødvendigt at anvende produktionsstandsninger, når ordrestrømmen ophørte, for at princippet om 'pris frem for mængde' kunne opretholdes« (bilag 39, punkt 25).

151 Når henses til disse beviser, har Kommissionen godtgjort, at de virksomheder, der deltog i PWG's møder, i slutningen af 1987 vedtog det såkaldte princip om »pris frem for mængde«, samt at et af elementerne heri, nemlig et ulovligt samarbejde om markedsandele, omgående blev bragt i anvendelse, mens den del, der vedrørte produktionsstandsninger, i realiteten først blev anvendt fra 1990.

152 Det følger heraf, at dette anbringende ikke kan tiltrædes.

Anbringendet om, at Kommissionens vurdering af Fides-informationsudvekslingssystemet var forkert

153 Sagsøgeren har i replikken gjort gældende, at det ikke kan antages, at Fides-informationsudvekslingssystemet fremmede det ulovlige samarbejde, og at det derfor ikke var uforeneligt med traktatens artikel 85. Ifølge sagsøgeren er der afgørende forskelle mellem de faktiske omstændigheder i den foreliggende sag og dem, der førte til Kommissionens beslutning 87/1/EØF af 2. december 1986 om en procedure i henhold til EØF-traktatens artikel 85 (IV/31/128 — Fedtsyrer, EFT L 3, s. 17), som Kommissionen har henvist til i beslutningens betragtning 134.

154 Kommissionen har i duplikken nærmere anført sin begrundelse for at henvise til »Fedtsyre-beslutningen«. Den har således gjort gældende, at informationsudvekslingssystemet i det mindste har lettet kartellet.

155 Det bemærkes, at i henhold til procesreglementets artikel 48, stk. 2, må der ikke fremsættes nye anbringender under sagens behandling, medmindre de støttes på retlige eller faktiske omstændigheder, som er kommet frem under retsforhandlingerne.

156 Sagsøgerens anbringende om, at Kommissionens vurdering af Fides-informationsudvekslingssystemet var forkert, er første gang gjort gældende i replikken, og det støttes ikke på retlige eller faktiske omstændigheder, som er kommet frem under retsforhandlingerne.

157 Anbringendet kan derfor ikke antages til realitetsbehandling.

Anbringendet om, at Kommissionen har begået en fejl ved at antage, at der var tale om en enkelt, samlet overtrædelse, som Sarrió i det hele var ansvarlig for

Parternes argumenter

158 Sagsøgeren har bestridt Kommissionens synspunkt i det omfang, den konkluderer dels, at der var tale om en enkelt overtrædelse, dels at sagsøgeren var ansvarlig for denne i sin helhed.

159 For det første støtter Kommissionen sig navnlig på et »akkusatorisk« princip, for så vidt som den ikke råder over umiddelbare beviser for et samlet kartel. Det påhviler imidlertid Kommissionen at bevise, at sagsøgeren har deltaget i hvert enkelt element i en overtrædelse, og i givet fald omfanget heraf. Ved overtrædelser af de fællesskabsretlige konkurrenceregler gælder der konsekvent et princip om individuelt ansvar, idet et kollektivt ansvar bl.a. er i strid med den straflignende karakter af de sanktioner, der kan pålægges for sådanne overtrædelser. Det er følgelig med urette, at Kommissionen har hævdet, at det ikke er nødvendigt at godtgøre, at sagsøgeren aktivt har deltaget i de enkelte elementer af overtrædelsen. Det er derimod nødvendigt både at fastslå overtrædelsens nærmere art og at foretage en undersøgelse af hver enkelt virksomheds eventuelle individuelle deltagelse, således

at der kan ske en korrekt fastsættelse af det individuelle ansvar og følgelig en passende individuel sanktion.

160 Sagsøgeren har for det andet gjort gældende, at det ligeledes er i strid med de grundlæggende principper i fællesskabsretten, navnlig bevisbyrdereglerne, at begrunde en virksomheds individuelle ansvar for en overtrædelse alene på den omstændighed, at virksomheden var tilknyttet en sammenslutning, hvis aktiviteter i det mindste til dels var lovlige.

161 Sagsøgeren har for det tredje gjort gældende, at Kommissionen ikke har taget behørigt hensyn til virksomhedens særlige stilling såvel på markedet som inden for PG Paperboard. Da sagsøgeren i 1986 ansøgte om at få adgang til at deltage i PG Paperboard's møder, var det specielt for at stå bedre i forhold til konkurrenterne.

162 Kommissionen har gjort gældende, at den har bevist, at der fandtes et kartel, som sagsøgeren, der var den ledende virksomhed på markedet, deltog aktivt i. Den konkluderer heraf, at den følgelig har støttet sin analyse på præcise og veldokumenterede faktiske omstændigheder, og at sagsøgerens argumentation, som lægger en slags »kollektivt ansvar« eller et »akkusatorisk princip« til grund, er uunderbygget.

163 Kommissionen har desuden gjort gældende, at den på ingen måde har begrundet sagsøgerens ansvar alene på virksomhedens medlemskab af PG Paperboard. Den støtter sig dels på, at sagsøgeren har deltaget aktivt i møder med konkurrencebegrænsende formål i forskellige udvalg under PG Paperboard, dels på, at sagsøgeren senere fulgte den adfærd, der aftaltes på disse møder.

Rettens bemærkninger

164 Indledningsvis bemærkes, at Kommissionen har fastslået, at sagsøgeren har overtrådt traktatens artikel 85, stk. 1, ved fra midten af 1986 og i hvert fald til april

1991 at have deltaget i en aftale og samordnet praksis, der startede medio 1986, og som omfattede en række forskellige elementer.

165 Ifølge beslutningens betragtning 116, andet afsnit, »[ligger] tyngdepunktet i overtrædelsen ... i producenternes samlede medvirken over en årrække i en fælles ulovlig virksomhed i henhold til en fælles plan«. Denne udlægning af overtrædelsen kommer ligeledes til udtryk i betragtning 128: »Det ville imidlertid være unaturligt at underinddele noget, der helt klart er et fortsat fælles forehavende, der har ét og samme overordnede mål, i flere særskilte overtrædelser. Der henvises på ny til den af Retten i Første Instans afsagte dom i sag T-13/89, Imperial Chemical Industries mod Kommissionen, præmis 260«.

166 Selv om Kommissionen ikke formelt har anvendt begrebet én »enkelt overtrædelse« i beslutningen, har den stiltiende henvist til dette begreb, hvilket fremgår af dens henvisning til præmis 260 i Rettens dom af 10. marts 1992 (sag T-13/89, ICI mod Kommissionen, Sml. II, s. 1021).

167 Kommissionens gentagne brug af ordet »kartel« som udtryk for de forskellige former for konkurrencebegrænsende adfærd, den har konstateret, bekræfter en helhedsopfattelse af overtrædelser af traktatens artikel 85, stk. 1. I beslutningens betragtning 117 hedder det således: »Den korrekte fremgangsmåde i en sag som den foreliggende er at påvise kartellets eksistens og virksomhed samt fremherskende træk som helhed, og derefter fastslå a) om der foreligger troværdige og overbevisende beviser på, at hver enkelt producent var deltager i den fælles ordning, og b) det tidsrum, i hvilket den enkelte producent deltog.« Samme sted hedder det videre: »Kommissionen behøver ikke ... kategorisere de forskellige bestanddele af overtrædelsen ved at fastslå hver enkelt særskilt lejlighed i kartellets levetid, ved hvilken der blev opnået enighed om et eller andet forhold eller hvert enkelt eksempel på adfærd, der er et led i en hemmelig aftale, og derefter frikende enhver producent for deltagelse ved denne lejlighed eller i denne bestemte handling foretaget af kartellet, såfremt der ikke foreligger direkte bevis for, at den pågældende

producent var indblandet ved denne lejlighed.« Kommissionen anfører endvidere (betragtning 118), at »der er tilstrækkeligt direkte bevismateriale til at dokumentere hver enkelt formodet deltagers medvirken ved overtrædelsen«, uden at sondre mellem de enkelte elementer i den samlede overtrædelse.

168 Denne enkelte overtrædelse, som Kommissionen ser den, sammenblandes således med »kartellet som helhed« eller »den samlede aftale«, og typisk for den er, at en række virksomheder udviser en vedvarende adfærd, der har et ulovligt fælles formål. Denne forståelse af begrebet én enkelt overtrædelse ligger til grund for såvel den fremgangsmåde for bevisførelsen, der er beskrevet i beslutningens betragtning 117, som for et fælles ansvar i den forstand, at samtlige virksomheder med »tilknytning« til det samlede kartel anses for ansvarlige for dette, uanset med hensyn til hvilke elementer af overtrædelsen, virksomhedens deltagelse er bevist.

169 For at Kommissionen kan anse de enkelte virksomheder, der er nævnt i en beslutning som den foreliggende, for ansvarlige for at have deltaget i et kartel i sin helhed i en bestemt periode, skal det for hver enkelt virksomhed bevises, at den har indvilget i en samlet plan, som omfatter de elementer, kartellet består af, eller i denne periode har deltaget direkte i samtlige disse elementer. En virksomhed kan endvidere anses for ansvarlig for et kartel i sin helhed, selv om det er godtgjort, at den kun deltog direkte i ét eller flere af kartellets elementer, såfremt virksomheden vidste eller nødvendigvis burde vide, at det ulovlige samarbejde, som den deltog i, indgik i en samlet plan, og såfremt den samlede plan dækkede samtlige kartellets elementer. Når dette er tilfældet, kan den omstændighed, at den pågældende virksomhed ikke deltog direkte i samtlige elementer af kartellet i sin helhed, ikke fritage virksomheden for ansvar for overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1. En sådan omstændighed kan imidlertid indgå i vurderingen af overtrædelsens grovhed.

170 Det fremgår af beslutningen, at den overtrædelse, der fastslås i artikel 1, består af et ulovligt samarbejde vedrørende tre forskellige emner, men som har et fælles mål,

således at disse former for ulovligt samarbejde må betragtes som de elementer, der udgør kartellet i sin helhed. Det fremgår således af artiklen, at hver af de nævnte virksomheder har overtrådt traktatens artikel 85, stk. 1, ved deltagelse i en aftale og samordnet praksis, hvorved virksomhederne (a) nåede til enighed om regelmæssige prisstigninger for hver produktkvalitet i den enkelte nationale valuta og planlagde og iværksatte disse prisstigninger, (b) nåede til forståelse om at fastholde markedsandelene for de store producenter på konstante niveauer, dog med mulighed for ændring fra tid til anden og (c) i stigende grad siden begyndelsen af 1990 traf samordnede foranstaltninger til styring af leverancer af produktet i Fællesskabet for derved at sikre gennemførelsen af de samordnede prisstigninger.

171 Til trods for at Kommissionen ser det som én enkelt overtrædelse, præciserer den i beslutningen, at »de 'centrale' dokumenter, der beviser eksistensen af det overordnede kartel eller enkeltstående tilkendegivelser af dets eksistens, angiver ofte deltagerne ved navn, og der foreligger endvidere en stor mængde yderligere skriftligt bevismateriale, der viser hver enkelt producents rolle i kartellet og omfanget af den pågældende producents medvirken« (beslutningens betragtning 118, første afsnit).

172 Henset til de således anførte betragtninger tilkommer det følgelig Retten at undersøge, om Kommissionen har godtgjort sagsøgerens deltagelse i kartellet som fastslået i beslutningens artikel 1.

173 Hertil bemærkes i overensstemmelse med det allerede anførte (jf. præmis 48 ff. og 76 ff.), at Kommissionen har bevist, at sagsøgeren i kraft af sin deltagelse i PWG's møder fra disse begyndte, fra midten af 1986 har deltaget i et ulovligt samarbejde om priser og, fra slutningen af 1987, i et ulovligt samarbejde om markedsandele samt i et ulovligt samarbejde om produktionsstandsninger, hvilket er de tre elementer, der udgør den overtrædelse, der er fastslået i beslutningens artikel 1. Kommissionen har således med føje besluttet at lade sagsøgeren ifalde ansvar for en overtrædelse, der omfatter de tre former for ulovligt samarbejde, som alle tjener samme formål.

174 Kommissionen har således ikke ladet sagsøgeren ifalde ansvar for andre producenters adfærd og har ikke statueret ansvar alene som følge af virksomhedens deltagelse i PG Paperboard.

175 Dette anbringende kan derfor ikke tiltrædes, og det er herefter ufornødent at gennemgå de øvrige argumenter, som sagsøgeren har påberåbt sig.

Anbringendet om, at Kommissionen har undladt at tage hensyn til situationen på det spanske marked

176 Sagsøgeren har i replikken gjort gældende, at Kommissionen ikke nærmere har defineret det geografiske marked for den påståede overtrædelse, og at den navnlig ikke i tilstrækkeligt omfang har undersøgt situationen på det spanske marked og virksomhedernes adfærd på dette marked. Sagsøgeren gør i denne forbindelse gældende, at det allerede i stævningen er anført, at den eneste henvisning i beslutningen til det spanske marked består af to fodnoter i tabel E og G i beslutningens bilag.

177 Kommissionen har anført, at dette anbringende ikke lovligt kan fremføres, da det første gang blev gjort gældende i replikken.

178 Det bemærkes, at i henhold til procesreglementets artikel 48, stk. 2, må der ikke fremsættes nye anbringender under sagens behandling, medmindre de støttes på retlige eller faktiske omstændigheder, som er kommet frem under retsforhandlingerne.

179 Anbringendet om, at Kommissionen undlod at tage hensyn til forholdene på det spanske marked, blev af sagsøgeren første gang gjort gældende i replikken. Det eneste argument i stævningen, der vedrører det spanske marked, blev fremsat til støtte for anbringendet om, at Prat Carton ikke havde medvirket i den påståede overtrædelse. Bortset fra anbringendets ordlyd, har det argument, det bygger på, alene til formål at understrege, at Prat Carton overhovedet ikke er nævnt i tabel G i bilaget til beslutningen, der nævner de lokale producenters annoncering af prisforhøjelser på det spanske marked i januar 1991. Det kan således ikke fortolkes som en indsigelse om, at der ikke var taget hensyn til det spanske marked.

180 Under disse omstændigheder kan dette anbringende, der første gang blev gjort gældende i replikken, og som ikke støttes på retlige eller faktiske omstændigheder, som er kommet frem under retsforhandlingerne, ikke antages til realitetsbehandling.

Anbringendet om, at Prat Carton ikke medvirkede i overtrædelsen

Parternes argumenter

181 Sagsøgeren har gjort gældende, at Kommissionen ikke har godtgjort, at Prat Carton medvirkede i nogen form for overtrædelse. Prat Carton er overhovedet ikke nævnt i tabel G i bilaget til beslutningen (vedrørende en prisforhøjelse på det spanske marked i januar 1991).

182 Prat Carton deltog kun meget sporadisk i møder i visse af PG Paperboard's udvalg. Virksomheden deltog endvidere kun i JMC fra juni 1990 til marts 1991. Isoleret betragtet kan den omstændighed, at Stora havde oplyst, at man mente, at

de spanske producenter sædvanligvis blev informeret om resultaterne af møderne af Saffa eller Finnboard (bilag 38 til meddelelsen af klagepunkter) ikke anses for bevis for Prat Carton's medvirken i den påståede overtrædelse.

183 Sagsøgeren har bestridt, at dokument F-15-9, G-15-7 og G-15-8 (bilagt meddelelsen af klagepunkter), som Kommissionen har henvist til, beviser Prat Carton's medvirken ved samordnede prisforhøjelser i april 1990. Virksomheden understreger i sit svar på et skriftligt spørgsmål fra Retten, at dokument F-15-9 stammer fra februar 1991, og ikke, som Kommissionen har hævdet, fra februar 1990. Dokument G-15-7 er udelukkende bevis for den praksis, der følges inden for branchen, hvorefter årlige prisforhøjelser finder sted i april, samt for, at Prat Carton nærede tvivl med hensyn til forhøjelsens omfang og ikrafttrædelsestidspunkt.

184 Kommissionen har gjort gældende, at Prat Carton deltog i kartellet, fra det blev oprettet, hvilket bevises af de dokumenter, der er vedlagt meddelelsen af klagepunkter (de »individuelle oplysninger«). Kommissionen henviser for det første til, at Prat Carton deltog i en lang række møder i PC i tiden mellem den 29. marts 1986 og den 28. november 1989, i tre møder i DØU fra oktober 1988 til oktober 1989 samt i forskellige møder i JMC i tiden fra juni 1990 indtil den 5. marts 1991 (jf. tabel 3-7, der er bilagt beslutningen). Ved at have deltaget direkte i møder, hvorunder der blev truffet beslutninger vedrørende kartellet, må Prat Carton anses for at ifalde ansvar (jf. Rhône-Poulenc-dommen, a.st.). Ydermere findes der ingen officielle optegnelser om virksomhedernes deltagelse i JMC's møder før Kommissionens kontrolundersøgelse eller om deres deltagelse i PWG før februar 1990. Den omstændighed, at bevismaterialet fra virksomhederne ikke indeholder præcise oplysninger om Prat Carton's tilstedeværelse på forskellige møder, er derfor ikke bevis for, at virksomheden ikke deltog i disse.

185 Kommissionen har for det andet henvist til, at Prat Carton ifølge oplysninger fra Stora (bilag 38 til meddelelsen af klagepunkter) blev informeret om resultatet af PWG's møder.

186 For det tredje gennemførte Prat Carton de prisinitiativer, der blev aftalt inden for PG Paperboard's forskellige organer i den relevante periode. Mindre forskelle med hensyn til tidspunkterne eller forhøjelsernes størrelse mellem Prat Carton og de øvrige producenter er ikke bevis for, at Prat Carton ikke deltog i kartellet. Kommissionen erkender dog, at dokument F-15-9 stammer fra februar 1991 og ikke fra februar 1990, og at den følgelig ikke har beviser for, at Prat Carton faktisk deltog i initiativer vedrørende prisforhøjelser før januar 1991. For så vidt angår prisforhøjelsen i januar 1991 henviser Kommissionen til dokument G-15-8 af 26. september 1990, hvori Prat Carton udtrykkeligt nævner, at der forudses en prisforhøjelse i alle lande i januar 1991.

Rettens bemærkninger

187 Indledningsvis bemærkes, at sagsøgeren i februar 1991 erhvervede Prat Carton fuldt ud, og at virksomheden ikke bestrider sit ansvar for Prat Carton's eventuelle medvirken i en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1. I denne forbindelse fremgår det af beslutningens betragtning 154, at sagsøgeren som følge af erhvervelsen af Prat Carton »blev ansvarlig for denne spanske producents deltagelse i kartellet i hele tidsrummet for denne deltagelse«. Det bemærkes endvidere, at det fremgår af beslutningens artikel 1, at alene sagsøgeren anses for ansvarlig for den nævnte overtrædelse, også i det omfang, den blev begået af Prat Carton, samt at beslutningen er rettet til sagsøgeren, mens Prat Carton ikke er nævnt (beslutningens artikel 5).

188 Herefter, og i det omfang det allerede er fastslået, at Kommissionen har godtgjort sagsøgerens egen medvirken i den overtrædelse, der er nævnt i beslutningens artikel 1, kan dette anbringende, selv om det måtte tiltrædes, ikke begrunde, at artiklen annulleres helt eller delvis. Da sagsøgeren imidlertid først erhvervede Prat Carton i februar 1991, dvs. to måneder før afslutningen af den periode, hvori overtrædelsen ifølge beslutningen fandt sted, vil en nedsættelse af bøden være begrundet, i det omfang Kommissionen ikke har ført bevis for Prat Carton's individuelle medvirken i kartellets elementer i tiden indtil februar 1991. De bøder, der er pålagt ved

beslutningens artikel 3, er i øvrigt blevet beregnet bl.a. på grundlag af de enkelte virksomheders omsætning i 1990, hvor Prat Carton endnu ikke indgik i sagsøgerens koncern. Det vil derfor være hensigtsmæssigt allerede på dette stadium at gennemgå de argumenter, der er blevet gjort gældende vedrørende nærværende anbringende.

189 Retten skal for det første undersøge, om Kommissionen har ført bevis for, at Prat Carton medvirkede i en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1, for så vidt angår perioden fra midten af 1986 til juni 1990, fra hvilket tidspunkt Prat Carton har erkendt, at virksomheden deltog i JMC's møder. Retten skal for det andet undersøge, om Kommissionen har ført bevis for, at Prat Carton medvirkede i en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1, for så vidt angår den resterende del af perioden, dvs. fra juni 1990 til februar 1991, hvor Prat Carton blev overtaget af sagsøgeren.

1. Perioden fra midten af 1986 til juni 1990

190 Som bevis for Prat Carton's medvirken i en overtrædelse af de fællesskabsretlige konkurrenceregler i den omhandlede periode har Kommissionen henvist til, at virksomheden deltog i PC's møder den 29. maj 1986, den 25. maj 1988, den 17. november 1988 og den 28. november 1989 samt i DØU's møder den 20. september 1988, den 8. maj 1989 og den 3. oktober 1989. Den har endvidere henvist til Stora's redegørelse (bilag 38 til meddelelsen af klagepunkter). Ifølge Kommissionen er den omstændighed, at det bevismateriale, som virksomhederne har fremlagt, ikke indeholder præcise oplysninger om, hvorvidt Prat Carton var til stede under JMC's møder, ikke i sig selv bevis for, at virksomheden ikke deltog i disse møder.

191 Hvert enkelt af disse beviser skal herefter undersøges i den anførte rækkefølge.

a) Prat Carton's deltagelse i visse af PC's møder

192 Kommissionen har ikke henvist til beviser for emnet for de fire nærmere anførte møder i PC, hvori Prat Carton har deltaget. Når Kommissionen derfor henviser til denne deltagelse som bevis for, at virksomheden har medvirket i en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1, er det nødvendigvis begrundet i den generelle beskrivelse i beslutningen af formålet med møderne i dette organ, samt i de beviser, som er nævnt i beslutningen til støtte for denne beskrivelse.

193 Det hedder således i beslutningen: »Som Stora har forklaret, var en af PWG's funktioner at forklare Direktørkonferencen de forholdsregler, der var nødvendige for at skabe orden på markedet ... På denne måde blev de administrerende direktører, der deltog i Direktørkonferencerne, informeret om de beslutninger, der blev truffet af PWG, og om de instrukser, der skulle gives til deres salgsafdelinger med henblik på at gennemføre de aftalte prisinitiativer« (beslutningens betragtning 41, første afsnit). Det hedder endvidere: »PWG trådte altid sammen forud for en Direktørkonference, og da begge møder blev ledet af den samme person, er der ingen tvivl om, at det var denne person, der meddelte resultatet af drøftelserne i PWG til de medlemmer blandt de såkaldte 'direktører', der ikke tilhørte inderkredsen« (beslutningens betragtning 38, andet afsnit).

194 Ifølge Stora blev deltagerne i PC's møder informeret om de beslutninger, PWG traf (bilag 39 til meddelelsen af klagepunkter, punkt 8). Rigtigheden af denne oplysning bestrides imidlertid af flere af de virksomheder, der deltog i PC, herunder sagsøgeren. Stora's redegørelser om PC's rolle kan derfor ikke uden støtte i andre omstændigheder anses for tilstrækkeligt bevis for, hvad organets møder omhandlede.

195 I sagen findes et dokument, en erklæring af 22. marts 1993 afgivet af et tidligere medlem af Feldmühle's direktion (hr. Roos), der umiddelbart synes at bekræfte

Stora's påstande. Hr. Roos har bl.a. oplyst: »Indholdet af drøftelserne i PWG blev videregivet til de virksomheder, der ikke var repræsenteret i denne gruppe på Direktørkonferencen, der fulgte umiddelbart efter, eller hvis dette ikke var tilfældet, på JMC's møde.« Kommissionen har ikke udtrykkeligt henvist til dette dokument i beslutningen til støtte for sine påstande i relation til PC's møder, og det kan under alle omstændigheder ikke anses for et selvstændigt bevis i forholdt til Stora's redegørelser. Da disse redegørelser nemlig sammenfatter svarene fra de tre virksomheder, der indgik i Stora i overtrædelsesperioden, herunder Feldmühle, er et forhenværende medlem af Feldmühle's direktion nødvendigvis en af kilderne til Stora's redegørelser.

196 For så vidt angår de øvrige beviser, der er påberåbt som bevis for genstanden for møderne i PC, er det ifølge beslutningen Kommissionens opfattelse, at bilag 61 til meddelelsen af klagepunkter (anført i præmis 125 og 126) er et internt notat fra et møde i PC, der bekræfter Stora's indrømmelse af, at PC rent faktisk drøftede en hemmelig prisfastsættelsespolitik (beslutningens betragtning 41, tredje afsnit). I overensstemmelse med, hvad der allerede er fastslået (jf. præmis 125-135), er dette notat imidlertid ikke bevis for et ulovligt samarbejde om prisinitiativer i Det Forenede Kongerige i januar 1987. I modsætning til hvad Kommissionen har hævdet, har Stora desuden aldrig erkendt, at PC faktisk drøftede en hemmelig prisfastsættelsespolitik. Ifølge Stora var møderne i PC alene anledningen til, at de virksomheder, der var forsamlet i PWG, kunne meddele de trufne beslutninger til de virksomheder, der ikke var repræsenteret i dette organ.

197 Kommissionen har endelig gjort gældende, at den »hos FS-Karton (et selskab i M-M-koncernen) fandt ... dokumentation for, at der i slutningen af 1987 var opnået enighed i de to Direktørgrupper om de to indbyrdes afhængige spørgsmål mængdetilpasning og prisdisciplin« (beslutningens betragtning 53, første afsnit). Kommissionen henviser i denne forbindelse til bilag 73 til meddelelsen af klagepunkter (jf. præmis 88). Som allerede anført (præmis 91), henviser forfatteren i indledningen til det nærmere samarbejde på europæisk plan på »direktørniveau« (»Präsidentenkreis«), der af Mayr-Melnhof fortolkes som omfattende både PWG

og PC generelt, dvs. uden reference til en bestemt begivenhed eller et bestemt møde (bilag 75 til meddelelsen af klagepunkter, punkt 2.a).

198 Bilag 73 til meddelelsen af klagepunkter bekræfter ganske vist Stora's forklaringer dels om, at der fandtes et ulovligt samarbejde om markedsandele mellem de virksomheder, der hørte til på »direktørniveau«, dels om et ulovligt samarbejde om produktionsstandsninger mellem samme virksomheder (jf. præmis 84-114, specielt præmis 110). Der findes imidlertid ikke andre beviser, der støtter Kommissionens påstand om, at bl.a. det ulovlige samarbejde om markedsandele og kontrollen med produktionens omfang skulle drøftes i PC. Udtrykket »direktørniveau« (»Präsidentenkreis«) i bilag 73 til meddelelsen af klagepunkter kan derfor, uanset Mayr-Melnhof's forklaring, ikke antages at henvise til andre organer end PWG.

199 Herefter kan det ikke antages, at Kommissionen har ført bevis for, at møderne i PC, foruden lovlige aktiviteter, havde en konkurrencebegrænsende funktion. Heraf følger, at Kommissionen ikke på grundlag af de anførte beviser kan udlede, at de virksomheder, der deltog i dette organs møder, havde deltaget i en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1.

200 Det må derfor konkluderes, at Prat Carton's deltagelse i en overtrædelse af konkurrencereglerne i perioden fra midten af 1986 til mindst juni 1990 ikke er bevist med henvisning til virksomhedens deltagelse i fire møder i PC.

b) Prat Carton's deltagelse i visse møder i DØU

201 Det er ubestridt, at Prat Carton har deltaget i tre møder i DØU den 20. september 1988, den 8. maj 1989 og den 3. oktober 1989. Endvidere gengiver et dokument indholdet af mødet den 3. oktober 1989 (bilag 70 til meddelelsen af klagepunkter). Det skal derfor for det første undersøges, om møderne i DØU havde et konkurrencebegrænsende formål, og dernæst, om det kan udledes af bilag 70 til meddelelsen af klagepunkter, at Prat Carton har deltaget i drøftelser med konkurrencebegrænsende formål.

i) Formålet med DØU's møder generelt

202 Ifølge beslutningen var »'det centrale tema' for drøftelserne i Det Økonomiske Udvalg ... analysering og vurdering af markedet for karton i de enkelte lande« (beslutningens betragtning 50, første afsnit). DØU »drøftede bl.a. prisbevægelser på de nationale markeder og ordrebeholdninger og meddelte resultaterne af sine undersøgelser til JMC (eller forgængeren, Markedsføringsudvalget, før udgangen af 1987)« (beslutningens betragtning 49, første afsnit).

203 Ifølge Kommissionen var »drøftelserne om markedsforholdene ... ikke [vage]. Samtalerne om markedssituationen i de enkelte lande skal ses i sammenhæng med de planlagte prisinitiativer, herunder det konstaterede behov for midlertidige produktionsstandsninger for at støtte prisforhøjelserne« (beslutningens betragtning 50, første afsnit). Kommissionen finder endvidere, at »Det Økonomiske Udvalg ... måske i mindre grad [har] været beskæftiget med prisfastsættelse som sådan, men det er ikke troværdigt, at deltagerne ikke var bekendt med det ulovlige formål, hvortil de oplysninger, som de bevidst stillede til rådighed for JMC, skulle anvendes« (beslutningens betragtning 119, andet afsnit).

204 Til støtte for sine påstande om, at drøftelserne i DØU havde et konkurrencebegrænsende sigte, har Kommissionen henvist til ét dokument, nemlig et fortroligt notat, forfattet af en repræsentant for FS-Karton (et selskab i Mayr-Melnhof-koncernen), der indeholdt »højdepunkterne« fra DØU's møde den 3. oktober 1989 (bilag 70 til meddelelsen af klagepunkter), som Prat Carton deltog i.

205 Kommissionen har i beslutningen refereret indholdet af dokumentet. Det fremgår heraf, at mødet:

»... foruden en grundig gennemgang af efterspørgsel, produktion og ordrebeholdninger for de enkelte landes nationale markeder, også beskæftigede sig med:

— den stærke kundemodstand, der var konstateret mod den seneste forhøjelse af prisen på GC-kvaliteter, der trådte i kraft den 1. oktober

— ordrebeholdninger for henholdsvis GC- og GD-producenter, herunder oplysninger om de enkelte producenters situation

— rapport om gennemførte og planlagte midlertidige produktionsstandsninger

— særlige problemer i forbindelse med gennemførelse af prisforhøjelsen i Det Forenede Kongerige og forhøjelsens betydning for opretholdelse af den nødvendige prisforskel mellem GC- og GD-kvaliteter

— sammenligning af de enkelte nationale sammenslutningers forventede og aktuelle ordreindtag« (beslutningens betragtning 50, andet afsnit).

206 Denne gengivelse af dokumentets indhold er i det væsentlige korrekt. Men Kommissionen har ikke henvist til beviser til støtte for sin påstand om, at bilag 70 til meddelelsen af klagepunkter må anses som »udtryk for den reelle beskaffenhed af dette organs drøftelser« (beslutningens betragtning 113, sidste afsnit). Stora har endvidere anført: »JMC blev oprettet i slutningen af 1987 og holdt sit første møde i begyndelsen af 1988, fra hvilket tidspunkt det overtog en del af Det Økonomiske Udvalgs opgaver. Det Økonomiske Udvalgs øvrige opgaver blev overtaget af Det Statistiske Udvalg« (bilag 39 til meddelelsen af klagepunkter, punkt 13). I hvert fald for så vidt angår perioden fra begyndelsen af 1988, der er den eneste periode, hvor Prat Carton deltog i DØU's møder, indeholder redegørelserne fra Stora således ikke oplysninger, der støtter Kommissionens påstand om, at drøftelserne i dette organ havde et konkurrencebegrænsende sigte. Kommissionen har heller ikke påberåbt sig beviser, der giver grundlag for at antage, at deltagerne i DØU's møder havde kendskab til den nærmere beskaffenhed af møderne i JMC, som DØU rapporterede til. Det kan derfor ikke anses for udelukket, at de deltagere i DØU's møder, der ikke samtidig deltog i JMC's møder, ikke var bekendt med den reelle anvendelse af de rapporter, som DØU udarbejdede.

207 Bilag 70 til meddelelsen af klagepunkter er derfor ikke bevis for hvilken beskaffenhed, DØU's drøftelser reelt havde.

ii) DØU's møde den 3. oktober 1989

208 Indholdet af DØU's møde den 3. oktober 1989 gengives i bilag 70 til meddelelsen af klagepunkter. Spørgsmålet er, om Prat Carton's deltagelse i dette møde er tilstrækkeligt bevis for virksomhedens deltagelse i en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1.

209 Det bemærkes for det første, at prisdrøftelserne på mødet drejede sig om kundernes reaktioner på de prisforhøjelser på GC-kvaliteter, som størsteparten af kartonproducenterne havde gennemført pr. 1. oktober 1989, efter at forhøjelserne var blevet bekendtgjort på markedet nogle måneder tidligere. Ifølge Kommissionen vedrørte denne prisforhøjelse ligeledes SBS-, men ikke GD-kvaliteter. Retten finder, at drøftelserne på mødet gik ud over, hvad der er tilladt i henhold til fællesskabsrettens konkurrenceregler, navnlig i det omfang det blev konstateret, at »det ville være forkert at fravige de nu gennemførte, betydelige priser for GC-kvaliteter ...«. Ved således at give udtryk for en fælles vilje til konsekvent at anvende de nye priser på GC-kvaliteter har producenterne ikke uafhængigt taget stilling til den politik, de ville følge på markedet, hvilket er i strid med den grundtanke, der ligger bag traktatens konkurrencebestemmelser (jf. bl.a. Suiker Unie-dommen, a.st., præmis 173).

210 Der er imidlertid ikke grundlag for at antage, at Prat Carton deltog i et ulovligt samarbejde om prisforhøjelser i oktober 1989 inden gennemførelsen af disse, og at virksomheden faktisk gennemførte en forhøjelse af sine priser på GC-kvaliteter på dette tidspunkt. Det fremgår i denne forbindelse af sagsøgerens svar på Rettens skriftlige spørgsmål, at Prat Carton's produktion i 1989 for mere end 80%'s vedkommende bestod af GD-kvaliteter, som ikke berørtes af prisforhøjelserne. Mødet i DØU i oktober 1989 fandt endvidere sted ca. otte måneder før Prat Carton for første gang bevisligt deltog i et møde i JMC, der ifølge beslutningen, tillige med PWG, var et af de organer, hvor de konkurrencebegrænsende drøftelser hovedsagelig fandt sted.

211 Henset hertil kan det ikke udelukkes, at Prat Carton's repræsentant(er) på DØU's møde den 3. oktober 1989 ikke var bekendt med den sammenhæng, prisdrøftelserne indgik i. I mangel af bevis for virksomhedens adfærd på markedet for så vidt angår priser i den relevante periode, er det endvidere muligt, at Prat Carton ikke anså drøftelserne for at angå virksomhedens egne forhold. I det omfang DØU's møde den 3. oktober 1989 kunne forekomme Prat Carton usædvanligt, kan det

ikke lægges virksomheden til last, at den ikke offentligt tog afstand fra drøftelserne på mødet.

212 For det andet indeholder bilag 70 til meddelelsen af klagepunkter intet, der beviser, at der reelt fandt drøftelser sted, der mundede ud i en plan for fremtidige produktionsstandsninger i henhold til et ulovligt samarbejde. Samtlige henvisninger til bestemte produktionsstandsninger vedrører nemlig historiske oplysninger. Dokumentet indeholder ganske vist et afsnit om den fremtidige anvendelse af produktionsmidlerne: »For det tilfælde, at ordretilgangen og kapacitetsudnyttelsen fortsat er ringe, er det nærliggende at overveje en produktionsstandsning i overensstemmelse med markedsbehovet.« »[Bei anhaltend schlechtem Auftragseingang und schlechter Belegung ist es naheliegend, entsprechend dem Marktbedarf ein Abstellen zu überlegen.«] Da Prat Carton's deltagelse i det pågældende møde i DØU af de ovenfor anførte grunde ikke beviser, at virksomheden deltog i et ulovligt samarbejde om priser, er deltagelsen imidlertid heller ikke tilstrækkeligt bevis for dens deltagelse i et ulovligt samarbejde om produktionsstandsning. Omtalen af, at produktionsstandsninger eventuelt fremover bliver nødvendige, er ikke i sig selv tilstrækkelig til, at det kan antages, at der foreligger en tilsidesættelse af Fællesskabets konkurrenceregler; i al fald for så vidt angår virksomheder, der ikke deltog i et ulovligt samarbejde om priser, kunne denne omtale forstås som blot værende udtryk for en objektiv konstatering af de eksisterende markedsforhold.

213 Henset til det således anførte kan Prat Carton's deltagelse i DØU's møde den 3. oktober 1989 ikke anses for tilstrækkeligt bevis for, at virksomheden har deltaget i en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1.

c) Stora's redegørelse om videregivelse af oplysninger til virksomheder, der ikke deltog i møderne

214 Den redegørelse fra Stora, som Kommissionen har henvist til (bilag 38 til meddelelsen af klagepunkter, s. 2), indeholder oplysninger om producenter, der blev informeret om resultaterne af møder i PWG: »Stora's producenter har forstået, at de spanske producenter normalt blev informeret af Saffa eller af Finnboard. De

øvrige spanske producenter, der er medlemmer af PG Paperboard, er: Papelera del Centra SA, Prat Carton SA, Romani Esteve SA, Sarrió SA og Tampella Espanola SA.«

215 Det fremgår klart af redegørelsens ordlyd, at Stora kun giver udtryk for en antagelse af, at Prat Carton blev informeret om resultaterne af PWG's møder. Det er i øvrigt ikke nævnt, hvad der danner grundlag for denne antagelse. Henset hertil kan redegørelsen ikke anses for bevis for Prat Carton's deltagelse i en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1. Dette resultat gælder så meget mere, som Stora med sine påstande anklager en række andre virksomheder, der er medlemmer af PG Paperboard, men som ikke i beslutningen antages at have deltaget i nogen form for overtrædelse.

d) Prat Carton's deltagelse i JMC's møder

216 Kommissionen har gjort gældende, at det ikke er bevist, at Prat Carton ikke har deltaget i møder i JMC før juni 1989, da der ikke findes officielle optegnelser vedrørende virksomhedernes deltagelse i disse møder før Kommissionens kontrolundersøgelser.

217 Bevisbyrden for, at Prat Carton har overtrådt traktatens artikel 85, stk. 1, påhviler imidlertid Kommissionen. Dennes blotte påstande om Prat Carton's eventuelle deltagelse i JMC's møder i den relevante periode er således grundløse.

e) Konklusionen vedrørende det relevante tidsrum

218 Af de ovenfor anførte grunde kan de beviser, som Kommissionen har påberåbt sig, ikke, end ikke betragtet under ét, anses for bevis for Prat Carton's deltagelse i en

overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1, i perioden fra midten af 1986 til mindst juni 1990.

2. Perioden fra juni 1990 til februar 1991

219 Det er ubestridt, at Prat Carton deltog i tre møder i JMC i den omhandlede periode, nemlig den 27.-28. juni 1990, den 4. september 1990 og den 8.-9. oktober 1990. For så vidt angår Prat Carton's faktiske adfærd på markedet er det Kommissionens opfattelse, at den har bevis for, at virksomheden deltog i en samordnet prisforhøjelse i januar 1991, hvilket er den eneste samordnede prisforhøjelse i denne periode.

220 Henset hertil skal det undersøges, om Kommissionen i tilstrækkeligt omfang har bevist Prat Carton's deltagelse i denne periode i de tre elementer, som overtrædelsen omfatter.

a) Prat Carton's deltagelse i et ulovligt samarbejde om priser

221 Ifølge Kommissionen var JMC's hovedopgave fra første færd:

»— at bestemme, hvorvidt og i bekræftende fald hvorledes der kunne gennemføres prisforhøjelser, og meddele sine konklusioner til PWG

— at fastlægge enkelthederne i forbindelse med de prisinitiativer, der besluttedes af PWG, for hvert af de berørte lande og for de store kunder med henblik på

at gennemføre et ækvivalent (dvs. ensartet) prissystem i Europa ...« (beslutningens betragtning 44, sidste afsnit).

222 I beslutningens betragtning 45, første og andet afsnit, anfører Kommissionen således nærmere:

»Udvalget diskuterede, marked for marked, hvordan de enkelte producenter skulle gennemføre de af PWG besluttede prisforhøjelser. De praktiske detaljer i forbindelse med gennemførelsen af de påtænkte prisforhøjelser blev drøftet ved 'rundbordssamtaler', hvorunder deltagerne havde mulighed for at fremkomme med deres kommentarer til den foreslåede forhøjelse.

Problemer med at gennemføre de af PWG besluttede prisforhøjelser eller lejlighedsvise tilfælde af manglende samarbejdsvilje blev meddelt til PWG, som derefter (som Stora udtrykte det) 'forsøgte at opnå samarbejde, i det omfang det blev anset for nødvendigt'. JMC udarbejdede særskilte rapporter for GC- og GD-kvaliteter. Såfremt PWG ændrede en beslutning om prisfastsættelse på grundlag af de rapporter, man havde modtaget fra JMC, blev de skridt, der var nødvendige for at gennemføre beslutningen, drøftet ved næste JMC-møde.«

223 Det bemærkes, at Kommissionen med rette har henvist til redegørelserne fra Stora som støtte for disse oplysninger om genstanden for JMC's møder (bilag 35 og 39 til meddelelsen af klagepunkter).

224 Selv om Kommissionen ikke er i besiddelse af officielle referater af møder i JMC, har den fra Mayr-Melnhof og Rena fået adgang til nogle interne notater vedrørende møderne den 6. september 1989, den 16. oktober 1989 og den 6. september 1990 (bilag 117, 109 og 118 til meddelelsen af klagepunkter). Disse notater, der er

omtalt i beslutningens betragtning 80, 82 og 87, gengiver detaljerede drøftelser under disse møder om samordnede prisinitiativer. Disse beviser bekræfter klart Stora's beskrivelse af JMC's opgaver.

225 I denne forbindelse er det som eksempel tilstrækkeligt at henvise til notatet fra Rena vedrørende JMC's møde den 6. september 1990 (bilag 118 til meddelelsen af klagepunkter), hvoraf bl.a. følgende fremgår:

»Der bliver annonceret en prisforhøjelse i *næste uge, i september.*

Frankrig	40 FRF
Nederlandene	14 NLG
Tyskland	12 DEM
Italien	80 ITL
Belgien	2,50 BEF
Schweiz	9 CHF
Det Forenede Kongerige	40 GBP
Irland	45 IEP

Alle kvaliteter bør forhøjes lige meget GD, UD, GT, GC osv.

Kun 1 prisforhøjelse om året.
For leverancer fra den 7. januar.
Senest den 31. januar.
14. september skrivelse om prisforhøjelse (Mayr-Melnhof).
19. september, Feldmühle udsender sin meddelelse.
Cascades før udgangen af september.
Alle skal have udsendt meddelelserne før den 8. oktober.«

226 Som det fremgår af beslutningens betragtning 88, 89 og 90, lykkedes det endvidere Kommissionen at få adgang til interne dokumenter, der godtgør, at virksomhederne, bl.a. dem, der udtrykkeligt er anført i bilag 118 til meddelelsen af klagepunkter, faktisk annoncerede og gennemførte de aftalte prisforhøjelser.

227 Selv om de dokumenter, som Kommissionen har henvist til, kun vedrører få møder i JMC inden for den periode, som beslutningen omfatter, bekræfter alle de foreliggende bevisdokumenter Stora's oplysninger, hvorefter JMC's væsentligste opgave var at beslutte og planlægge gennemførelsen af de samordnede prisforhøjelser. I denne forbindelse må den næsten fuldstændige mangel på referater af JMC's møder, officielle såvel som interne, anses for tilstrækkeligt bevis for Kommissionens påstand om, at de deltagende virksomheder bestræbte sig på at skjule den reelle beskaffenhed af de drøftelser, der fandt sted i dette organ (jf. bl.a. beslutningens betragtning 45). Under disse omstændigheder gælder der en omvendt bevisbyrde, således at det påhviler de virksomheder, som beslutningen er rettet til, og som deltog i organets møder, at bevise, at det havde et lovligt formål. Da virksomhederne ikke har ført bevis herfor, har Kommissionen med rette antaget, at hovedformålet med de drøftelser, som virksomhederne førte på møderne i dette organ, var konkurrencebegrænsende.

228 For så vidt angår Prat Carton's egen situation findes virksomhedens deltagelse i tre møder i JMC i løbet af en ca. otte måneders periode, når henses til det ovenfor anførte, at være tilstrækkeligt bevis for, at virksomheden i denne periode deltog i et ulovligt samarbejde om priser, uagtet at der ikke er ført bevis for, hvilke drøftelser der fandt sted på disse tre møder.

229 Denne konstatering støttes af det materiale, som Kommissionen har henvist til vedrørende Prat Carton's faktiske adfærd i prisspørgsmål. Retten erindrer om, at det var besluttet at gennemføre en prisforhøjelse for alle kartonkvaliteter i begyn-

delsen af september 1990, hvilket blev annonceret af de enkelte virksomheder i løbet af september/oktober 1990, som bilag 118 til meddelelsen af klagepunkter viser. Forhøjelsen skulle træde i kraft i alle berørte lande i januar 1991.

230 I en telefax fra Prat Carton af 26. september 1990 (dokument G-15-8) hedder det bl.a.:

»Vi påtænker at forhøje vore priser i alle lande pr. januar 1991.

For Frankrig forudser vi en forhøjelse på 400 FRF/t for samtlige kvaliteter.«

231 Selv om telefaxen kun nævner den nøjagtige prisforhøjelse for ét lands vedkommende, beviser den, at Prat Carton annoncerede prisforhøjelser i overensstemmelse med de beslutninger, der var truffet inden for JMC, som det fremgår af bilag 118 til meddelelsen af klagepunkter. I denne forbindelse bemærkes, at de forhøjelser, der er nævnt i bilag 118 til meddelelsen af klagepunkter, ikke refererer til samme salgsmængde i alle lande, og at den, der nævnes for Frankrig, dvs. 40 FRF, er udtryk for en forhøjelse pr. 100 kg. Selv om det utvivlsomt fremgår af dokument F-15-9 og G-15-7, der er en telefaxveksling mellem Prat Carton og en britisk virksomhed i slutningen af februar/begyndelsen af marts 1991, at Prat Carton først forhøjede sine priser i Det Forenede Kongerige i april 1991, bemærkes, at en sådan udsættelse af tidspunktet for gennemførelsen af prisforhøjelsen i et af de berørte lande ikke kan antages at rejse tvivl om bevisværdien af dokument G-15-8, for så vidt angår Prat Carton's deltagelse i en samordnet prisforhøjelse i januar 1991. Denne slutning er så meget mere nærliggende, som Prat Carton's prisforhøjelse på det britiske marked ifølge dokument F-15-9 androg mellem 35 og 45 GBP/t, hvilket ligger tæt på de 40 GBP, som fremgår af bilag 118 til meddelelsen af klagepunkter.

232 Retten finder herefter, at Kommissionen har bevist, at Prat Carton har deltaget i et ulovligt samarbejde om priser i tidsrummet juni 1990 — februar 1991.

b) Prat Carton's deltagelse i et ulovligt samarbejde om produktionsstandsninger

233 Retten har allerede fastslået, at Kommissionen har bevist, at de virksomheder, som deltog i PWG's møder, fra slutningen af 1987 deltog i et ulovligt samarbejde om produktionsstandsninger, og at der faktisk blev anvendt produktionsstandsninger fra 1990.

234 Ifølge beslutningen deltog de virksomheder, der deltog i JMC's møder, ligeledes i dette ulovlige samarbejde.

235 Kommissionen bemærker hertil:

»Foruden Fides-systemet, der oplyste de samlede tal for hele branchen, var det almindeligt, at hver enkelt producent oplyste sin egen ordrebeholdning over for konkurrenterne på møderne i JMC.

Oplysningerne om, hvor mange dage virksomhederne havde ordrer til, var relevante i to henseender:

— som grundlag for at beslutte, hvorvidt forudsætningerne for at gennemføre prisforhøjelser var til stede

— som grundlag for at beregne, hvor lang tid driften måtte indstilles for at opretholde ligevægten mellem udbud og efterspørgsel ...« (beslutningens betragtning 69, tredje og fjerde afsnit).

236 Kommissionen anfører endvidere:

»Dog foretog PWG aldrig nogen formel tildeling af 'downtime' til de enkelte producenter. Ifølge Stora voldte det praktiske problemer at nå frem til en koordineret plan for produktionsstandsninger, der dækkede samtlige producenter. Stora har udtalt, at dette var grunden til, at der kun 'fandtes et løst system i form af henstillinger' (Stora's anden redegørelse, s. 15).

Også her så det ud, som om det var de førende producenter, der påtog sig byrden med at indskrænke produktionen for at fastholde priserne.

De uofficielle notater fra to JMC-møder, det ene i januar 1990 (se betragtning 84), det andet i september 1990 (se betragtning 87), samt andre dokumenter (se betragtning 94 og 95) bekræfter imidlertid, at de store producenter holdt deres mindre konkurrenter tæt og løbende informeret i PG Paperboard om deres planer om at gennemføre yderligere produktionsstandsninger som alternativ til at sænke priserne« (beslutningens betragtning 71).

237 Det bemærkes, at Kommissionen med rette har henvist til Stora's anden redegørelse (bilag 39 til meddelelsen af klagepunkter, punkt 25) som støtte for sin antagelse om, at selv om PWG ikke formelt tildelte produktionsstandsning til de enkelte producenter, fandtes der imidlertid »et løst system i form af henstillinger«.

238 For så vidt angår de virksomheder, der deltog i JMC's møder, bekræfter bevismaterialet vedrørende møderne (bilag 109, 117 og 118 til meddelelsen af klagepunkter), at der som led i forberedelsen af prisforhøjelserne fandt drøftelser sted om produktionsstandsninger. Som allerede anført (jf. præmis 104), nævnes i bilag 118 til meddelelsen af klagepunkter ordrebeholdningen hos flere producenter, ligesom det er anført, at en række producenter forudså produktionsstandsninger. Selv om bilag 109 og 117 til meddelelsen af klagepunkter ikke indeholder direkte oplysninger om påtænkte produktionsstandsninger, afslører de imidlertid, at situationen med hensyn til ordrebeholdning og indgående ordrer blev drøftet under de pågældende møder.

239 I sammenhæng med redegørelserne fra Stora er disse dokumenter tilstrækkeligt bevis for, at de producenter, der deltog i JMC's møder, deltog i et ulovligt samarbejde om produktionsstandsninger. I det omfang samordningen af annoncerede priser skulle føre til en højere faktureringspris (jf. præmis 48-61), havde de virksomheder, der deltog i det ulovlige samarbejde om priser, nødvendigvis kendskab til, at en gennemgang af ordrebeholdningen og indgående ordrer samt drøftelser af eventuelle produktionsstandsninger ikke alene skulle indgå ved afgørelsen af, om markedsvilkårene var gunstige for en samordnet prisforhøjelse, men ligeledes ved afgørelsen af, om produktionsstandsninger var nødvendige for at undgå, at det samordnede prisniveau undermineredes af et for stort udbud. Det fremgår således navnlig af bilag 118 til meddelelsen af klagepunkter, at deltagerne i JMC's møde den 6. september 1990 enedes om at annoncere en kommende prisforhøjelse, selv om en række producenter havde erklæret, at de gjorde klar til at standse produktionen. Markedsforholdene syntes således at kræve, at der fandt (yderligere) produktionsstandsninger sted, såfremt en fremtidig prisforhøjelse reelt skulle kunne gennemføres, hvilket producenterne i hvert fald stiltiende havde accepteret.

240 Af disse grunde finder Retten, uden at det er fornødent at undersøge de øvrige beviser, som Kommissionen har henvist til i beslutningen (bilag 102, 113, 130 og 131 til meddelelsen af klagepunkter), at Kommissionen har bevist, at de virksomheder, der deltog i JMC's møder og i det ulovlige samarbejde om priser, deltog i et ulovligt samarbejde vedrørende produktionsstandsninger.

241 Det må herefter lægges til grund, at Prat Carton i perioden juni 1990 — februar 1991 deltog i et ulovligt samarbejde vedrørende produktionsstandsninger.

c) Prat Carton's deltagelse i et ulovligt samarbejde vedrørende markedsandele

242 Retten har allerede fastslået, at Kommissionen har bevist, at de virksomheder, der var repræsenteret på PWG's møder, fra udgangen af 1987 deltog i et ulovligt samarbejde vedrørende markedsandele (jf. præmis 84-114).

243 Til støtte for sin påstand om, at de virksomheder, der ikke havde deltaget i PWG's møder, alligevel deltog i et ulovligt samarbejde af denne art, har Kommissionen i beslutningen henvist til følgende:

»Medens de mindre kartonproducenter, der deltog i JMC's møder, ikke blev indviet i de indgående drøftelser af markedsandele i PWG, accepterede de alle princippet om 'pris frem for mængde' og var derfor udmærket klar over den almindelige forståelse, der herskede blandt de større producenter med henblik på at fastholde 'et konstant udbudsniveau' og uden tvivl også om behovet for at tilpasse deres egen markedsadfærd hertil« (beslutningens betragtning 58, første afsnit).

244 Uanset at det ikke udtrykkeligt fremgår af beslutningen, bekræfter Kommissionen herved Stora's redegørelser, hvori det hedder:

»De producenter, der ikke deltog i PWG, blev normalt ikke orienteret om enkelthederne i drøftelserne vedrørende markedsandele. Uanset dette ville de som led i

princippet om pris frem for mængde, som de var med i, fra de store producenter være blevet gjort bekendt med betydningen af ikke at underminere priserne ved at bevare et stabilt udbudsniveau.

For så vidt angår udbuddet af GC-kvaliteter var de andele, som dækkedes af producenter, der ikke deltog i PWG, så ubetydelige, at det stort set ville være uden betydning, om de deltog i aftalerne vedrørende markedsandele eller ikke« (bilag 43 til meddelelsen af klagepunkter, punkt 1.2).

245 Kommissionen bygger i lighed med Stora navnlig på den antagelse, at selv om det ikke direkte er bevist, må de virksomheder, der ikke havde deltaget i PWG's møder, men som bevisligt var med i andre elementer af den overtrædelse, der er nævnt i beslutningens artikel 1, antages at have haft kendskab til det ulovlige samarbejde vedrørende markedsandele.

246 En sådan slutning kan ikke tiltrædes. Kommissionen har for det første ikke henvist til nogen form for beviser, der kan antages at godtgøre, at de virksomheder, der ikke havde deltaget i PWG's møder, havde tiltrådt en generel aftale om, at de største producenters markedsandele skulle fastfryses.

247 For det andet kan den omstændighed, at virksomhederne deltog i et ulovligt samarbejde om priser og i et ulovligt samarbejde om produktionsstandsninger, ikke anses for bevis for, at de ligeledes deltog i et ulovligt samarbejde vedrørende markedsandele. I denne forbindelse bemærkes, at det ulovlige samarbejde vedrørende markedsandele i modsætning til, hvad Kommissionen tilsyneladende påstår, ikke i sig selv har nogen forbindelse med det ulovlige samarbejde om priser og/eller om produktionsstandsninger. Det er tilstrækkeligt at fastslå, at det ulovlige samarbejde vedrørende markedsandelene for de største producenter i PWG ifølge beslutningen (jf. præmis 78, 79 og 80) havde til formål at holde markedsandelene på et konstant niveau, med mulighed for ændring fra tid til anden, også i perioder, hvor markedsvilkårene, herunder ligevægten mellem udbud og efterspørgsel, ikke krævede, at

produktionen tilpassedes for at sikre, at de aftalte prisforhøjelser faktisk blev gennemført. Det følger heraf, at en eventuel deltagelse i et ulovligt samarbejde om priser og/eller produktionsstandsninger ikke beviser, at de virksomheder, der ikke havde deltaget i PWG's møder, deltog i et ulovligt samarbejde om markedsandele, eller at de nødvendigvis havde eller burde have haft kendskab til dette.

248 Det bemærkes for det tredje, at det fremgår af beslutningens betragtning 58, andet og tredje afsnit, at Kommissionen som yderligere bevis for sin påstand henviser til bilag 102 til meddelelsen af klagepunkter, dvs. et notat, som Kommissionen har fået fra Rena, og som ifølge beslutningen vedrører et særligt møde i NPI den 3. oktober 1988. I denne forbindelse bemærkes blot, at sagsøgeren dels ikke var medlem af NPI, dels at dokumentets omtale af, at det eventuelt blev nødvendigt at anvende produktionsstandsninger, af de allerede anførte grunde ikke kan anses for bevis for et ulovligt samarbejde vedrørende markedsandele.

249 Retten finder herefter ikke, at Kommissionen har ført bevis for, at Prat Carton har deltaget i et ulovligt samarbejde vedrørende markedsandele, for så vidt angår perioden juni 1990 — februar 1991.

3. Rettens konklusion vedrørende spørgsmålet om, hvorvidt Prat Carton deltog i en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1, inden virksomheden blev overtaget af sagsøgeren i februar 1991

250 Af de ovenfor anførte grunde finder Retten, at det må lægges til grund, at Kommissionen har bevist, at Prat Carton i perioden juni 1990 — februar 1991 deltog i et ulovligt samarbejde om priser samt i et ulovligt samarbejde om produktionsstandsninger. Prat Carton's deltagelse i et ulovligt samarbejde vedrørende markedsandele i samme periode er imidlertid ikke tilstrækkeligt bevist. For så vidt angår den forudgående periode, dvs. fra midten af 1986 til juni 1990, har Kommissionen ikke godtgjort, at Prat Carton skulle have deltaget i de forskellige elementer af overtrædelsen.

Påstanden om annullation af beslutningens artikel 2

Parternes argumenter

251 Sagsøgeren har gjort et enkelt anbringende gældende, hvorefter forbuddet mod fremtidig udveksling af oplysninger er retsstridigt. Sagsøgeren har i denne forbindelse anført, at hverken beslutningens artikel 1 eller dens artikel 2 vedrører det første informationsudvekslingssystem inden for brancheorganisationen CEPI-Cartonboard (herefter »CEPI«), der er omtalt i beslutningens betragtning 105, 106 og 166. Forbuddet mod fremtidig udveksling af oplysninger er såvel til hinder for, at CEPI og sammenslutningens medlemmer, herunder sagsøgeren, for fremtiden etablerer nye informationsudvekslingssystemer, som for det særlige system, CEPI gav Kommissionen underretning om i slutningen af 1993, og som i øvrigt ikke er nævnt i beslutningen.

252 Desuden er informationsudvekslingssystemer, der ikke har til formål at nå de resultater, der er omfattet af forbuddet, f.eks. prisfastsættelse eller samordning af afsætningen, ikke i Kommissionens hidtidige praksis blevet anset for retsstridige, såfremt de ikke omfattede udveksling af individuelle, fortrolige oplysninger. Sagsøgeren har understreget, at Kommissionen i *Syvende beretning om konkurrencepolitikken* præciserede, at den principielt ikke havde indvendinger mod udveksling af statistiske oplysninger gennem erhvervssammenslutninger eller informationskontorer, selv om oplysningerne er opdelt, når blot ikke oplysningerne giver mulighed for at identificere individuelle oplysninger.

253 Anbringendet er herefter opdelt i to led. Med det første gør sagsøgeren gældende, at forbuddet i beslutningens artikel 2 er for vagt og generelt formuleret. Det er således ikke præciseret, under hvilke omstændigheder et informationsudvekslingssystem, der ikke angår individuelle oplysninger, vil blive anset for egnet til at fremme en samordning af priser eller produktion eller til at kontrollere gennemførelsen af en aftale om priser eller om markedsdeling.

254 Det er endvidere ikke i beslutningens artikel 2 præciseret, hvilke karakteristika der kræves, for at systemet kan antages at opfylde kravene til ikke at omfatte a) oplysninger i samlet form, på grundlag af hvilke »individuelle producenternes adfærd kan identificeres« (stk. 2), b) produktions- og salgsstatistikker i global form, der kan bruges »til at fremme eller lette en fælles brancheadfærd« (stk. 3), og c) »enhver form for udveksling af oplysninger af konkurrencemæssig betydning« samt »møder eller anden form for kontakt med henblik på at diskutere betydningen af de udvekslede oplysninger eller den mulige eller sandsynlige reaktion inden for branchen eller blandt individuelle producenter på de pågældende oplysninger« (stk. 4).

255 Ifølge sagsøgeren er forbud, der er så vagt og generelt formuleret, uigennemførlige og i hvert fald i strid med retssikkerhedsprincippet.

256 Med anbringendets andet led har sagsøgeren bestridt lovligheden af det forbud, der er indeholdt i beslutningens artikel 2, stk. 2, om udveksling af oplysninger (selv i global form) med hensyn til ordretilgang og ordrebeholdninger.

257 For det første giver sådanne oplysninger kun overordnet information om den generelle efterspørgsel, og gør det ikke muligt at identificere hverken producenter eller lande.

258 For det andet er udveksling af sådanne oplysninger særlig fordelagtig, hvis ikke nødvendig, inden for kartonbranchen.

259 For det tredje har Kommissionen aldrig forbudt udveksling af sådanne oplysninger. Den har tværtimod anset udveksling af oplysninger om lagerbeholdning, aktuelle og tidligere markedspriser, forbrug, produktionskapacitet og endog pristen-

denser for konkurrencemæssigt neutrale (jf. bl.a. Kommissionens meddelelse 87/C 339/07 i henhold til artikel 19, stk. 3, i Rådets forordning nr. 17 om en begæring om negativattest i henhold til EØF-traktatens artikel 85, stk. 3 — sag nr. IV/32.076 — European Wastepaper Information Service (EFT 1987 C 339, s. 7, herefter »EWIS-meddelelsen«) samt *Syvende beretning om konkurrencepolitikken*, nr. 5-8).

260 Kommissionen har henvist til, at beslutningens artikel 2 ikke vedrører det informationsudvekslingssystem, der blev meddelt af CEPI, og som, da sagen blev anlagt, var forelagt for Kommissionens kompetente tjenestegrene.

261 Kommissionen har endvidere gjort gældende, at de påbud, der fremgår af beslutningens artikel 2, er sædvanlige, idet Kommissionen ikke har fået bevis for, at overtrædelserne er bragt til ophør, samt at rækkevidden af påbuddene afhænger af virksomhedernes adfærd. I det omfang påbuddene er til hinder for, at virksomheden deltager i et system med det samme eller et lignende formål eller virkning som det omtvistede system, er de i realiteten kun udtryk for en anvendelse af det generelle forbud i traktatens artikel 85 (Rettens dom af 27.10.1994, sag T-34/92, Fiatagri og New Holland Ford mod Kommissionen, Sml. II, s. 905). De har i øvrigt hjemmel i artikel 3, stk. 1, i forordning nr. 17 og er i overensstemmelse med de beslutninger, som Retten tidligere har opretholdt.

262 Informationsudvekslingssystemet blev anset for væsentligt af kartellets medlemmer, og det muliggjorde kontrol og gennemførelse af konkurrencebegrænsende initiativer (beslutningens betragtning 6-71 og 134). Det havde endvidere altid været en tilskyndelse for producenterne til at udvise en konkurrencebegrænsende adfærd, selv efter de ændringer af systemet, der blev foretaget i 1991 (beslutningens betragtning 166). Ved bedømmelsen af rækkevidden af påbuddene i beslutningens artikel 2 er det nødvendigt at tage hensyn til de nævnte omstændigheder, kartonmarkedets særlige forhold samt til, at situationen kendetegnedes af et næsten absolut kartel på det europæiske marked. Når henses hertil, er der grund til at forkaste sagsøgerens argumentation, som bygger på, at de oplysninger, hvis udveksling er

forbudt, er helt generelle, samt at beslutningens artikel 2 er i strid med retssikkerhedsprincippet. Forbuddet mod udveksling af oplysninger, bl.a. af de i artikel 2, stk. 1, litra a), b) og c) nævnte oplysninger, omhandler ikke generelle oplysninger, men kun oplysninger, der vil kunne lette eller fremme konkurrencebegrænsende adfærd.

263 EWIS-meddelelsen vedrører endelig en økonomisk sammenhæng, der klart var forskellig fra kartonbranchen (meddelelsens punkt 3), bl.a. fordi EWIS kun kunne levere samlede oplysninger vedrørende et tilstrækkeligt stort antal medlemmer til, at det ikke var muligt at identificere et enkelt medlems adfærd (meddelelsens punkt 7).

Rettens bemærkninger

264 Det bemærkes, at beslutningens artikel 2 indeholder følgende bestemmelse:

»De i artikel 1 nævnte virksomheder skal øjeblikkeligt bringe den omhandlede overtrædelse til ophør, såfremt dette ikke allerede er sket. De skal for fremtiden i forbindelse med deres aktiviteter i kartonbranchen afholde sig fra enhver form for aftale eller samordnet praksis, som kan have samme eller tilsvarende formål eller virkning, herunder enhver form for udveksling af forretningsmæssige oplysninger:

a) hvorved deltagerne direkte eller indirekte oplyses om andre individuelle producenters produktion, salg, ordrebeholdninger, kapacitetsudnyttelsesgrader, salgspriser, omkostninger eller markedsføringsplaner, eller

b) hvorved en fælles brancheholdning til økonomiske forhold med hensyn til priser eller kontrol med produktionen fremmes, lettes eller tilskyndes, selv om individuelle oplysninger ikke afsløres, eller

c) hvorved de kunne blive i stand til at overvåge tilslutning til eller overholdelse af en udtrykkelig eller stiltiende aftale om priser eller markedsopdeling i EF.

Enhver ordning til udveksling af almindelige oplysninger, som de indgår, som f.eks Fides-systemet eller dets efterfølger, skal være udformet på en sådan måde, at den udelukker ikke alene enhver form for oplysninger, på grundlag af hvilke individuelle producenters adfærd kan identificeres, men endvidere oplysninger vedrørende den til enhver tid værende situation med hensyn til ordretilgang og ordrebeholdninger, den forventede udnyttelsesgrad for produktionskapaciteten (i begge tilfælde selv om det drejer sig om samlede tal) eller produktionskapaciteten for den enkelte maskine.

Ethvert udvekslingssystem af denne art skal begrænses til indsamling og udbredelse af produktions- og salgsstatistikker i global form, som ikke kan bruges til at fremme eller lette en fælles brancheadfærd.

Virksomhederne skal også afholde sig fra enhver form for udveksling af oplysninger af konkurrencemæssig betydning i tilslutning til en sådan tilladt udveksling samt afholde sig fra møder eller anden form for kontakt med henblik på at diskutere betydningen af de udvekslede oplysninger eller den mulige eller sandsynlige reaktion inden for branchen eller blandt individuelle producenter på de pågældende oplysninger.

De nødvendige ændringer af et eventuelt system for udveksling skal være foretaget senest tre måneder efter datoen for meddelelsen af denne beslutning.«

265 Som det fremgår af betragtning 165, blev beslutningens artikel 2 vedtaget med hjemmel i artikel 3, stk. 1, i forordning nr. 17. I henhold til denne bestemmelse kan Kommissionen, når den konstaterer, at der foreligger en overtrædelse af bl.a. traktatens artikel 85, ved en beslutning pålægge de deltagende virksomheder at bringe den konstaterede overtrædelse til ophør.

266 Ifølge fast retspraksis vil anvendelsen af artikel 3, stk. 1, i forordning nr. 17 ikke alene kunne omfatte forbud mod at fortsætte med visse handlinger eller at opretholde en vis praksis eller situation, der er fundet ulovlig (Domstolens dom af 6.3.1974, forenede sager 6/73 og 7/73, Istituto Chemioterapico Italiano og Commercial Solvents mod Kommissionen, Sml. s. 223, præmis 45, og af 6.4.1995, forenede sager C-241/91 P og C-242/91 P, RTE og ITP mod Kommissionen, Sml. I, s. 743, præmis 90), men tillige mod at udvise en tilsvarende praksis for fremtiden (Rettens dom af 6.10.1994, sag T-83/91, Tetra Pak mod Kommissionen, Sml. II, s. 755, præmis 220).

267 I det omfang anvendelsen af artikel 3, stk. 1, i forordning nr. 17 skal ske under hensyn til arten af den konstaterede overtrædelse, har Kommissionen endvidere beføjelse til at præcisere omfanget af de forpligtelser, der påhviler de berørte virksomheder med henblik på at bringe overtrædelsen til ophør. De byrder, som pålægges virksomhederne, må imidlertid ikke overskride grænserne for, hvad der er rimeligt og nødvendigt for at opfylde det tilsigtede mål, nemlig at sikre, at de regler, som er blevet tilsidesat, overholdes (RTE og ITP-dommen, a.st., præmis 93; jf. i samme retning Rettens domme af 8.6.1995, sag T-7/93, Langnese-Iglo mod Kommissionen, Sml. II, s. 1533, præmis 209, og sag T-9/93, Schöller mod Kommissionen, Sml. II, s. 1611, præmis 163).

268 Efterprøvelsen af, om påbuddet i beslutningens artikel 2, som hævdet af sagsøgeren, er for vidtgående, skal derfor omfatte en undersøgelse af omfanget af de forbud, der herved er meddelt virksomhederne.

269 Forbuddet i artikel 2, stk. 1, andet punktum, hvorefter virksomhederne for fremtiden skal afholde sig fra enhver form for aftale eller samordnet praksis, som kan have samme eller tilsvarende formål eller virkning som de overtrædelser, der er konstateret i beslutningens artikel 1, har alene til formål at hindre virksomhederne i at gentage den adfærd, der er konstateret at være ulovlig. Kommissionen har derfor ikke med dette forbud overskredet de beføjelser, den er tillagt i henhold til artikel 3 i forordning nr. 17.

270 Artikel 2, stk. 1, litra a), b), og c), har nærmere til formål at forbyde fremtidig udveksling af forretningsmæssige oplysninger.

271 Påbuddet i artikel 2, stk. 1, litra a), hvorefter enhver fremtidig udveksling af forretningsmæssige oplysninger, på grundlag af hvilke deltagerne direkte eller indirekte kan få adgang til individuelle oplysninger om konkurrerende virksomheder, forbydes, forudsætter, at Kommissionen i beslutningen har fastslået, at udveksling af sådanne oplysninger er retsstridig i medfør af traktatens artikel 85, stk. 1.

272 I denne forbindelse bemærkes, at det ikke fremgår af beslutningens artikel 1, at udveksling af individuelle forretningsmæssige oplysninger i sig selv er en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1.

273 Den fastslår generelt, at virksomhederne har overtrådt traktatbestemmelsen ved at deltage i en aftale og en samordnet praksis, hvorved virksomhederne bl.a. »udveks-

lede forretningsmæssige oplysninger om leverancer, priser, midlertidige produktionsstandsninger, ordrebeholdninger, kapacitetsudnyttelsesgrader osv. til støtte for nævnte forholdsregler«.

274 Beslutningens konklusion skal imidlertid fortolkes på baggrund af dens betragtninger (dommen i sagen Suiker Unie m.fl., a.st., præmis 122). Beslutningens betragtning 134, andet afsnit, er affattet således:

»Producenternes udveksling af normalt fortrolige og følsomme individuelle forretningsmæssige oplysninger på møder afholdt af PG Paperboard (hovedsagelig JMC) vedrørende ordrebeholdninger, midlertidige produktionsstandsninger og produktionskvoter var åbenbart konkurrencebegrænsende, idet de havde til formål at sikre, at forudsætningerne for gennemførelsen af de aftalte prisinitiativer var så gunstige som muligt ...«

275 Da Kommissionen således i beslutningen behørigt har fastslået, at udveksling af individuelle forretningsmæssige oplysninger som sådan udgjorde en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1, opfylder forbuddet mod for fremtiden at udveksle oplysninger af denne art betingelserne for at bringe artikel 3, stk. 1, i forordning nr. 17 i anvendelse.

276 Forbuddene mod udveksling af forretningsmæssige oplysninger i beslutningens artikel 2, stk. 1, litra b) og c), skal undersøges i lyset af samme artikels stk. 2, 3 og 4, der underbygger de omhandlede påbud. Det skal således afgøres ud fra konteksten, om, og i bekræftende fald i hvilket omfang, Kommissionen har anset udveksling af oplysninger for retsstridig, under hensyn til, at de byrder, der påhviler virksomhederne, skal begrænses til, hvad der er nødvendigt for at sikre, at deres adfærd er lovlig i henhold til traktatens artikel 85, stk. 1.

277 Beslutningen må fortolkes således, at Fides-systemet ifølge Kommissionen er i strid med traktatens artikel 85, stk. 1, som følge af, at det fremmede kartellet (beslutningens betragtning 134, tredje afsnit). En sådan fortolkning bekræftes af ordlyden af beslutningens artikel 1, hvoraf det fremgår, at virksomhederne havde udvekslet forretningsmæssige oplysninger »til støtte for nævnte forholdsregler«, der fandtes at være i strid med traktatens artikel 85, stk. 1.

278 Omfanget af de forbud, der gælder for fremtiden, som indeholdt i beslutningens artikel 2, stk. 1, litra b) og c), skal bedømmes under hensyn til denne stillingtagen fra Kommissionens side til spørgsmålet om, hvorvidt Fides-systemet er foreneligt med traktatens artikel 85.

279 De nævnte forbud er dels ikke begrænset til at omfatte udveksling af individuelle forretningsmæssige oplysninger, men omfatter tillige visse statistiske oplysninger i samlet form [beslutningens artikel 2, stk. 1, litra b), og artikel 2, stk. 2]. Desuden forbyder beslutningens artikel 2, stk. 1, litra b) og c), udveksling af visse statistiske oplysninger for at forebygge, at en mulig konkurrencebegrænsende adfærd fremmes.

280 Et sådant forbud går ud over, hvad der er nødvendigt for at sikre, at de regler, som er blevet tilsidesat, overholdes, for så vidt som det er til hinder for, at der udveksles rent statistiske oplysninger, der ikke har karakter af individuelle eller identificerbare oplysninger, med den begrundelse, at oplysningerne kunne anvendes til konkurrencebegrænsende formål. Dels fremgår det ikke af beslutningen, at Kommissionen skulle have anset udveksling af statistiske oplysninger som sådan for at være i strid med traktatens artikel 85, stk. 1. Dels medfører den omstændighed, at et system til udveksling af statistiske oplysninger vil kunne anvendes til konkurrencebegrænsende formål, ikke, at det er i strid med traktatens artikel 85, stk. 1, idet dets konkurrencebegrænsende virkninger i så tilfælde skal fastslås konkret. Det følger heraf, at Kommissionens argument om, at beslutningens artikel 2 alene konstaterer, hvad der er gældende ret (jf. præmis 261), savner grundlag.

281 Beslutningens artikel 2, stk. 1-4, vil derfor være at annullere, med undtagelse af følgende passager:

»De i artikel 1 nævnte virksomheder skal øjeblikkeligt bringe den omhandlede overtrædelse til ophør, såfremt dette ikke allerede er sket. De skal for fremtiden i forbindelse med deres aktiviteter i kartonbranchen afholde sig fra enhver form for aftale eller samordnet praksis, som kan have samme eller tilsvarende formål eller virkning, herunder enhver form for udveksling af forretningsmæssige oplysninger:

a) hvorved deltagerne direkte eller indirekte oplyses om andre individuelle producenters produktion, salg, ordrebeholdninger, kapacitetsudnyttelsesgrader, salgspriser, omkostninger eller markedsføringsplaner.

Enhver ordning til udveksling af almindelige oplysninger, som de indgår, som f.eks Fides-systemet eller dets efterfølger, skal være udformet på en sådan måde, at den udelukker enhver form for oplysninger, på grundlag af hvilke individuelle producenters adfærd kan identificeres.«

Påstanden om, at bøden annulleres eller nedsættes

A — *Anbringendet om, at der skal ske nedsættelse af bøden, fordi overtrædelsen og dens varighed er defineret forkert*

282 Sagsøgeren har under henvisning til de ovenfor anførte anbringender og argumenter gjort gældende, at overtrædelsens omfang i materielt henseende afveg betydeligt fra, hvad Kommissionen hævder, samt at den var af meget kortere varighed og langt mindre alvorlig, hvorfor der er grundlag for en radikal nedsættelse af bøden.

283 Det bemærkes hertil, at det fremgår af Rettens bemærkninger til de forudgående anbringender, at Kommissionen korrekt har ført bevis for den i beslutningens artikel 1 beskrevne overtrædelse og dens varighed i relation til sagsøgeren.

284 Det følger heraf, at dette anbringende ikke kan tiltrædes.

B — *Anbringendet om, dels at Kommissionens antagelse af, at »kartellet var meget succesfuldt med hensyn til opnåelse af sine mål« beroede på et fejlskøn, dels at den ikke har opfyldt sin begrundelsespligt på dette punkt*

Parternes argumenter

285 Sagsøgeren har gjort gældende, at Kommissionens antagelse af, at »kartellet var meget succesfuldt med hensyn til opnåelse af sine mål«, som den lagde til grund ved udmålingen af bøden, beroede på et fejlskøn (beslutningens betragtning 168). Kommissionen undlod således at tage hensyn til bevismateriale, som de virksomheder, beslutningen var rettet til, specielt sagsøgeren, havde fremlagt.

286 Den måde, priserne annonceredes på, var sædvanlige inden for branchen, og det var som følge af markedsforholdene, bl.a. markedets gennemskuelighed, at der kunne iagttages en vis ensartethed og et tidsmæssigt sammenfald mellem de forskellige producenters annoncering af prisforhøjelser. Kommissionen undlod at tage hensyn til følgende omstændigheder: a) Faktureringspriserne var altid meget lavere end de annoncerede priser; b) der var altid betydelige forskelle mellem priserne til de enkelte kunder, således at der ikke kun var én pris; c) konjunktursvingninger øvede indflydelse på prisudviklingen, og d) prisforskellene mellem de enkelte kunder øgedes i løbet af den relevante periode, hvilket er udtryk for, at priserne i stigende grad individualiseredes.

287 Udviklingen i faktureringspriserne blev ene og alene afgjort af markedsvilkårene i den pågældende periode, herunder en relativt stabil efterspørgsel, tilfredsstillende og undertiden optimal udnyttelse af produktionskapaciteten (jf. beslutningens betragtning 13, 14 og 15), betydelige omkostningsstigninger (jf. beslutningens betragtning 16-19) samt af en helt sædvanlig rentabilitet i hele perioden. Under disse omstændigheder burde Kommissionen være nået frem til, at prisstigningerne var sædvanlige (jf. ligeledes beslutningens betragtning 135), samt at de stigninger i faktureringspriserne, der eventuelt kunne konstateres, fulgte de grundlæggende variable økonomiske forhold. Kommissionen burde derfor have konstateret, at det påståede kartel ikke havde haft betydning for, hvorledes faktureringspriserne faktisk havde udviklet sig.

288 Ifølge sagsøgeren fulgte faktureringspriserne hele tiden omkostningsudviklingen. Faldet i råvarepriserne i andet halvår 1989 fulgtes af en betydelig stigning i udgifterne til arbejdskraft og energi, der udgør ca. 35% af kartonproducenternes samlede omkostninger. Den omstændighed, at efterspørgslen faldt i 1991, er heller ikke udtryk for, at andre omstændigheder end markedsvilkårene havde øvet indflydelse på prisudviklingen, idet den eneste prisforhøjelse i 1991 (forhøjelsen i januar måned) allerede var blevet annonceret i efteråret 1990 og planlagt af producenterne endnu tidligere.

289 Kommissionens påstande med hensyn til kartellets virkninger er heller ikke korrekte for så vidt angår det påståede samarbejde vedrørende markedsandele, idet der ikke fandt et sådant samarbejde sted og heller ikke eksisterede et system til kontrol med udviklingen i markedsandele for de forskellige producenter. Hertil kommer, at Sarrió's markedsandele varierede betydeligt i den relevante periode.

290 Sagsøgeren har endelig påberåbt sig en begrundelsesmangel, idet konklusionerne vedrørende kartellets virkninger på markedet og de faktiske omstændigheder, der fremgår af selve beslutningen, er indbyrdes modstridende.

291 Kommissionen har anført, at priserne regelmæssigt forhøjedes i den pågældende periode, i overensstemmelse med den samordning, producenterne foretog i de forskellige udvalg under PG Paperboard, at der blev indført et system med henblik på kontrol med, at kartellets beslutninger blev overholdt, idet der udvekslede detaljerede oplysninger, samt at de forskellige producenters markedsandele stabilt blev holdt på mere eller mindre samme niveau. Under disse omstændigheder og navnlig i betragtning af det meget omfattende bevismateriale for kartellet er sagsøgerens påstand om, at kartellet ikke væsentligt havde påvirket tendenserne på markedet, ugrundet.

292 Med hensyn til prisudviklingen har Kommissionen henvist til, at kartellets succes skal bedømmes under ét. At kartellet havde succes, modsiges absolut ikke af den omstændighed, der i øvrigt ikke er bevist, at sagsøgeren havde mindre fordel af kartellet end visse andre.

293 For så vidt angår markedsandele, er de begrænsede variationer i de forskellige producenters markedsandele ligeledes udtryk for, at kartellet havde stor succes i denne henseende.

294 Under henvisning til de tidligere anførte argumenter har Kommissionen endelig bestridt, at beslutningen skulle lide af en begrundelsesmangel for så vidt angår kartellets virkninger på markedet. Den henviser herved bl.a. til analyserne af markedsforholdene og markedsudviklingen i beslutningens betragtning 16, 21 og 137, og den gør gældende, at beslutningens begrundelse ikke er selvmodsigende, medmindre man søger at isolere påstandene i forhold til deres sammenhæng.

Rettens bemærkninger

295 Ifølge beslutningens betragtning 168, syvende led, fastsatte Kommissionen det generelle bødeniveau bl.a. under hensyn til, at »kartellet var meget succesfuldt med hensyn til opnåelse af sine mål«. Det er ubestridt, at denne betragtning henviser til virkningerne på markedet af den overtrædelse, der er fastslået i beslutningens artikel 1.

296 Ved sin kontrol af Kommissionens skøn med hensyn til virkningerne af overtrædelsen finder Retten, at det er tilstrækkeligt at undersøge dette i relation til virkningerne af det ulovlige samarbejde om priser. For det første fremgår det af beslutningen, at konstateringen af den store succes med hensyn til opnåelsen af målene navnlig støttes på virkningerne af det ulovlige samarbejde om priser. Mens virkningerne heraf er undersøgt i beslutningens betragtning 100, 101, 102, 115, 135, 136 og 137, har spørgsmålet om, hvorvidt det ulovlige samarbejde om markedsandele og om produktionsstandsninger har haft virkninger på markedet, derimod ikke været genstand for en særskilt undersøgelse.

297 For det andet giver undersøgelsen af virkningerne af det ulovlige samarbejde om priser under alle omstændigheder mulighed for ligeledes at vurdere, om det ulovlige samarbejde om produktionsstandsning havde nået sit mål, nemlig at sikre mod, at de samordnede prisinitiativer blev truet af en situation, hvor udbuddet oversteg efterspørgslen.

298 Hvad for det tredje angår det ulovlige samarbejde om markedsandele har Kommissionen ikke gjort gældende, at de virksomheder, der deltog i PWG's møder, ville opnå en absolut fastfrysning af deres markedsandele. Ifølge beslutningens betragtning 60, andet afsnit, var aftalen om markedsandele ikke statisk, »men genstand for periodisk justering og genforhandling«. Henset til denne præcisering kan det derfor ikke bebrejdes Kommissionen, at den skønnede, at kartellet var meget succesfuldt med hensyn til opnåelse af sine mål, uden i beslutningen at undersøge den succes, som det ulovlige samarbejde havde med hensyn til markedsandele.

299 Kommissionen vurderede virkningerne af et ulovligt samarbejde om priser generelt. Selv om det antages, at de individuelle oplysninger, sagsøgeren har fremlagt, som hævdet viser, at et ulovligt samarbejde om priser kun havde mindre betydelige virkninger for sagsøgeren, end de havde på det samlede europæiske kartonmarked, kan sådanne individuelle oplysninger ikke i sig selv anses for tilstrækkelige til at rejse tvivl om Kommissionens skøn.

300 Som Kommissionen bekræftede i retsmødet, fremgår det af beslutningen, at der sondres mellem tre forskellige former for virkninger. Kommissionen har yderligere lagt til grund, at producenterne selv, samlet betragtet, anså prisinitiativerne for en succes.

301 Den første form for virkninger, som Kommissionen har taget hensyn til, og som ikke bestrides af sagsøgeren, er den omstændighed, at de aftalte prisforhøjelser faktisk blev meddelt kunderne. De nye priser tjente således som reference ved individuelle forhandlinger med kunderne om faktureringspriser (jf. bl.a. beslutningens betragtning 100 og betragtning 101, femte og sjette afsnit).

302 Den anden form for virkninger er den omstændighed, at udviklingen i faktureringspriserne fulgte udviklingen i de annoncerede priser. I denne forbindelse har Kommissionen gjort gældende, at »producenterne ikke [nøjedes] med at annoncere de aftalte prisforhøjelser, men tog også, med få undtagelser, strenge forholdsregler for at sikre, at forhøjelserne blev håndhævet over for kunderne« (beslutningens betragtning 101, første afsnit). Kommissionen har erkendt, at kunderne undertiden opnåede indrømmelser med hensyn til ikrafttrædelsestidspunktet for forhøjelserne, rabatter eller individuelle nedslag, bl.a. ved store ordrer, samt at »den gennemsnitlige nettoforhøjelse, der opnåedes efter rabatter, prisnedslag og andre indrømmelser, altid var mindre end hele den annoncerede forhøjelse« (beslutningens betragtning 102, sidste afsnit). Under henvisning til diagrammerne i den økonomiske undersøgelse, som flere af beslutningens adressater lod udarbejde med henblik på proceduren for Kommissionen (herefter »LE-rapporten«), har den gjort gældende, at der i den periode, som beslutningen vedrører, var »en tæt lineær sammenhæng« mellem udviklingen i de annoncerede priser og i faktureringspriserne udtrykt i

national valuta eller omregnet til ecu. Kommissionen konkluderer følgende: »De nettoprisstigninger, der blev indført, fulgte nøje de annoncerede prisstigninger, endskønt der forekom en vis tidsforskydning. Rapportens forfatter indrømmede under den mundtlige høring, at dette var tilfældet for 1988 samt 1989« (beslutningens betragtning 115, andet afsnit).

303 Retten tiltræder, at Kommissionen ved sin vurdering af denne anden form for virkninger med rette kunne anse den omstændighed, at der var en lineær sammenhæng mellem udviklingen i de annoncerede priser og faktureringspriserne, for bevis for, at prisinitiativerne fik virkning i denne henseende, hvilket var i overensstemmelse med producenternes mål. Det er ubestridt, at den praksis, der følges på det relevante marked, hvorefter der føres individuelle forhandlinger med kunderne, indebærer, at faktureringspriserne generelt ikke er identiske med de annoncerede priser. Det kan derfor ikke påregnes, at stigningerne i faktureringspriserne er identiske med de annoncerede prisstigninger.

304 Med hensyn til den indbyrdes sammenhæng mellem forhøjelserne af de annoncerede priser og faktureringspriserne har Kommissionen med rette henvist til LE-rapporten, der er en analyse af udviklingen i kartonpriserne i den periode, beslutningen omhandler, og som bygger på oplysninger fra en række producenter, bl.a. sagsøgeren selv.

305 Tidsmæssigt bekræfter rapporten imidlertid kun til dels, at der var tale om en »tæt lineær sammenhæng«. Gennemgangen af perioden fra 1987 til 1991 omfatter tre særskilte underperioder. Under høringen for Kommissionen refererede LE-rapportens forfatter sine konklusioner således: »Der er ikke nær overensstemmelse, end ikke tidsforskudt, mellem de annoncerede prisforhøjelser og markedspriserne i begyndelsen af undersøgelsesperioden, dvs. fra 1987 til 1988. En sådan overensstemmelse finder man derimod i 1988/1989, hvorefter den ophører og senere opfører sig noget underligt *[oddly]* i perioden 1990/1991« (protokollatet af

den mundtlige høring, s. 28). Han oplyste endvidere, at de tidsmæssige forskydninger havde nær sammenhæng med ændringer i efterspørgslen (jf. bl.a. protokollatet af den mundtlige høring, s. 20).

306 Forfatterens mundtlige konklusion svarer til analysen i rapporten, bl.a. de sammenlignende diagrammer mellem udviklingen i annoncerede priser og faktureringspriser (LE-rapporten, diagram nr. 10 og 11, s. 29). På grundlag heraf må det fastslås, at Kommissionen kun delvis har ført bevis for, at der fandtes en sådan »tæt lineær sammenhæng«, som påstået.

307 Kommissionen oplyste under retsmødet, at den ligeledes havde taget hensyn til en tredje form for virkninger af det ulovlige samarbejde om priser, nemlig at faktureringspriserne var højere, end de ville have været uden det ulovlige samarbejde. Under henvisning til, at planlægningen af tidspunkter og den rækkefølge, hvori prisforhøjelserne skulle meddeles, blev foretaget af PWG, har Kommissionen i beslutningen anført, at »det under sådanne omstændigheder [er] utænkeligt, at den samordnede annoncering af prisforhøjelserne ingen virkning havde på de faktiske prisniveauer« (beslutningens betragtning 136, tredje afsnit). LE-rapporten indeholder (afsnit 3) imidlertid en model for udarbejdelse af prisprognoser på grundlag af objektive markedsvilkår. Det anføres i rapporten, at prisniveauet, bestemt på grundlag af objektive økonomiske forhold i perioden 1975-1991, herunder indbefattet den periode, som beslutningen omfatter, med ubetydelige afvigelser ville have udviklet sig identisk med de faktureringspriser, der anvendtes.

308 På trods af de anførte konklusioner giver analysen i rapporten ikke grundlag for at fastslå, at de samordnede prisinitiativer ikke gav producenterne mulighed for at opnå en højere faktureringspris end under en fri konkurrence. Som Kommissionen understregede i retsmødet, er det muligt, at de faktorer, analysen bygger på, påvirkedes af det ulovlige samarbejde. Kommissionen har således med rette gjort gældende, at det ulovlige samarbejde f.eks. kunne bevirke, at virksomhedernes incitament til at nedbringe deres omkostninger var begrænset. Derimod har den ikke påvist direkte fejl i LE-rapportens analyse og har heller ikke fremlagt egne økonomiske analyser vedrørende den teoretiske udvikling i faktureringspriserne uden

ulovligt samarbejde. Herefter kan dens anbringende om, at faktureringspriserne ville have været lavere, såfremt der ikke havde eksisteret et ulovligt samarbejde mellem producenterne, ikke tiltrædes.

309 Denne tredje form for virkninger af det ulovlige samarbejde om priser er derfor ikke bevist.

310 De ovenfor anførte konstateringer ændres ikke af producenternes subjektive vurdering, som Kommissionen anvender som grundlag for at antage, at kartellet var meget succesfuldt med hensyn til opnåelse af sine mål. Kommissionen har i denne forbindelse henvist til en fortegnelse over dokumenter, som den fremlagde i retsmødet. Selv om det antages, at Kommissionen kunne have underbygget sin opfattelse af, at prisinitiativerne havde succes, med dokumenter, der gav udtryk for visse producenters subjektive opfattelse, må det konstateres, at flere virksomheder, bl.a. sagsøgeren, i retsmødet med rette har henvist til talrige andre sagsakter, der viser producenternes problemer med at gennemføre de aftalte prisforhøjelser. Henset hertil er Kommissionen henvisning til producenternes egne redegørelser ikke tilstrækkelig til at begrunde den slutning, at kartellet var meget succesfuldt med hensyn til opnåelse af sine mål.

311 På grundlag af det således anførte er de af Kommissionen anførte virkninger af overtrædelsen kun delvist bevist. Retten vil tage stilling til betydningen af denne konstatering for bødespørgsmålet, hvor Retten har fuld prøvelsesret, i forbindelse med vurderingen af den konstaterede overtrædelses grovhed (jf. nedenfor, præmis 334).

312 Retten finder endelig, at der ikke er grundlag for sagsøgerens påstand om, at beslutningen skulle savne begrundelse for så vidt angår virkningerne af overtrædelsen. Det fremgår således af det ovenfor anførte, at beslutningen indeholder en detaljeret, sammenhængende begrundelse for så vidt angår virkningerne af den konstaterede overtrædelse.

C — *Anbringendet om, at Kommissionen begik en retlig fejl ved at anse kartellets hemmeligholdelse for en skærpende omstændighed, samt om begrundelsesmangler i denne henseende*

Parternes argumenter

313 Sagsøgeren har gjort gældende, at selv om det antages, quod non, at en vis tilrettelæggelse af annonceringen af prisforhøjelserne var resultatet af en samordning, havde Kommissionen ikke grundlag for at anse dette for en skærpende omstændighed, idet »hemmeligholdelsen« af et kartel er et implicit element i overtrædelsen.

314 Sagsøgeren har endvidere anført, at den omstændighed, at Kommissionen ikke var i stand til at finde beviser for den påståede overtrædelse, ikke er ensbetydende med, at der blev truffet foranstaltninger til at skjule den.

315 Sagsøgeren har endelig henvist til, at beslutningen savner begrundelse, idet det ikke er anført, hvorfor hemmeligholdelsen af kartellet skal anses for en skærpende omstændighed.

316 Kommissionen har gjort gældende, at den omstændighed, at kartellet blev hemmeligholdt, er en omstændighed, der skal tages i betragtning ved bedømmelsen af overtrædelsens grovhed (BASF-dommen, a.st., præmis 273).

Rettens bemærkninger

317 Beslutningens betragtning 167, tredje afsnit, indeholder følgende: »Et særligt alvorligt træk ved overtrædelsen er, at virksomhederne i et forsøg på at skjule kartellets

eksistens gik så langt som til på forhånd at tilrettelægge datoerne for og rækkefølgen af hver enkelt af de store producenters annoncering af de nye prisstigninger.« Det hedder desuden i beslutningen, at »... producenterne [kunne] takket være denne udførlige plan for vildledning af kunderne have forklaret rækken af ensartede, regelmæssige og brancheomspændende prisstigninger inden for kartonsektoren med henvisning til fænomenet 'oligopolitisk adfærd' (beslutningens betragtning 73, tredje afsnit). Det fremgår endelig af beslutningens betragtning 168, sjette led, at Kommissionen fastlagde det generelle bødeniveau under hensyn til den omstændighed, at »der blev taget omhyggelige skridt til at skjule den sande beskaffenhed og det sande omfang af de hemmelige aftaler (manglen på officielle mødereferater eller dokumentation vedrørende PWG og JMC; deltagerne blev tilskyndet til ikke at tage referat; tidspunkterne for og rækkefølgen, i hvilken prisstigningerne blev annonceret, blev iscenesat, således at man var i stand til at hævde, at man blot 'fulgte efter', osv.)«.

318 Det bemærkes, at Kommissionen på grundlag af de tilvejebragte beviser med føje har sluttet, at virksomhederne har tilrettelagt tidspunkterne og rækkefølgen for udsendelse af meddelelser om prisforhøjelser for at søge at skjule prissamordningen. Denne planlægning fremgår navnlig af redegørelserne fra Stora (bilag 39 til meddelelsen af klagepunkter, punkt 30): »Der fandtes ingen standardprocedure for, hvem der først skulle annoncere prisforhøjelsen, og hvem der skulle følge efter. PWG drøftede spørgsmålet og aftalte, hvem der først skulle annoncere den enkelte prisforhøjelse, samt hvornår de andre førende producenter skulle annoncere deres prisforhøjelser. Rækkefølgen var ikke den samme hver gang.« Den omhandlede planlægning bekræftes endvidere af Rena's notat vedrørende mødet i JMC den 6. september 1990 (bilag 118 til meddelelsen af klagepunkter). Dokumentet indeholder præcise oplysninger om datoerne for annoncering af prisforhøjelser i januar 1991 for så vidt angår visse virksomheder i PWG (Mayr-Melnhof, Feldmühle og Cascades), der nøje stemmer overens med de datoer, hvor virksomhederne faktisk udsendte deres meddelelser (jf. beslutningens betragtning 87 og 88).

319 Den omstændighed, at der ikke foreligger officielle mødereferater og næsten ingen interne notater vedrørende møderne i PWG og JMC, er, når henses til mødernes

antal, varighed og karakteren af drøftelserne, tilstrækkeligt bevis for Kommissionens antagelse af, at deltagerne blev opfordret til ikke at tage notater.

320 Heraf følger, at de virksomheder, der deltog i disse organers møder, ikke alene havde kendskab til, at deres adfærd var retsstridig, men ydermere traf foranstaltninger for at skjule det ulovlige samarbejde. Der er derfor med rette, at Kommissionen har anset disse foranstaltninger som skærpende omstændigheder ved sin bedømmelse af overtrædelsens grovhed.

321 Da det af beslutningen fremgår, præcis hvilken adfærd fra virksomhedernes side der er blevet anset for skærpende omstændigheder, har Kommissionen begrundet sin opfattelse tilstrækkeligt på dette punkt.

322 Det følger heraf, at anbringendet ikke kan tiltrædes.

D — *Anbringendet om, at ligebehandlingsprincippet var tilsidesat, idet Kommissionen uden objektiv begrundelse pålagde langt højere bøder end i sin hidtidige praksis*

Parternes argumenter

323 Sagsøgeren har gjort gældende, at forhøjelsen af den pålagte bøde, sammenholdt med det bødeniveau, som Kommissionen har anvendt i sin hidtidige beslutningspraksis, er en ubegrundet forskelsbehandling.

324 Tilsvarende karteller er blevet pålagt klart mildere sanktioner (jf. f.eks. Kommissionens beslutning 86/398/EØF af 23. april 1986 vedrørende en procedure i henhold til EØF-traktatens artikel 85 (IV/31.149 — Polypropylen, EFT L 230, s. 1, herefter »polypropylen-beslutningen«).

325 Det generelle bødeniveau forekommer ligeledes uberettiget i forhold til Kommissionens beslutning 92/163/EØF af 24. juli 1991 om en procedure i henhold til EØF-traktatens artikel 86 (IV/31.043 — Tetra Pak II, EFT 1992 L 72, s. 1).

326 En sammenligning med bødeniveauet i Kommissionens beslutning 94/815/EF af 30. november 1994 om en procedure i henhold til EF-traktatens artikel 85 (sag nr. IV/33.126 og 33.322 — Cement, EFT L 343, s. 1) bekræfter ligeledes, at overtrædelsens grovhed er bedømt forkert.

327 Ifølge Kommissionen gør der sig særlige omstændigheder gældende i hver enkelt sag. Ifølge ligebehandlingsprincippet, hvorefter lige forhold skal behandles lige, er det umuligt at sammenligne de bøder, der er pålagt i nærværende sag, med bøder, der er pålagt for overtrædelser, som er begået under andre omstændigheder og i andre perioder. Kommissionen har endvidere anført, at den under alle omstændigheder har adgang til at forhøje bødeniveauet, hvis det er nødvendigt for at gennemføre Fællesskabets konkurrencepolitik (Rettens dom af 10.3.1992, sag T-12/89, Solvay mod Kommissionen, Sml. II, s. 907).

Rettens bemærkninger

328 I medfør af artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17 kan Kommissionen ved beslutning pålægge virksomheder, der forsætligt eller uagtsomt overtræder bestemmelserne i traktatens artikel 85, stk. 1, bøder på mindst 1 000 og højst 1 000 000 ECU, idet

sidstnævnte beløb dog kan forhøjes til 10% af omsætningen i det sidste regnskabsår i hver af de virksomheder, som har medvirket ved overtrædelsen. Ved fastsættelsen af bødens størrelse skal der tages hensyn til både overtrædelsens grovhed og dens varighed. Det fremgår således af Domstolens praksis, at overtrædelsernes grovhed skal fastslås på grundlag af en lang række forhold, herunder bl.a. sagens særlige omstændigheder, dens sammenhæng og bødernes afskrækkende virkning, uden at der er opstillet en bindende eller udtømmende liste over de kriterier, som obligatorisk skal tages i betragtning (Domstolen kendelse af 25.3.1996, sag C-137/95 P, SPO m.fl. mod Kommissionen, Sml. I, s. 1611, præmis 54).

329 I den foreliggende sag har Kommissionen fastsat det generelle bødeniveau under hensyn til overtrædelsens varighed (beslutningens betragtning 167) samt ud fra følgende overvejelser (betragtning 168):

»— Hemmelige aftaler om prisfastsættelse og opdeling af markeder er efter selve deres beskaffenhed stærkt konkurrencebegrænsende.

— Kartellet dækkede stort set hele Fællesskabets område.

— EF-markedet for karton er en betydningsfuld industrisektor, der repræsenterer indtil 2,5 mia. ECU hvert år.

— De virksomheder, der deltog i overtrædelsen, tegner sig for stort set hele markedet.

— Kartellet blev drevet i form af et system med regelmæssige, institutionaliserede møder, som havde til formål at regulere markedet for karton i EF i de mindste enkeltheder.

— Der blev taget omhyggelige skridt til at skjule den sande beskaffenhed og det sande omfang af de hemmelige aftaler (manglen på officielle mødereferater eller dokumentation vedrørende PWG og JMC; deltagerne blev tilskyndet til ikke at tage referat; tidspunkterne for og rækkefølgen, i hvilken prisstigningerne blev annonceret, blev iscenesat, således at man var i stand til at hævde, at man blot 'fulgte efter', osv.).

— Kartellet var meget succesfuldt med hensyn til opnåelse af sine mål.«

330 Retten bemærker endvidere, at det fremgår af Kommissionens svar på et skriftligt spørgsmål fra Retten, at der blev pålagt bøder, der for »hovedmændene« i kartellet som udgangspunkt var på 9% af omsætningen på kartonmarkedet i Fællesskabet i 1990 i de virksomheder, beslutningen var rettet til, og på 7,5% for de øvrige virksomheders vedkommende.

331 Det understreges for det første, at Kommissionen ved fastlæggelsen af det generelle bødeniveau kan tage hensyn til, at åbenbare overtrædelser af Fællesskabets konkurrenceregler fortsat er relativt hyppige, hvorfor den har adgang til at forhøje bødeniveauet for at forstærke deres forebyggende virkning. Den omstændighed, at Kommissionen tidligere har pålagt bøder af en bestemt størrelsesorden i tilfælde af visse typer overtrædelser, kan ikke berøve den muligheden for at forhøje dette niveau inden for de i forordning nr. 17 angivne rammer, hvis det er nødvendigt for at gennemføre Fællesskabets konkurrencepolitik (jf. bl.a. Domstolens dom af 7.6.1983, forenede sager 100/80, 101/80, 102/80 og 103/80, Musique Diffusion française m.fl. mod Kommissionen, Sml. s. 1825, præmis 105-108, og ICI-dommen, a.st., præmis 385).

332 Kommissionen har for det andet med rette hævdet, at der som følge af sagens særlige omstændigheder ikke kan foretages en umiddelbar sammenligning mellem det generelle bødeniveau i denne beslutning og det bødeniveau, Kommissionen har anvendt i sin hidtidige beslutningspraksis, herunder navnlig i polypropylenbeslutningen, som efter Kommissionens egen opfattelse er den, der bedst kan

sammenlignes med den foreliggende sag. Til forskel fra polypropylen-beslutningen er der i den foreliggende sag generelt ikke taget hensyn til formildende omstændigheder ved fastsættelsen af det generelle bødeniveau. Som Retten har fastslået ovenfor, må det i øvrigt anses for en særligt skærpende omstændighed ved denne overtrædelse i forhold til de hidtidige overtrædelser, som Kommissionen har konstateret, at virksomhederne tog omhyggelige skridt for at skjule overtrædelsen.

333 Retten lægger for det tredje vægt på, at overtrædelsen af traktatens artikel 85, stk. 1, var langvarig og åbenbar, uanset den advarsel, der må antages at ligge i Kommissionen hidtidige beslutningspraksis, herunder polypropylen-beslutningen.

334 Af disse grunde finder Retten, at de kriterier, der er anført i beslutningens betragtning 168, kan begrunde det generelle bødeniveau, som Kommissionen har fastsat. Retten har ganske vist fastslået, at virkningerne af det ulovlige samarbejde om priser, som Kommissionen har taget i betragtning ved den generelle bødeudmåling, kun delvis er bevist. Når henses til de ovenfor anførte betragtninger, er dette forhold imidlertid ikke af væsentlig betydning ved bedømmelsen af overtrædelsens grovhed. Den omstændighed, at virksomhederne faktisk annoncerede de aftalte prisforhøjelser, og at de annoncerede priser dannede grundlag for fastsættelsen af de individuelle faktureringspriser, er i sig selv tilstrækkelig til at fastslå, at såvel formålet med som virkningen af det ulovlige samarbejde om priser var at skabe en alvorlig konkurrencebegrænsning. Retten, der har fuld prøvelsesret, finder derfor ikke, at der er grundlag for en nedsættelse af det generelle bødeniveau, som Kommissionen har fastsat, når henses til de virkninger af overtrædelsen, der er konstateret.

335 Kommissionen kan endelig ikke ved fastsættelsen af det generelle bødeniveau i denne sag anses for at have fraveget sin hidtidige beslutningspraksis i et sådant omfang, at den skulle have begrundet sin vurdering af overtrædelsens grovhed

nærmere (jf. bl.a. Domstolens dom af 26.11.1975, sag 73/74, Groupement des fabricants de papiers peints de Belgique m.fl. mod Kommissionen, Sml. s. 1491, præmis 31).

336 Dette anbringende kan derfor ikke tiltrædes.

E — *Anbringendet om manglende begrundelse og tilsidesættelse af retten til kontradiktion ved bødens beregning*

Parternes argumenter

337 Sagsøgeren har gjort gældende, at det ved en vurdering af, om Kommissionen har holdt sig inden for de grænser, der følger af artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17, samt af, om den har udøvet sin skønsbeføjelse korrekt og ikke vilkårligt, er nødvendigt at undersøge, om beslutningen angiver de kriterier, som Kommissionen har lagt til grund. Ifølge sagsøgeren opfylder beslutningen ikke disse krav, idet den hverken nævner, hvilket regnskabsår der blev lagt til grund for bødefastsættelsen, eller hvilken (procent)sats der blev anvendt ved beregningen af de enkelte bøder. Sagsøgeren har derfor ikke reelt mulighed for at kontrollere beslutningens lovlighed, hvilket er en åbenbar tilsidesættelse af retten til kontradiktion.

338 Kommissionen har henvist til, at artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17 hverken udtrykkeligt eller stiltiende pålægger den pligt til at give oplysning om den anvendte beregningsmetode. Endvidere svarer beslutningens begrundelse såvel i henseende til de omstændigheder, der var afgørende for fastsættelsen af det generelle bødeniveau, som i henseende til størrelsen af de bøder, der blev pålagt de enkelte virksomheder, fuldstændig til begrundelsen i lignende beslutninger. Der er ikke præcedens for, at Kommissionen er forpligtet til nærmere at angive de kriterier, der er anvendt ved bødeberegningen.

339 Kommissionen har gjort gældende, at den ikke er forpligtet til at anvende en bestemt matematisk formel ved bødefastsættelsen, da dette kunne forlede virksomhederne til på forhånd at beregne de fordele, de kunne opnå ved at medvirke i et ulovligt kartel. Ifølge Kommissionen råder den over et vist skøn ved udmålingen af bøderne, da de er et instrument i dens konkurrencepolitik (Rettens dom af 6.4.1995, sag T-150/89, Martinelli mod Kommissionen, Sml. II. s. 1165, præmis 59).

340 Kommissionen har endelig gjort gældende, at den omstændighed, at et medlem af Kommissionen under en pressekonference, som en ren orientering, rent vejledende har givet supplerende oplysninger om bøderne, ikke har indflydelse på dens beslutning, og at sådanne oplysninger heller ikke er udtryk for, at begrundelsen for beslutningen er utilstrækkelig.

Rettens bemærkninger

341 Ifølge fast retspraksis har pligten til at begrunde en individuel beslutning til formål at gøre det muligt for Fællesskabets retsinstanser at efterprøve beslutningens lovlighed og at give den berørte de oplysninger, ved hjælp af hvilke det kan fastslås, om der er grundlag for beslutningen, eller om der foreligger en sådan fejl, at den kan anfægtes. Omfanget af begrundelsespligten afhænger af arten af den pågældende retsakt og den sammenhæng, hvori den er vedtaget (jf. f.eks. Rettens dom af 11.12.1996, sag T-49/95, Van Megen Sports mod Kommissionen, Sml. II, s. 1799, præmis 51).

342 Omfanget af begrundelsespligten skal, for så vidt angår en beslutning som den foreliggende, hvorved flere virksomheder pålægges bøder for en overtrædelse af de fællesskabsretlige konkurrenceregler, afgøres under hensyn til, at overtrædelsernes grovhed skal fastslås på grundlag af en lang række forhold, herunder bl.a. sagens særlige omstændigheder, dens sammenhæng og bødernes afskrækkende virkning,

uden at der er opstillet en bindende eller udtømmende liste over de kriterier, som obligatorisk skal tages i betragtning (kendelsen i SPO-sagen, a.st., præmis 54).

343 Ved udmålingen af de enkelte bøder har Kommissionen et vist skøn, og det kan derfor ikke antages, at den er forpligtet til at anvende en bestemt matematisk formel (jf. i samme retning Martinelli-sagen, a.st., præmis 59).

344 De kriterier, der er lagt til grund ved fastsættelsen af det generelle og det individuelle bødeniveau, fremgår af henholdsvis beslutningens betragtning 168 og 169. I relation til de individuelle bøder har Kommissionen endvidere i beslutningens betragtning 170 anført, at de virksomheder, der havde deltaget i PWG's møder, som udgangspunkt er blevet anset for kartellets »hovedmænd«, mens de øvrige virksomheder er blevet anset for »almindelige medlemmer«. I beslutningens betragtning 171 og 172 hedder der endelig, at Rena og Stora bør pålægges betydeligt mindre bøder som følge af deres aktive samarbejde med Kommissionen, samt at otte andre virksomheder, herunder sagsøgeren, ligeledes er berettiget til en relativt mindre nedsættelse, fordi de i deres svar på meddelelsen af klagepunkter ikke bestred de væsentligste af de faktiske forhold, som Kommissionens klagepunkter støttedes på.

345 Det fremgår af Kommissionens skriftlige indlæg for Retten samt af dens svar på et skriftligt spørgsmål fra Retten, at bøderne blev beregnet på grundlag af den enkelte virksomheds omsætning på Fællesskabets kartonmarked i 1990. Der blev således pålagt bøder, der for »hovedmændene« i kartellet som udgangspunkt var på 9% af virksomhedens individuelle omsætning og på 7,5% for de øvrige virksomheders vedkommende. Kommissionen har endelig taget hensyn til den samarbejdsvilje, som bestemte virksomheder havde udvist under proceduren for Kommissionen. To

virksomheder var af denne grund berettiget til en nedsættelse med to tredjedele af bødernes pålydende, mens de øvrige virksomheder var berettigede til en nedsættelse med en tredjedel.

346 Det fremgår endvidere af en tabel, som Kommissionen har fremlagt, og som indeholder oplysninger vedrørende fastsættelsen af de enkelte bøder, at selv om bøderne ikke er blevet fastsat på grundlag af en strengt matematisk anvendelse af de ovenfor anførte kriterier, er der konsekvent taget hensyn hertil ved bødeberegningen.

347 Det fremgår imidlertid ikke af beslutningen, at bøderne er blevet beregnet på grundlag af de enkelte virksomheders omsætning på Fællesskabets kartonmarked i 1990. De anvendte grundsatser på henholdsvis 9% for de virksomheder, der anses for kartellets »hovedmænd«, og 7,5% for »almindelige medlemmer«, fremgår heller ikke af beslutningen. Endvidere er de nedsættelser, som Rena og Stora blev indrømmet tillige med otte andre virksomheder, heller ikke nævnt.

348 Det bemærkes herefter for det første, at beslutningens betragtning 169-172 indeholder relevante og tilstrækkelige oplysninger om de hensyn, der er lagt til grund ved bedømmelsen af grovheden og varigheden af den overtrædelse, der er begået af den enkelte virksomhed, når henses til beslutningens detaljerede fremstilling af de faktiske omstændigheder, der gøres gældende mod hver enkelt af beslutningens adressater (jf. i samme retning Rettens dom af 24.10.1991, sag T-2/89, Petrofina mod Kommissionen, Sml. II, s. 1087, præmis 264).

349 Når bøderne som i den foreliggende sag udmåles under konsekvent hensyntagen til visse nærmere kriterier, ville en angivelse af de enkelte kriterier i beslutningen give virksomhederne bedre mulighed for at vurdere, dels om Kommissionen har begået fejl ved fastsættelsen af de individuelle bøder, dels om den individuelle bøde er begrundet ud fra de generelt anvendte kriterier. I den foreliggende sag ville den

omstændighed, at beslutningen havde indeholdt oplysninger om de relevante kriterier, dvs. den omsætning, der er lagt til grund, referenceåret, den anvendte grundsats og bødereduktionssatserne, ikke have medført en indirekte offentliggørelse af den nøjagtige omsætning i de virksomheder, som beslutningen var rettet til, hvorved traktatens artikel 214 kunne være overtrådt. Som Kommissionen selv har anført, er størrelsen af de endelige, individuelle bøder ikke fremkommet på grundlag af en strengt matematisk anvendelse af de anførte kriterier.

350 Kommissionen har i øvrigt under retsmødet vedgået, at der ikke var noget til hinder for, at den i beslutningen kunne have anført de kriterier, som den konsekvent havde lagt til grund, og som var blevet offentliggjort under en pressekonference, der fandt sted samme dag, som beslutningen blev vedtaget. I denne forbindelse bemærkes, at det fremgår af fast retspraksis, at begrundelsen for en beslutning skal findes i selve beslutningens tekst, samt at efterfølgende forklaringer fra Kommissionen ikke kan tillægges betydning, medmindre der foreligger særlige omstændigheder (jf. Rettens dom af 2.7.1992, sag T-61/89, Dansk Pelsdyravlerforening mod Kommissionen, Sml. II, s. 1931, præmis 131, og i samme retning Rettens dom af 12.12.1991, sag T-30/89, Hilti mod Kommissionen, Sml. II, s. 1439, præmis 136).

351 Uanset disse konstateringer bemærkes, at begrundelsen for bødeudmålingen i beslutningens betragtning 169-172 er mindst lige så detaljeret som begrundelsen i tidligere kommissionsbeslutninger vedrørende lignende overtrædelser. Selv om anbringendet om manglende begrundelse vedrører en ufravigelig retsgrundsætning, havde Fællesskabets retsinstanser ikke, da beslutningen blev vedtaget, kritiseret Kommissionens begrundelsespraksis med hensyn til de bøder, der pålægges. Først ved dom af 6. april 1995 (sag T-148/89, Tréfilunion mod Kommissionen, Sml. II, s. 1063, præmis 142) samt i to andre domme af samme dato (sag T-147/89, Société metallurgique de Normandie mod Kommissionen, Sml. II, s. 1057 — offentliggjort i sammendrag — og sag T-151/89, Société des treillis et panneaux soudés mod Kommissionen, Sml. II, s. 1191 — offentliggjort i sammendrag) understregede Retten for første gang, at det ville være ønskeligt, at virksomhederne kunne få et detaljeret indblik i, hvorledes den bøde, der pålægges dem, er beregnet, således at de kan tage stilling med fuldt kendskab til sagen uden at være forpligtet til at anlægge sag ved Fællesskabets retsinstanser til prøvelse af Kommissionens beslutning.

352 Det følger heraf, at når Kommissionen i en beslutning konstaterer, at konkurrencereglerne er blevet overtrådt, og pålægger de virksomheder, der har medvirket, bøder, skal den, hvis den ved bødefastsættelsen konsekvent har taget hensyn til visse grundlæggende omstændigheder, anføre disse i selve beslutningens tekst, således at beslutningens adressater har mulighed for at efterprøve, om bødeniveauet er korrekt, og vurdere, om der eventuelt skulle foreligge forskelsbehandling.

353 Under de særlige omstændigheder, der er nævnt i præmis 351, og i betragtning af, at Kommissionen under sagens behandling har vist vilje til at fremlægge alle relevante oplysninger vedrørende bødeberegningen, kan den omstændighed, at bødeberegningen ikke specielt er begrundet i beslutningen i nærværende tilfælde, ikke anses for en sådan tilsidesættelse af begrundelsespligten, at det kan begrunde, at de pålagte bøder annulleres helt eller delvist. Sagsøgeren har endelig ikke godtgjort, at virksomheden blev afskåret fra at udøve sin ret til kontradiktion.

354 Dette anbringende kan derfor ikke tiltrædes.

F — *Anbringendet om, at der foreligger dels et fejlskøn fra Kommissionens side, idet den ikke behørigt tog hensyn til Sarrió's rolle i kartellet og til virksomhedens faktiske adfærd på markedet, dels en manglende begrundelse i disse henseender*

Parternes argumenter

355 Sagsøgeren har gjort gældende, at Kommissionen ikke har taget behørigt hensyn til virksomhedens særlige stilling på markedet og inden for PG Paperboard. Under henvisning til en nærmere redegørelse for virksomhedens stilling på markedet har sagsøgeren om sin produktionskapacitet oplyst, at virksomheden kun var henholdsvis den femte og den fjerde største producent i Vesteuropa i 1990 og 1991

(jf. den i beslutningens betragtning 9 anførte undersøgelse), og at sagsøgerens markedsandel kun var halvt så stor som markedets førende virksomhed. Da sagsøgeren endvidere havde specialiseret sig i GD-kvaliteter, havde virksomheden ikke samme fleksibilitet som producenter med en betydelig produktion af såvel GD-kvaliteter som GC-kvaliteter. Virksomheden havde været og er stadig udsat for en aggressiv konkurrence fra såvel skandinaviske producenter, der drager fordel af en umiddelbar, integreret adgang til nye fibre, som de tyske og østrigske producenter, der drager fordel af de nationale lovgivninger om genbrug. For at opveje konkurrenternes dynamik havde sagsøgeren derfor i 1986 ansøgt om tilladelse til at deltage i PG Paperboard's møder, hvilket skulle gøre det muligt for virksomheden at kontrollere de største konkurrenters adfærd.

356 Kommissionen har ikke fremlagt nogen form for beviser for sagsøgerens faktiske adfærd og har heller ikke fremført argumenter, der kan gendrive sagsøgerens argumenter om, at a) virksomhedens faktureringspriser fastsattes uafhængigt og i overensstemmelse med markedsvilkårene, b) at der var betydelige uoverensstemmelser mellem de annoncerede priser og faktureringspriserne, c) at markedsandelene varierede betydeligt i den relevante periode, og d) at virksomheden i overensstemmelse med markedsvilkårene aldrig havde grebet til produktionsstandsninger. Sagsøgeren har gjort gældende, at virksomheden aldrig tog initiativ til at begrænse konkurrenternes handlefrihed. Det eneste bevis for en sådan adfærd skulle findes i en privat skriftveksling mellem to bestyrelsesmedlemmer i konkurrerende virksomheder. Notatet har imidlertid generel karakter og angår en adfærd, som kun hævdes udvist af sagsøgeren (bilag 109 til meddelelsen af klagepunkter).

357 Ifølge sagsøgeren ville en undersøgelse af virksomhedens faktiske adfærd have vist, at denne ikke stemte med det påståede kartel, hvorfor Kommissionen burde have bedømt sagsøgerens situation betydeligt mere positivt ved udmålingen af bøden. Det notat, der blev fundet hos FS-Karton, og som Kommissionen har henvist til som bevis for, at sagsøgeren faktisk gennemførte aftalen, vedrører på ingen måde virksomhedens faktiske adfærd på markedet, men viser blot, at den deltog i en samordning af de annoncerede priser.

358 Beslutningen lider endelig af en begrundelsesmangel, idet Kommissionen undlod at tage hensyn til visse væsentlige oplysninger fra sagsøgeren vedrørende virksomhedens rolle i PG Paperboard og dens adfærd på markedet, uden at begrunde dette.

359 Kommissionen har gjort gældende, at den i beslutningens betragtning 169 har taget hensyn til såvel den enkelte virksomheds rolle i de hemmelige aftaler som til sagsøgerens faktiske adfærd. Beslutningen er i denne henseende behørigt begrundet.

Rettens bemærkninger

360 Det fremgår af Rettens bemærkninger til de anbringender, som sagsøgeren har påberåbt sig til støtte for sin påstand om hel eller delvis annullation af beslutningens artikel 1, at Kommissionen har bevist karakteren af PWG's opgaver som anført i beslutningen.

361 Kommissionen har således med føje kunnet lægge til grund, at de virksomheder, herunder sagsøgeren, der deltog i organets møder, måtte anses for »hovedmænd« i den konstaterede overtrædelse, og at de derfor måtte bære et særligt ansvar (jf. beslutningens betragtning 170, første afsnit). Sagsøgerens forklaring om, at virksomheden kun havde deltaget i PWG's møder for at få oplysninger, på grundlag af hvilke den kunne kontrollere sine førende konkurrenters adfærd, bekræfter blot, at deltagelsens formål hovedsageligt var konkurrencebegrænsende.

362 Sagsøgeren har på ingen måde påvist, at virksomheden skulle have haft en særlig passiv rolle i PG Paperboard's organer, eller at virksomhedens faktiske adfærd på markedet altid blev fastlagt uafhængigt.

363 Det er i denne henseende ubestridt, at virksomheden faktisk deltog i samordnede prisinitiativer ved at annoncere de aftalte prisforhøjelser på markedet. Som Kommissionen med rette har anført, fremgår det af bilag 109 til meddelelsen af klagepunkter (jf. ovenfor, præmis 55), at sagsøgeren havde opfordret andre producenter til at overholde de aftalte prisforhøjelser. For så vidt angår sagsøgerens faktiske adfærd i prisspørgsmål er der ikke grundlag for at antage, at virksomhedens faktureringspriser har været mærkbart lavere end de priser, de andre producenter, der deltog i det ulovlige samarbejde om priser, anvendte.

364 Med hensyn til sagsøgerens argumenter om, at virksomhedens markedsandele i den i beslutningen fastlagte overtrædelsesperiode varierede, er det tilstrækkeligt at bemærke, at sagsøgeren har gjort gældende, at disse ændringer skyldtes, at en række producenter havde forhøjet deres produktionskapacitet for at tilfredsstille den store stigning i efterspørgslen indtil 1990. Selv om det er korrekt, at sagsøgeren ikke forhøjede sin produktionskapacitet forud for erhvervelsen af Prat Carton i februar 1991, kan ændringer i virksomhedens markedsandele under disse omstændigheder ikke anses for en formildende omstændighed ved dens retsstridige adfærd.

365 Det var endvidere først i løbet af 1990, at virksomhederne som følge af de ændrede markedsvilkår så sig nødsaget til at indføre faktiske produktionsstandsninger, og det fremgår direkte af beslutningen, at der kun fandtes et »løst system i form af henstillinger« (jf. præmis 96 og 151). Da sagsøgeren havde deltaget i møder, hvorunder spørgsmålet om produktionsstandsninger blev drøftet, uden at virksomheden offentligt tog afstand herfra, finder Retten, at selv om det lægges til grund, at sagsøgeren ikke i den periode, beslutningen omfatter, har gennemført produktions-

standsninger, kan dette ikke anses for bevis for, at sagsøgerens individuelle adfærd modvirkede de konkurrencebegrænsende virkninger af den konstaterede overtrædelse.

366 Det bemærkes endelig, at beslutningen samlet betragtet indeholder en tilstrækkelig begrundelse for Kommissionens vurdering af sagsøgerens betydning for den konstaterede overtrædelse og af virksomhedens adfærd på markedet.

367 Dette anbringende kan derfor heller ikke tiltrædes.

G — *Anbringendet om, at Kommissionen burde have taget hensyn til visse formildende omstændigheder*

Parternes argumenter

368 Sagsøgeren har gjort gældende, at selv om der måtte være grundlag for at antage, at kartellet generelt har påvirket markedsvilkårene, burde Kommissionen ved sin vurdering af sagsøgerens situation i det mindste have taget hensyn til en række formildende omstændigheder, der beviste, at kartellet slet ikke havde påvirket det relevante udsnit af markedet, eller kun påvirket det ubetydeligt.

369 Ifølge sagsøgeren burde Kommissionen for det første have taget hensyn til, at de faktureringspriser, som sagsøgeren fra 1986 til 1992 opnåede på det italienske marked, hvor sagsøgeren havde sin største afsætning, til stadighed havde fulgt udviklingen i industriprisindekset. For det andet burde den have taget hensyn til, hvor nemt andre produkter, som f.eks. alle plastikderivater, kan substituere karton, hvilket ifølge sagsøgeren indebærer, at enhver form for »udnyttelse« af markedet er

udelukket eller stærkt begrænset. For det tredje burde Kommissionen have taget hensyn til, at markedsandelen for GD-kvaliteter i den pågældende periode i vidt omfang veg for GC-kvaliteter. Når endvidere henses til svækkelsen i sagsøgerens markedsandele og omfanget af prisforhøjelserne i Italien, der var mindre end prisforhøjelserne på de øvrige europæiske markeder, må det konkluderes, at kartellet ikke var en succes for sagsøgeren.

370 Kommissionen har henvist til, at der skal tages hensyn til kartellets påvirkning af markedet i sin helhed, og at kartellet under denne synsvinkel faktisk havde stor succes. Ingen af de forhold, som sagsøgeren har henvist til, kan anses for en formildende omstændighed, der kan begrunde en nedsættelse af bøden.

Rettens bemærkninger

371 Retten har allerede gennemgået spørgsmålet om, hvorvidt Kommissionen havde bedømt overtrædelsens virkninger på markedet korrekt (jf. ovenfor, præmis 295 ff.), samt om sagsøgerens adfærd på markedet ved udmålingen af bøden skulle have været tillagt betydning som formildende omstændighed (jf. ovenfor, præmis 360 ff.).

372 Henset til Rettens konstateringer herom kan sagsøgerens argumentation vedrørende dette anbringende ikke tages til følge.

373 Da det ulovlige samarbejde om priser omfattede såvel GC-kvaliteter som GD-kvaliteter, og da der ikke er grundlag for at antage, at sagsøgerens individuelle

adfærd har bidraget til at modvirke overtrædelsens konkurrencebegrænsende virkninger, er det med føje, at Kommissionen ved fastsættelsen af den bøde, der blev pålagt sagsøgeren, undlod at tage hensyn til den afmatning, der indtrådte for GD-kvaliteter til fordel for GC-kvaliteter. Sagsøgeren har endvidere ikke bevist, at der var en sammenhæng mellem overtrædelsen og udviklingen i markedsandele for de forskellige kartonkvaliteter.

374 Selv om det antages, at forhøjelserne af faktureringspriserne på det italienske marked, der var sagsøgerens betydeligste afsætningskanal, skulle have været mindre end de forhøjelser, der blev konstateret på andre markeder i Fællesskabet, er det tilstrækkeligt at bemærke, at det ulovlige samarbejde om priser, som sagsøgeren deltog i, angik næsten hele Fællesskabets område, og at virksomheden annoncerede de aftalte prisforhøjelser på alle de største europæiske markeder (jf. tabel B-G, der er bilagt beslutningen).

375 Den omstændighed, at karton og andre produkter eventuelt i vidt omfang er substituerbare, kan ikke ændre Rettens konstateringer med hensyn til virkningerne af det ulovlige samarbejde om priser (jf. præmis 295 ff.).

376 Dette anbringende kan derfor ikke tiltrædes.

H — *Anbringendet om, at bødeberegningen vedrørende Sarrió er behæftet med en materiel fejl*

Parternes argumenter

377 Sagsøgeren har gjort gældende, at Kommissionen har begået en materiel fejl ved bødens beregning. Kommissionen havde anvendt omsætningen for 1990, der blev meddelt i august 1991, som svar på en begæring om oplysninger i henhold til

artikel 11 i forordning nr. 17, uanset at den burde have beregnet bøden på grundlag af den korrigerede og reviderede omsætning, der i 1993 blev fremsendt som bilag til sagsøgerens svar på meddelelsen af klagepunkter.

378 Herved begik Kommissionen ikke alene en materiel fejl ved beregningen af den bøde, der blev pålagt Sarrió, men tilsidesatte ligeledes ligebehandlingsprincippet, idet de bøder, der blev pålagt de andre adressater for beslutningen, blev beregnet på rigtigt grundlag. Kommissionen har ligeledes tilsidesat Sarrió's ret til kontradiktion ved at beregne bøden på grundlag af en omsætning, der var blevet oplyst, inden Sarrió havde grund til at påregne en bøde, og idet Kommissionen så bort fra de reviderede tal, der senere blev meddelt.

379 Kommissionen har heroverfor anført, at den netop har lagt den omsætning til grund, den fik meddelt som svar på en begæring om oplysninger i henhold til artikel 11 i forordning nr. 17, for at undgå enhver form for indsigelser, samt at den ikke forstår, hvorfor den omsætning, der blev meddelt inden meddelelsen af klagepunkter, skulle være forkert, mens den omsætning, der blev fremsendt efter meddelelsen af klagepunkter, skulle være korrekt.

Rettens bemærkninger

380 Henset til sagens akter har Kommissionen ikke begået en fejl ved at lægge den af sagsøgeren i august 1991 oplyste omsætning for 1990 til grund som beregningsgrundlag for bøden i stedet for den korrigerede omsætning, som blev meddelt i maj 1993. En virksomhed, som under den administrative procedure for Kommissionen berigtiger oplysninger om størrelsen af den omsætning, der tidligere er blevet meddelt til Kommissionen som svar på dennes begæring om oplysninger, skal detaljeret redegøre for, hvorfor de oprindeligt fremsendte oplysninger ikke kan lægges til grund under den resterende del af proceduren.

381 Dette er imidlertid ikke tilfældet i den foreliggende sag. I sit svar på meddelelsen af klagepunkter har sagsøgeren alene anført, at omsætningen for 1990 var blevet korrigeret ved fradrag af beløb, der vedrørte koncerninterne transaktioner, salg af produkter, der ikke var omfattet af Kommissionen undersøgelse (kasser og råkarton), reklamationer, mængderabat, usolgte varer og kundebonus, men berigtigelsen støttedes ikke af detaljerede talmæssige oplysninger. Den korrigerede omsætning var endvidere ikke revideret af en revisor, idet sagsøgeren under retsmødet bekræftede, at virksomhedens påstand herom ikke var korrekt. Det kan derfor ikke anfægtes, at Kommissionen undlod at tage hensyn til den korrigerede omsætning og beregnede bøden på grundlag af den omsætning, der oprindeligt var meddelt.

382 Dette anbringende kan derfor ikke tiltrædes.

I — *Anbringendet om, at bødeberegningen var behæftet med en metodefejl*

Parternes argumenter

383 Sagsøgeren har anført, at bødebeløbet fremkom ved, at Kommissionen først omregnede omsætningen i referenceregnskabsåret, dvs. 1990, til ecu, på grundlag af en gennemsnitskurs for dette år, og derefter fastsatte bøden på grundlag af den forudfastsatte procentsats, der for sagsøgeren androg 6%. Ved at følge denne fremgangsmåde undlod Kommissionen at tage hensyn til valutaudsving, idet både den spanske peseta og den italienske lire siden 1990 er blevet kraftigt devalueret i forhold til ecuen og andre europæiske valutaer. Sagsøgeren hævder således, at virksomheden i dag skal betale et beløb på ca. 2,452 mia. ESP for at indfri bøden. En bøde på 6% af den reviderede omsætning (27 256 ESP) inden for kartonbranchen i Fællesskabet i 1990 ville have andraget ca. 1,635 mia. ESP. Den bøde, der faktisk blev pålagt, svarer således til en yderligere finansiel byrde på 817 mio. ESP. Ifølge sagsøgeren er forholdet det, at bødebeløbet reelt svarer til ca. 9% af omsætningen i 1990, såfremt man benytter den valutakurs, der var gældende, da beslutningen

blev offentliggjort. Det må derfor antages, at Kommissionen enten ikke har taget hensyn til den nedsættelse på en tredjedel, som den imidlertid havde indrømmet, eller at bøden, inden fradrag af nedsættelsen, svarer til ca. 13,4% af omsætningen i referenceåret, hvilket overstiger den lovhjemlede grænse på 10% af omsætningen ifølge artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17.

384 Sagsøgeren har dernæst gjort gældende, at bødesatsen (i procent) skal være udtryk for Kommissionens konklusion med hensyn til beløbet, og dermed bødens betydning i forhold til virksomhedens omsætning. Det følger imidlertid heraf, at bøden skal fastsættes på grundlag af et skøn over overtrædelsens grovhed, samt at faktorer som valutaudsving, der ikke vedrører overtrædelsen, og som ikke kan lastes overtrædelsens ophavsmand, ikke skal kunne påvirke bødens størrelse. Sagsøgeren har henvist til generaladvokat Sir Gordon Slynn's forslag til afgørelse i Musique Diffusion française-dommen (Sml. s. 1914), hvorefter der ved udmålingen af bøden skal tages hensyn til den seneste omsætning, der er det bedste udtryk for virksomhedens situation.

385 Ifølge sagsøgeren bekræftes antagelsen om, at bødens størrelse ikke bør påvirkes af valutakursudsving, af Domstolens dom af 9. marts 1977 (forenede sager 41/73, 43/73 og 44/73 — fortolkning, Société anonyme générale sucrère m.fl. mod Kommissionen, Sml. s. 445, præmis 12-17). Sagsøgeren har i relation til den anførte dom i replikken bestridt Kommissionens antagelse af, at omregning til national valuta ikke havde været nødvendig, såfremt den regningsenhed (herefter »RE«), der dengang var tale om, havde været et betalingsmiddel.

386 Sagsøgeren har gjort gældende, at beslutningen ligeledes indebærer en uberettiget forskelsbehandling, idet valutaudsvingene fuldstændig ændrer forholdet mellem de enkelte bøder. Det understreges, at pesetaen fra 1990 til 1994 er blevet devalueret

med 22% i forhold til ecuen, mens de østrigske, tyske og nederlandske valutaer i samme periode er blevet revalueret med ca. 7,5% i forhold til ecuen. Sagsøgeren er således uden objektiv begrundelse blevet pålagt en bøde, der påfører virksomheden ca. 30% større udgifter end de bøder, der er blevet pålagt de øvrige virksomheder, navnlig de tyske.

387 Sagsøgeren konkluderer, at det ikke er påkrævet, at Kommissionen angiver bødebeløbet i ecu, og at den kunne have angivet det i national valuta for at undgå uberettiget forskelsbehandling. Selv om det antages, at Kommissionen havde adgang til at angive bødebeløbet i ecu, skulle den i det mindste havde anvendt en omregningskurs, der ville sikre en ligebehandling, dvs. den valutakurs, der gjaldt på det tidspunkt, da bøden blev pålagt (datoen for beslutningens offentliggørelse eller meddelelse).

388 Kommissionen har henvist til, at artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17 giver den hjemmel til at pålægge bøder, der kan forhøjes til 10% af omsætningen i det sidste regnskabsår i hver af de virksomheder, der har deltaget i overtrædelsen. Denne sats på 10% af den samlede omsætning er bødemaksimum (Domstolens dom af 8.2.1990, sag C-279/87, Tipp-Ex mod Kommissionen, Sml. I, s. 261, summarisk offentliggørelse, præmis 38 ff.). Da Kommissionen fastsatte bøden på grundlag af regnskabsåret 1990, der var det sidste hele regnskabsår, hvor kartellet var aktivt, og da omsætningen for samtlige virksomheder blev omregnet til ecu på grundlag af en gennemsnitskurs for dette år, handlede den inden for de grænser, der er fastsat ved forordning nr. 17.

389 Det er netop for at undgå enhver form for forskelsbehandling mellem adressaterne som følge af udsving i de forskellige medlemsstaters nationale valutaer, at der foretages omregning til ecu på grundlag af valutakursen for referenceåret, hvilket giver den faktiske omsætning i ecu. Dommen i sagen Société anonyme générale sucrière støtter ikke sagsøgerens antagelse. Det fremgår klart af dommen, at den kun

vedrører spørgsmålet om, hvorvidt det kunne kræves, at bøden blev angivet i national valuta, da RE ikke var et betalingsmiddel.

390 For så vidt angår den omstændighed, at den anvendte metode skulle have diskriminerende virkninger, har Kommissionen understreget, at risikoen for valutaudsving er uadskilleligt forbundet med international forretning og samhandel. Dette element kan ikke elimineres og vil under alle omstændigheder komme til udtryk i bødens størrelse på betalingstidspunktet. Men netop ved at omregne omsætningen til ecu, udelukker man bedst enhver risiko for forskelsbehandling. På denne måde beregnes bøden i »reelle« størrelser. Såfremt bøden blev fastsat i national valuta, ville den udelukkende være nominel, hvilket, som sagsøgerens beregninger også viser, ville favorisere virksomheder, hvis omsætning opgøres i svage valutaer. Kommissionen har endvidere anført, at kursen for ecu fastsættes på grundlag af de enkelte nationale valutaer, og da adressaterne for beslutningen driver virksomhed i forskellige medlemsstater og i forskellige nationale valutaer, er omregningen til ecu udtryk for en faktisk anvendelse af ligebehandlingsprincippet.

391 Til sagsøgerens argument om, at Kommissionen i det mindste skulle have anvendt valutakursen på det tidspunkt, hvor bøden blev pålagt, har Kommissionen anført, at den reelle værdi af omsætningen i referenceåret fremkommer ved anvendelse af den dagældende kurs, og ikke den senere kurs, der gjaldt, da beslutningen blev vedtaget.

Rettens bemærkninger

392 Det bestemmes i beslutningens artikel 4, at bøderne skal betales i ecu.

393 Det bemærkes, at der intet er til hinder for, at Kommissionen udtrykker bøden i den monetære enhed ecu, der er konvertibel til national valuta. Dette giver i øvrigt virksomhederne mulighed for lettere at sammenligne de pålagte bøder. Muligheden for at omveksle ecu til national valuta adskiller denne monetære enhed fra de »regningsenheder«, der er nævnt i artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17, hvorom Domstolen udtrykkeligt har fastslået, at da den ikke var et betalingsmiddel, skulle bøden nødvendigvis fastsættes i national valuta (dommen i sagen Société anonyme générale sucrière, a.st., præmis 15).

394 I det omfang, sagsøgerens kritik er rettet mod lovligheden af Kommissionens metode, hvorefter virksomhedernes omsætning i referenceåret omregnedes til ecu på grundlag af en gennemsnitskurs for samme år (1990), kan den ikke tiltrædes.

395 Indledningsvis bemærkes, at Kommissionen som udgangspunkt skal beregne de bøder, der skal pålægges virksomheder, som har medvirket i samme overtrædelse, efter en og samme metode (jf. Musique Diffusion française-dommen, a.st., præmis 122).

396 En sammenligning mellem de omsætninger, der er blevet meddelt udtrykt i virksomhedernes nationale valutaer, forudsætter, at Kommissionen omregner omsætningerne til en og samme monetære enhed. Da ecuens værdi fastsættes på grundlag af samtlige nationale valutaer i medlemsstaterne, har Kommissionen med rette omregnet de enkelte virksomheders omsætning til ecu.

397 Det er ligeledes med rette, at Kommissionen har baseret sig på omsætningen i referenceåret (1990), samt at den har omregnet omsætningen til ecu på grundlag af de gennemsnitlige valutakurser for dette år. Dels har Kommissionens hensyntagen til de enkelte virksomheders omsætning i referenceåret, dvs. det seneste hele år i overtrædelsesperioden, givet den mulighed for at bedømme såvel de enkelte virksomheders størrelse og økonomiske betydning som omfanget af overtrædelsen for

hver enkelts vedkommende, hvilket er relevante omstændigheder ved vurderingen af grovheden af den overtrædelse, den enkelte virksomhed har begået (jf. Musique Diffusion française-dommen, a.st., præmis 120 og 121). Dels giver omregning af omsætningen til ecu under hensyn til de gennemsnitlige valutakurser i referenceåret Kommissionen mulighed for at undgå, at eventuelle valutaudsving i tiden efter, at overtrædelsen er ophørt, påvirker bedømmelsen af virksomhedernes relative størrelse og økonomiske magt såvel som omfanget af den overtrædelse, hver enkelt virksomhed har begået, og dermed af overtrædelsens grovhed. Bedømmelsen af overtrædelsens grovhed skal nemlig ske på grundlag af den økonomiske situation, som den var på det tidspunkt, da overtrædelsen blev begået.

398 Argumentet om, at omsætningen i referenceåret skulle have været omregnet til ecu på grundlag af valutakursen den dag, hvor beslutningen blev vedtaget, kan derfor ikke tiltrædes. En bødeberegning, der anvender den gennemsnitlige valutakurs i referenceåret, giver mulighed for at udelukke de tilfældige virkninger, som følger af ændringer i de nationale valutaers reelle værdi, der kan forekomme, og som faktisk er forekommet i den foreliggende sag, i tiden mellem referenceåret og det år, hvor beslutningen blev vedtaget. Selv om denne metode kan indebære, at det beløb, en bestemt virksomhed skal betale, udtrykt i national valuta, nominelt ligger højere eller lavere end det beløb, den skulle have betalt, såfremt valutakursen på datoen for beslutningens vedtagelse var blevet anvendt, er dette kun en logisk følge af ændringer i de forskellige nationale valutaers reelle værdi.

399 Det bemærkes endvidere, at flere af adressaterne for beslutningen har kartonfabrikker i mere end ét land (jf. beslutningens betragtning 7, 8 og 11). Beslutningens adressater driver ligeledes almindeligvis virksomhed i mere end én medlemsstat gennem lokale repræsentationer. De arbejder således i en række nationale valutaer. En betydelig del af sagsøgerens egen omsætning stammer således fra eksportmarkeder. Når en beslutning som den omtvistede pålægger sanktioner i anledning af en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1, og når beslutningens adressater almindeligvis driver virksomhed i flere medlemsstater, udgør omsætningen i referenceåret, når den er omregnet til ecu på grundlag af en gennemsnitskurs for samme år,

summen af omsætningen i hvert af de lande, hvor virksomheden har aktiviteter. Den tager således netop hensyn til de pågældende virksomheders reelle økonomiske situation i referenceåret.

400 Det skal endelig undersøges, om den øvre grænse ifølge artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17, dvs. »10% af omsætningen i det sidste regnskabsår«, er blevet overskredet som følge af valutaudsving i tiden efter referenceårets udløb, som hævdet af sagsøgeren.

401 Det fremgår af Domstolens praksis, at den procentsats, der er nævnt i bestemmelsen, vedrører virksomhedens samlede omsætning (Musique Diffusion française-dommen, a.st., præmis 119).

402 »Det sidste regnskabsår« i den forstand, hvori udtrykket er anvendt i artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17, betyder det regnskabsår, der går forud for datoen for beslutningen, hvilket i den konkrete sag vil sige sidste hele regnskabsår forud for den 13. juli 1994 i hver af virksomhederne.

403 På grundlag af, hvad sagsøgeren har oplyst som svar på et skriftligt spørgsmål fra Retten, må det herefter fastslås, at bødebeløbet, omregnet til national valuta på grundlag af den valutakurs, der var gældende på det tidspunkt, da beslutningen blev offentliggjort, ikke overstiger 10% af sagsøgerens samlede omsætning i 1993.

404 Dette anbringende kan derfor ikke tiltrædes.

J — *Anbringendet om, dels at den del af bøden, der vedrører Prat Carton's overtrædelse, er beregnet forkert, dels at der mangler begrundelse på dette punkt*

Parternes argumenter

405 Sagsøgeren har gjort gældende, at Kommissionen har beregnet den del af bøden, der vedrører den overtrædelse, der angiveligt er begået af Prat Carton, forkert, idet den har lagt samme procentsats af omsætningen til grund som for sagsøgeren, dvs. 9%, nedsat med en tredjedel som følge af virksomhedens samarbejde under sagens oplysning. Prat Carton's begrænsede deltagelse i JMC's møder fra juni 1990 til marts 1991 og den omstændighed, at den ikke var en af »hovedmændene«, burde føre til, at bøden nedsættes.

406 Sagsøgeren har endvidere henvist til den fuldkomne mangel på gennemskuelighed og til, at der mangler begrundelse med hensyn til beregningen af den del af bøden, der vedrører Prat Carton's overtrædelse.

407 Kommissionen har henvist til, at sagsøgeren, der, som det fremgår af beslutningens betragtning 154, erhvervede Prat Carton i februar 1991, er ansvarlig for dennes konkurrencebegrænsende adfærd i hele perioden for dens deltagelse i kartellet. Da sagsøgeren i henhold til beslutningen alene er blevet pålagt én bøde, der er beregnet på grundlag af virksomhedens samlede omsætning inden for kartonsektoren, hvilket inkluderer omsætningen i Prat Carton, har Prat Carton's adfærd ikke givet anledning til en særskilt bøde. Ifølge Kommissionen imødegås sagsøgerens argument derfor af den omstændighed, at det udelukkende er sagsøgeren, der er blevet pålagt en bøde.

408 Ifølge Kommissionen bør alle indsigelser om manglende gennemskuelighed eller om, at beslutningens begrundelse på dette punkt er usammenhængende, derfor forkastes.

Rettens bemærkninger

409 Det fremgår af Kommissionen forklaringer, at den bøde, der er pålagt sagsøgeren, svarer til 6% af omsætningen i 1990 for henholdsvis sagsøgeren og Prat Carton (nemlig en bødesats på 9% til »hovedmændene«, nedsat med en tredjedel som følge af sagsøgerens samarbejdsvilje). Selv om det i så tilfælde havde været ønskeligt, om beslutningen havde indeholdt en klarere begrundelse for den anvendte beregningsmetode, må sagsøgerens argument om, at traktatens artikel 190 er overtrådt, af de allerede anførte grunde (jf. præmis 351, 352 og 353) forkastes.

410 Det bemærkes endvidere (jf. præmis 250), at Kommissionen har bevist, at Prat Carton deltog i det ulovlige samarbejde om priser og i det ulovlige samarbejde om produktionsstandsninger i perioden fra juni 1990 til februar 1991. Derimod lægger Retten til grund, at Kommissionen hverken har ført tilstrækkeligt bevis for, at Prat Carton deltog i et ulovligt samarbejde om markedsandele i samme periode, eller at virksomheden fra midten af 1986 til juni 1990 skulle have deltaget i nogen del af den overtrædelse, der er beskrevet i beslutningens artikel 1.

411 Når henses til, at Prat Carton kun deltog i enkelte elementer af overtrædelsen og i et mere begrænset tidsrum end det, Kommissionen har lagt til grund, er der grundlag for at nedsætte den bøde, der er pålagt sagsøgeren.

412 Da ingen af de øvrige anbringender, som sagsøgeren har gjort gældende, kan begrunde, at bøden nedsættes, finder Retten, der har fuld prøvelsesret, at bøden bør fastsættes til 14 000 000 ECU.

Sagens omkostninger

413 I henhold til procesreglementets artikel 87, stk. 3, kan Retten fordele sagens omkostninger eller bestemme, at hver part skal bære sine egne omkostninger, hvis hver af parterne henholdsvis taber eller vinder på et eller flere punkter. Da sagsøgeren kun til dels har fået medhold, finder Retten under hensyn til sagens omstændigheder, at sagsøgeren bør bære sine egne omkostninger og halvdelen af Kommissionens, og at Kommissionen bør bære den anden halvdel af sine egne omkostninger.

På grundlag af disse præmisser

udtaler og bestemmer

RETTEN
(Tredje Udvidede Afdeling)

1) Artikel 2, stk. 1-4, i Kommissionens beslutning 94/601/EF af 13. juli 1994 om en procedure i henhold til EF-traktatens artikel 85 (IV/C/33.833 — Karton) annulleres i forhold til sagsøgeren, med undtagelse af følgende passager:

»De i artikel 1 nævnte virksomheder skal øjeblikkeligt bringe den omhandlede overtrædelse til ophør, såfremt dette ikke allerede er sket. De skal for fremtiden i forbindelse med deres aktiviteter i kartonbranchen afholde sig fra enhver form for aftale eller samordnet praksis, som kan have samme eller tilsvarende formål eller virkning, herunder enhver form for udveksling af forretningsmæssige oplysninger:

a) hvorved deltagerne direkte eller indirekte oplyses om andre individuelle producenters produktion, salg, ordrebeholdninger, kapacitetsudnyttelsesgrader, salgspriser, omkostninger eller markedsføringsplaner.

Enhver ordning til udveksling af almindelige oplysninger, som de indgår, som f.eks Fides-systemet eller dets efterfølger, skal være udformet på en sådan måde, at den udelukker enhver form for oplysninger, på grundlag af hvilke individuelle producenters adfærd kan identificeres.«

2) Den bøde, der er pålagt sagsøgeren ved artikel 3 i beslutning nr. 94/601, fastsættes til 14 000 000 ECU.

3) I øvrigt frifindes Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber.

4) Sagsøgeren bærer sine egne omkostninger og halvdelen af Kommissionens.

5) Kommissionen bærer halvdelen af sine egne omkostninger.

Vesterdorf Briët Lindh

Potocki Cooke

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 14. maj 1998.

H. Jung

Justitssekretær

B. Vesterdorf

Afdelingsformand

Indhold

Sagens faktiske omstændigheder ..... II - 1447

Retsforhandlinger ..... II - 1454

Parternes påstande ..... II - 1456

Påstanden om annullation af beslutningen ..... II - 1457

A — Anbringendet om tilsidesættelse af retten til kontradiktion ..... II - 1457

Parternes argumenter ..... II - 1457

Rettens bemærkninger ..... II - 1458

B — Realiteten ..... II - 1459

Anbringendet om, at faktureringspriserne ikke var genstand for samordning, og om, at begrundelseskravene var tilsidesat ..... II - 1459

Parternes argumenter ..... II - 1459

Rettens bemærkninger ..... II - 1461

Anbringendet om, at der ikke var tale om deltagelse i et kartel med henblik på fastfrysning af markedsandele og kontrol med udbuddet ..... II - 1465

Parternes argumenter ..... II - 1465

Rettens bemærkninger ..... II - 1469

1. Eksistensen af en samordning med hensyn til fastfrysning af markedsandele og kontrol med udbuddet ..... II - 1469

2. Sagsøgerens faktiske adfærd ..... II - 1478

Anbringendet om fejl fra Kommissionens side med hensyn til prissamordningens varighed ..... II - 1479

Parternes argumenter ..... II - 1479

Rettens bemærkninger ..... II - 1480

Anbringendet om, at Kommissionen begik en fejl med hensyn til varigheden af det ulovlige samarbejde om fastfrysning af markedsandele og om kontrol med udbuddet ..... II - 1485

Parternes argumenter ..... II - 1485

Rettens bemærkninger ..... II - 1486

Anbringendet om, at Kommissionens vurdering af Fides-informationsudvekslingssystemet var forkert ..... II - 1488

Anbringendet om, at Kommissionen har begået en fejl ved at antage, at der var tale om en enkelt, samlet overtrædelse, som Sarrió i det hele var ansvarlig for ..... II - 1489

Parternes argumenter ..... II - 1489

Rettens bemærkninger ..... II - 1490

Anbringendet om, at Kommissionen har undladt at tage hensyn til situationen på det spanske marked ..... II - 1494

Anbringendet om, at Prat Carton ikke medvirkede i overtrædelsen ..... II - 1495

Parternes argumenter ..... II - 1495

Rettens bemærkninger ..... II - 1497

1. Perioden fra midten af 1986 til juni 1990 ..... II - 1498

a) Prat Carton's deltagelse i visse af PC's møder ..... II - 1499

b) Prat Carton's deltagelse i visse møder i DØU ..... II - 1502

i) Formålet med DØU's møder generelt ..... II - 1502

ii) DØU's møde den 3. oktober 1989 ..... II - 1504

c) Stora's redegørelse om videregivelse af oplysninger til virksomheder, der ikke deltog i møderne ..... II - 1506

d) Prat Carton's deltagelse i JMC's møder ..... II - 1507

e) Konklusionen vedrørende det relevante tidsrum ..... II - 1507

2. Perioden fra juni 1990 til februar 1991 ..... II - 1508

a) Prat Carton's deltagelse i et ulovligt samarbejde om priser ..... II- 1508

b) Prat Carton's deltagelse i et ulovligt samarbejde om produktionsstandsninger ..... II- 1513

c) Prat Carton's deltagelse i et ulovligt samarbejde vedrørende markedsandele ..... II - 1516

3. Rettens konklusion vedrørende spørgsmålet om, hvorvidt Prat Carton deltog i en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1, inden virksomheden blev overtaget af sagsøgeren i februar 1991 ..... II - 1518

Påstanden om annullation af beslutningens artikel 2 ..... II - 1519

Parternes argumenter ..... II - 1519

Rettens bemærkninger ..... II - 1522

Påstanden om, at bøden annulleres eller nedsættes ..... II - 1528

A — Anbringendet om, at der skal ske nedsættelse af bøden, fordi overtrædelsen og dens varighed er defineret forkert ..... II - 1528

B — Anbringendet om, dels at Kommissionens antagelse af, at »kartellet var meget succesfuldt med hensyn til opnåelse af sine mål« beroede på et fejlskøn, dels at den ikke har opfyldt sin begrundelsespligt på dette punkt ..... II - 1529

Parternes argumenter ..... II - 1529

Rettens bemærkninger ..... II - 1532

C — Anbringendet om, at Kommissionen begik en retlig fejl ved at anse kartellets hemmeligholdelse for en skærpende omstændighed, samt om begrundelsesmangler i denne henseende ..... II - 1537

Parternes argumenter ..... II - 1537

Rettens bemærkninger ..... II - 1537

D — Anbringendet om, at ligebehandlingsprincippet var tilsidesat, idet Kommissionen uden objektiv begrundelse pålagde langt højere bøder end i sin hidtidige praksis . II - 1539

Parternes argumenter ..... II - 1539

Rettens bemærkninger ..... II - 1540

E — Anbringendet om manglende begrundelse og tilsidesættelse af retten til kontradiktion ved bødens beregning ..... II - 1544

Parternes argumenter ..... II - 1544

Rettens bemærkninger ..... II - 1545

F — Anbringendet om, at der foreligger dels et fejlskøn fra Kommissionens side, idet den ikke behørigt tog hensyn til Sarrió's rolle i kartellet og til virksomhedens faktiske adfærd på markedet, dels en manglende begrundelse i disse henseender ..... II - 1549

Parternes argumenter ..... II - 1549

Rettens bemærkninger ..... II - 1551

G — Anbringendet om, at Kommissionen burde have taget hensyn til visse formildende omstændigheder ..... II - 1553

Parternes argumenter ..... II - 1553

Rettens bemærkninger ..... II - 1554

H — Anbringendet om, at bødeberegningen vedrørende Sarrió er behæftet med en materiel fejl ..... II - 1555

Parternes argumenter ..... II - 1555

Rettens bemærkninger ..... II - 1556

I — Anbringendet om, at bødeberegningen var behæftet med en metodefejl ..... II - 1557

Parternes argumenter ..... II - 1557

Rettens bemærkninger ..... II - 1560

J — Anbringendet om, dels at den del af bøden, der vedrører Prat Carton's overtrædelse, er beregnet forkert, dels at der mangler begrundelse på dette punkt ..... II - 1564

Parternes argumenter ..... II - 1564

Rettens bemærkninger ..... II - 1565

Sagens omkostninger ..... II - 1566